2530

ՀԱՄԱՌՕՏ ՆՈՐ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՔՆՆՈՒԵԱՅ ԵՒ ՍՐԲԱԳՐՈՒԵԱՅ

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ա. Մ. ԳԱՐԱԳԱՇԵԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ
ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ե. ԳԱՎԱՖԵԱՆ
1888

491.99-5
Գ-34

2010

2002

missing.
49199-5
Գ-34

ՀԱՄԱՌՕՏ ՆՈՐ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ա. Մ. ԳԱՐԱԳԱՇԵԱՆԷ
ՔՆՆՈՒԹ ԵՒ ՍՐԲԱԳՐՈՒԹ

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

43
WEST DIDSBURY PUBLIC HALL
DIDSBURY
MANCHESTER

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ
ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Յ. ԳԱՎԱՖԵԱՆ

1889

217

37062-66

Eugene and Hinke 98,

Ի ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

ՏԵԱՌՆ ՄԱՏԹԷՈՍԻ

ՎԵՀԱՓԱՌ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԱՄԵՆԱՑՆ ՀԱՅՈՑ

ԵՒ

Ի ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ՍՐԲՈՑ ԵՐՈՒՍԱՂԵՄԱՑ

ՏԵԱՌՆ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ

ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

ՎԵՀԱՊԵՏԵԱՆ

ԵՒ

Ի ՏԵՂԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼՍՈՑ

ՏԵԱՌՆ ՍԻՄԷՈՆԻ

ՍՐԲԱԶԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

ՍԷՓԷՐԵԱՆ

50852-44.1

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Այս համառօտ Քերականութիւնը կը պարունակէ առաջին, երկրորդ և երրորդ մասերուն մէջ, Հայերէն լեզուին կարեւոր սկզբունքը և կանոնները, և բաւական է անոնց համար՝ որոց դիտումն է Հայերէն հասկընալ, լուծել և փոքր ի շատէ գրել։

Այս տպագրութեան մէջ մանաւանդ ջանացինք Դասագիրքս յարմարագոյն գործել Քերականութեան ստորին դասերուն, իւրաքանչիւր կանոնի պատշաճ համառօտ հարցում դնել և կարեւոր յաւելուածներ ընելով ի դիւրութիւն նորընծայ աշակերտաց։

Համառօտութեան հետ դիւրիմացութիւն Քերականութեանս, կարեւորագոյն կանոններուն ամբողջութիւնը, գնոյն եւս մեծ չափաւորութիւնը են այն յատկութիւններն որ կը պահանջուին այսպիսի նախնական դասագրքի մը։

Ա. Մ. Գ.

ՀԱՄԱՌՕՏՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԵՐԷՆ
ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՍՆ Ա.

ՄԱՍՈՒՆՔ ԲԱՆԻ

1. Հ. Քերականութիւնն ի՞նչ կը սորվեցունէ։

Պ. Քերականութիւնը կը սորվեցունէ ուղիղ խօսել և ուղիղ գրել։

2. Հ. Խօսքն ի՞նչ բանէ կը շինուի։

Պ. Խօսքը կը շինուի բառերէ։

3. Հ. Հայերէն լեզուին գիրերը քանի՞ են։

Պ. Հայերէն լեզուին բուն գիրերը երեսուն և վեց են, ասոնց վրայ յետոյ ըստ պիտոյից օտար լեզուներէ առնուած և աւելցուած են օ և ֆ գիրերը, և այսպէս Հայերէն այբուբէնին գիրերը եղած են երեսուն և ութ. ասոնցմէ եօթը ա, ե, է, ը, ի, ո, օ, ձայնաւոր են, իսկ մնացեալ երեսուն և մին բաղաձայն։

4. Հ. Հայերէն լեզուին բառերը քանի՞ կարգ են։

Պ. Հայերէն լեզուին բառերը կը բաժնուին ութ կարգ, որ Մասունք բանի կը կոչուին, և են՝ Գոյական, Ածական, Դերանուն, Նախդիր կամ Նախադրութիւն, Բայ, Մակբայ, Շաղկապ և Զայնարկութիւն կամ Միջարկութիւն։

ԳԼՈՒԽ Ա.

ԳՈՅԱԿԱՆ

5· Հ· Գոյականն ի՞նչ է։

Պ· Գոյականը կը ցուցնէ անձ և իր· զոր օրինակ հայր, մայր, հայ, քաղաք, հոգի, ինքնաշարժ։

6· Հ· Գոյականը քանի՞ փոփոխութիւն ունի։

Պ· Գոյականը երկու փոփոխութիւն ունի, նիւ և հոլով։

7· Հ· Թիւը քանի՞ է։

Պ· Թիւը երկու է, եզակի և յոգնակի։

8· Հ· Եզակին ի՞նչ կը ցուցնէ։

Պ· Եզակին կը ցուցնէ թէ գոյականով նշանակուած իրը մէ է· զոր օրինակ, մարդ, քաղաք, գետ կը նշանակեն մէ մարդ, մէ քաղաք, մէ գետ։

9· Հ· Յոգնակին ի՞նչ կը ցուցնէ։

Պ· Յոգնակին կը ցուցնէ թէ գոյականով նշանակուած իրը ոչ մէ են այլ աւելի· զոր օրինակ, մարդք, քաղաքք, գետք, կը նշանակեն՝ մարդեր, քաղաքներ, գետեր· այսինքն՝ ոչ մէ այլ աւելի մարդ, ոչ մէ այլ աւելի քաղաք, ոչ մէ այլ աւելի գետ։

10· Հ· Յոգնակւոյն վերջաւորութիւնն ի՞նչպէս է։

Պ· Յոգնակւոյն վերջաւորութիւնը միշտ եզակւոյն վերջաւորութենէն տարբեր է։

11· Հ· Հոլովն ի՞նչ է։

Պ· Հոլովն՝ անուան վերջաւորութեան փոխուիլն է։

12· Հ· Հայերէնը քանի՞ հոլով ունի։

Պ· Հայերէնն ունի վեց հոլով· Ուղղական, Սեռական, Տրական, Հայցական, Բացառական, Գործիական։

13· Հ· Գոյականներուն վերջը քանի՞ կերպով կը փոխուի։

Պ· Հայերէնի մէջ ամէն գոյականի վերջը մի և նոյն կերպով չփոխուիր, այլ քսան կերպով։

14· Հ· Այս տասուերկու կերպ փոփոխմունք ի՞նչ կը կոչուին։

Պ· Այս տասուերկու կերպ փոփոխմունք կը կոչուին Հոլովմունք։

15· Հ· Քանի՞ անկանոն հոլովմունք կան։

Պ· Տասուերկու հոլովումներէն դուրս որ կանոնաւոր են, կան նաև քանի մը Անկանոն հոլովմունք։

ՏԱՍՈՒԵՐԿՈՒ ԿԱՆՈՆԱՒՈՐ ՀՈԼՈՎՄՈՒՆՔ

Ա. ՀՈԼՈՎՈՒՄ

Եզակի

Ուղղական	Բան·	Խօսք·	Սէօղ·
Սեռական	Բան-է·	Խօսքի·	Սէօղէն·
Տրական	Բան-է·	Խօսքի·	Սէօղէ·
Հայցական	զ Բան·	Խօսքը·	Սէօղ-·
Բացառական	'է Բան-է·	Խօսքէ·	Սէօղէն·
Գործիական	Բան-է·	Խօսքով·	Սէօղ էլէ·

Յոգնակի

Ուղղական	Բան-ք·	Խօսքեր·	Սէօղէր·
Սեռական	Բան-ից·	Խօսքերու·	Սէօղէրէն·
Տրական	Բան-ից·	Խօսքերու·	Սէօղէրէ·
Հայցական	զ Բան-ս·	Խօսքերը·	Սէօղէրէ·
Բացառական	'ի Բան-ից·	Խօսքերէ·	Սէօղէրէն·
Գործիական	Բան-ի-ք·	Խօսքերով·	Սէօղէր էլէ·

Արքայ, յի, յիւ· Դէմ, գմի, գմիւ·
Հանդէս, դէսի· դէսիւ· Ողջոյն, ջ-ունի, ջ-ունիւ·

Բ. ՀՈԼՈՎՈՒՄ

—

Եզակի

Ո.	Քաղաք .	Քաղաք .	Շեհր .
Ս.	Քաղաք-է .	Քաղքի .	Շեհրին .
Տ.	Քաղաք-է .	Քաղքի .	Շեհրէ .
Հ.	Ը Քաղաք .	Քաղաքը .	Շեհրի .
Բ.	'ի Քաղաք-է .	Քաղքէ .	Շեհրդէն .
Գ.	Քաղաք-ով .	Քաղքով .	Շեհր էլ .

Յոգնակի

Ո.	Քաղաք-ք .	Քաղաքներ .	Շեհիրլեր .
Ս.	Քաղաք-ոց .	Քաղաքներու .	Շեհիրլերին .
Տ.	Քաղաք-ոց .	Քաղաքներու .	Շեհիրլերէ .
Հ.	Ը Քաղաք-ս .	Քաղաքները .	Շեհիրլերի .
Բ.	'ի Քաղաք-ոց .	Քաղաքներէ .	Շեհիրլերդէն .
Գ.	Քաղաք-օք .	Քաղաքներով .	Շեհիրլեր էլ .

——

Աւազան , նի , նաւ .	Աղմուկ , մկի , մկաւ .
Բանակ , կի , կաւ .	Բազուկ , զկի , զկաւ .
Գաւազան , նի , նաւ .	Դահիճ , հճի , հճաւ .
Գերան , նի , նաւ .	Մակոյկ , կուկի , կուկաւ .
Թագաւոր , րի , րաւ .	Մրրիկ , րկի , րկաւ .
Ժամանակ , կի , կաւ .	Որդեակ , դեկի , դեկաւ .
Իշխան , նի , նաւ .	Պարտէզ , տէզի , տէզաւ .
Լեզու , զուի , զուաւ .	Փոխարէն , րէնի , րէնաւ :

Գ. ՀՈԼՈՎՈՒՄ

—

Եզակի

Ո.	Զգեստ .	Զգեստ .	Էվլոպ .
Ս.	Զգեստ-ու .	Զգեստի .	Էվլոպը .
Տ.	Զգեստ-ու .	Զգեստի .	Էվլոպա .
Հ.	Ը Զգեստ .	Զգեստը .	Էվլոպը .
Բ.	'ի Զգեստ-է .	Զգեստի .	Էվլոպդան .
Գ.	Զգեստ-ով .	Զգեստով .	Էվլոպ էլ .

Յոգնակի

Ո.	Զգեստ-ք .	Զգեստներ .	Էվլոպլար .
Ս.	Զգեստ-ոց .	Զգեստներու .	Էվլոպլարը .
Տ.	Զգեստ-ոց .	Զգեստներու .	Էվլոպլարա .
Հ.	Ը Զգեստ-ս .	Զգեստները .	Էվլոպլարը .
Բ.	'ի Զգեստ-ոց .	Զգեստներէ .	Էվլոպլարդան .
Գ.	Զգեստ-օք .	Զգեստներով .	Էվլոպլար էլ .

——

Այգ , գու , գու .	Ուղտ , տու , տու .
Առիւծ , ծու , ծու .	Սպաս , սու , սու .
Գանձ , ճու , ճու .	Քաղց , ցու , ցու .
Դաս , սու , սու .	Աղուէս , ուխսու , ուխսու .
Զարդ , դու , դու .	Զէն , զէնու , զէնու .
Ծով , ծովու , ծովու .	Ինձ , ընձու , ընձու .
Շահ , հու , հու .	Ցուլ , ցլու , ցլու :

Դ. ՀՈԼՈՎՈՒՄ

—

Եզակի

Ո.	Գետ .	Գետ .	Ըմպէ .
Ս.	Գետ–ոյ .	Գետի .	Ըմպողքն .
Տ.	Գետ–ոյ .	Գետի .	Ըմպողա .
Հ.	Ղ Գետ .	Գետը .	Ըմպողը .
Բ.	'ի Գետ–ոյ .	Գետէ .	Ըմպեցիսն .
Գ.	Գետ–ով .	Գետով .	Ըմպող եղէ .

Յոգնակի

Ո.	Գետ–ք .	Գետեր .	Ըմպեցէք .
Ս.	Գետ–ոց .	Գետերու .	Ըմպեցէքն .
Տ.	Գետ–ոց .	Գետերու .	Ըմպեցէք .
Հ.	Ղ Գետ–ս .	Գետերը .	Ըմպեցէքը .
Բ.	'ի Գետ–ոց .	Գետերէ .	Ըմպեցէքսդան .
Գ.	Գետ–ովք .	Գետերով .	Ըմպեցէք եղէք .

——

Ծեր , րոյ , րով .		Գլ–խ , գլխոյ , գլխով .	
Հող , ղոյ , ղով .		Գ–ոբ , գբոյ , գբով .	
Զոր , րոյ , րով .		Էշ , էշոյ , էշով .	
Ցաւ , ւոյ , ւով .		Լ–այս , լ–սոյ , լ–սով .	
Զող , ղոյ , ղով .		Պատ–ի , տ–ոյ , տ–ով .	
Բոյս , բ–սոյ , բ–սով .		Պտ–ղ , տղոյ , տղով .	
Գէն , գնոյ , գնով :		Յոյս , յ–սոյ , յ–սով :	

Ե. ՀՈԼՈՎՈՒՄ

—

Եզակի

Ո.	Տրդատ .	Տրդատ .	Տրդատ .
Ս.	Տրդատ–ոյ .	Տրդատի .	Տրդատքն .
Տ.	Տրդատ–ոյ .	Տրդատի .	Տրդատայ .
Հ.	Ղ Տրդատ .	Տրդատը .	Տրդատը .
Բ.	'ի Տրդատ–ոյ .	Տրդատէն .	Տրդատդան .
Գ.	Տրդատ–ով .	Տրդատով .	Տրդատ եղէ .

——

Այրարատ , տոյ , տաւ .	Սմբատ , տոյ , տաւ .
Արամ , մոյ , մաւ .	Վարդան , նոյ , նաւ .
Հայկ , կոյ , կաւ .	Տիգրան , նոյ , նաւ .
Հռոմ , մոյ , մաւ .	Տրդատ , տոյ , տաւ .
Սահակ , կոյ , կաւ .	Մծբին , բնոյ , բնաւ :

—————

Զ. ՀՈԼՈՎՈՒՄ

—

Եզակի

Ո.	Հռիփսիմէ .	Հռիփսիմէ .	Հ–ռիփսիմէ .
Ս.	Հռիփսիմ–եայ .	Հռիփսիմէի .	Հ–ռիփսիմէիսն .
Տ.	Հռիփսիմ–եայ .	Հռիփսիմէի .	Հ–ռիփսիմէյ .
Հ.	Ղ Հռիփսիմէ .	Հռիփսիմէն .	Հ–ռիփսիմէյ .
Բ.	'ի Հռիփսիմ–եայ .	Հռիփսիմէէն .	Հ–ռիփսիմէդան .
Գ.	Հռիփսիմ–եաւ .	Հռիփսիմէով .	Հ–ռիփսիմէ եղէ .

——

Եսայի , յեայ , յեաւ .	Յուլիոս , լեայ , լեաւ .
Եւփիմէ , մեայ , մեաւ .	Նունէ , նեայ , նեաւ .
Զարուհի , հեայ , հեաւ .	Պետափրէս , բեայ , բեաւ .
Կադմոս , մեայ , մեաւ .	Օգոստոս , տեայ , տեաւ :

—————

Է. ՀՈԼՈՎՈՒՄ

—

Եզակի

Ո.	Եկեղեցի .	Եկեղեցի .	Քիլիսե .
Ս.	Եկեղեց-ոյ .	Եկեղեցւոյ .	Քիլիսէնէն .
Տ.	Եկեղեց-ոյ, ոջ.	Եկեղեցւոյ .	Քիլիսէյէ .
Հ.	ՀԵկեղեցի .	Եկեղեցին .	Քիլիսէյէ .
Բ.	*Յ Եկեղեց-ոյ .	Եկեղեցիէ .	Քիլիսէդէն .
Գ.	Եկեղեց-եաւ .	Եկեղեցիով .	Քիլիսէ իլէ .

Յոգնակի

Ո.	Եկեղեցի-ք .	Եկեղեցիներ ,	Քիլիսելէր .
Ս.	Եկեղեց-եաց .	Եկեղեցիներու .	Քիլիսելէրէն .
Տ.	Եկեղեց-եաց .	Եկեղեցիներու .	Քիլիսելէրէ .
Հ.	Ղ Եկեղեցի-ս .	Եկեղեցիները .	Քիլիսելէրէ .
Բ.	Յ Եկեղեց-եաց .	Եկեղեցիներէ .	Քիլիսելէրդէն .
Գ.	Եկեղեց-եօք .	Եկեղեցիներով .	Քիլիսելէր իլէ .

——

Աղաւնի , նւոյ , նեաւ .	Կարասի , սւոյ , սեաւ .
Բարի , բւոյ , բեաւ .	Կղզի , զւոյ , զեաւ .
Գինի , նւոյ , նեաւ .	Զիթենի , նւոյ , նեաւ .
Գործի , ծւոյ , ծեաւ .	Զորքոտանի , նւոյ , նեաւ .
Գօտի , տւոյ , տեաւ .	Տարի , բւոյ , բեաւ .
Միրանի , նւոյ , նեաւ .	Տեղի , զւոյ , զեաւ .

---

* Ձայնաւորով սկսող բառերէն առաջ՝ փոխանակ 'է նախդրի՝ ախդիրը կը դրուի ։

Ը. ՀՈԼՈՎՈՒՄ

—

Եզակի

Ո.	Փոքր .	Մանր .	Ո-ֆոքէ .
Ս.	Փոք-ոյ .	Մանրի .	Ո-ֆոքէն .
Տ.	Փոք-ոյ .	Մանրի .	Ո-ֆոքէ .
Հ.	Ղ Փոքր .	Մանրը .	Ո-ֆոքէ .
Բ.	'է Փոք-ոյէ .	Մանրէ .	Ո-ֆոքէդէն .
Գ.	Փոք-ոյմբ , Փոք-ոյ .	Մանրով .	Ո-ֆոքէ իլէ .

Յոգնակի

Ո.	Փոք-ոյք .	Մանրեր .	Ո-ֆոքելէր .
Ս.	Փոք-ոյց .	Մանրերու .	Ո-ֆոքելէրէն .
Տ.	Փոք-ոյց .	Մանրերու .	Ո-ֆոքելէրէ .
Հ.	Ղ Փոք-ոյս .	Մանրերը .	Ո-ֆոքելէրէ .
Բ.	'է Փոք-ոյց .	Մանրերէ .	Ո-ֆոքելէրդէն .
Գ.	Փոք-ոյմբք .	Մանրերով .	Ո-ֆոքելէր իլէ .

——

Անդորը , րու , րու .	Ծանր , նու , նու .
Աստ , սու , սու .	Կարծր , ծու , ծու .
Բարձր , ճու , ճու .	Մանր , նու , նու .
Թանձր , ճու , ճու .	Մեղր , ղու , ղու .
Ծաղր , ղու , ղու .	Քաղցր , ցու , ցու ։

Թ. ՀՈԼՈՎՈՒՄ

—

Եզակի

Ո.	Հիմն .	Հիմ .	Թեմել .
Ս.	Հիմ-ան .	Հիման .	Թեմելն .
Տ.	Հիմ-ան .	Հիման .	Թեմելի .
Հ.	Ը Հիմն .	Հիմը .	Թեմելի .
Բ.	'ի Հիմ-անէ .	Հիմէ .	Թեմելոեն .
Գ.	Հիմ-ամբ .	Հիմով .	Թեմել եմ .

Յոգնակի

Ո.	Հիմ-ունք .	Հիմեր .	Թեմելեր .
Ս.	Հիմ-անց .	Հիմերու .	Թեմելերն .
Տ.	Հիմ-անց .	Հիմերու .	Թեմելերի .
Հ.	Ը Հիմ-ունս .	Հիմերը .	Թեմելերի .
Բ.	'ի Հիմ-անց .	Հիմերէ .	Թեմելերոեն .
Գ.	Հիմ-ամբ .	Հիմերով .	Թեմելեր եմ .

——

Ակն , կան , կամբ .	Ունկն , կան , կամբ .
Աղեղն , ղան , ղամբ .	Ասեղն , ասղան , ասղամբ .
Ամառն , րան , րամբ .	Դուռն , դրան , դրամբ .
Արեգակն , կան , կամբ .	Խոստումն , տման , տմամբ .
Գեղարդն , դան , դամբ .	Ձուկն , ձկան , ձկամբ .
Հիւսն , սան , սամբ .	Մուկն , մկան , մկամբ .
Զմեռն , րան , րամբ .	Շուրթն , շրթան , շրթամբ .
Որոմն , ման , մամբ .	Ուսումն , սման , սմամբ .

———

Թ. ՀՈԼՈՎՈՒՄ

—

Եզակի

Ո.	Գառն .	Գառնուկ .	Գուղտ .
Ս.	Գառ-ին .	Գառնուկի .	Գուղտնուն .
Տ.	Գառ-ին .	Գառնուկի .	Գուղտոյ .
Հ.	Ը Գառն .	Գառնուկը .	Գուղտոյս .
Բ.	'ի Գառ-անէ .	Գառնուկէ .	Գուղտոյն .
Գ.	Գառ-ամբ .	Գառնուկով .	Գուղտ եմ .

Յոգնակի

Ո.	Գառ-ինք .	Գառնուկներ .	Գուղտ-ք .
Ս.	Գառ-անց .	Գառնուկներու .	Գուղտ-քերն .
Տ.	Գառ-անց .	Գառնուկներու .	Գուղտ-ք .
Հ.	Ը Գառ-ինս .	Գառնուկները .	Գուղտ-քը .
Բ.	'ի Գառ-անց .	Գառնուկներէ .	Գուղտ-քերոեն .
Գ.	Գառ-ամբ .	Գառնուկներով .	Գուղտ-ք եմ .

——

Աղն , ղին , ղամբ .	Լեռն , լերին , լերամբ .
Անձն , ձին , ձամբ .	Խաչն , խաչին , խաչամբ .
Ափն , փին , փամբ .	Կաթն , թին , թամբ .
Բեռն , ռին , ռամբ .	Հարսն , սին , սամբ .
Դաշն , շին , շամբ .	Ձեռն , ռին , ռամբ .
Դառն , ռին , ռամբ .	Մասն , սին , սամբ .
Եղն , ղին , ղամբ .	Մատն , տին , տամբ .
Թոռն , ռին , ռամբ .	Ոտն , տին , տամբ :

37062-66
ՄԵՏ ԿԱՆ. ԳՐԱԴԱՐԱՆ
ГОС. БИБЛИОТЕКА
ZUUՊ-Արմ ՍՍՀ
Ա. Հմ. Ա. Մասիսյանի անվան

ԺԱ. ՀՈԼՈՎՈՒՄ

Եզակի

Ո.	Նեղութիւն .	Նեղութիւն .	Տարութ .
Ս.	Նեղութ-եան .	Նեղութեան .	Տարութեան .
Տ.	Նեղութ-եան .	Նեղութեան .	Տարութեա .
Հ.	Ը Նեղութիւն .	Նեղութիւնը .	Տարութը .
Բ.	'ի Նեղութ-ենէ .	Նեղութենէ .	Տարութ-ից .
Գ.	Նեղութ-եամբ .	Նեղութեամբ .	Տարութ ելէ .

Յոգնակի

Ո.	Նեղութ-եան+ .	Նեղութիւններ .	Տարութելք .
Ս.	Նեղութ-եանց .	Նեղութիւններու .	Տարութելքը .
Տ.	Նեղութ-եանց .	Նեղութիւններու .	Տարութելքս .
Հ.	Ը Նեղութիւն-ս .	Նեղութիւնները .	Տարութելքը .
Բ.	'ի Նեղութ-եանց .	Նեղութիւններէ .	Տարութելքից .
Գ.	Նեղութ-եամբ+ .	Նեղութիւններով .	Տարութելք ելէ .

Մանկութիւն , թեան , թեամ. Զիւն , ձեան , ձեամբ .
Մեծութիւն , թեան , թեամբ . Անկիւն , կեան , կեամբ .
Բարութիւն , թեան , թեամբ . Սիւն , սեան , սեամբ .
Գերութիւն , թեան , թեամբ . Սնունդ , դեան , դեամբ .
Ծնունդ , ննդեան , ննդեամբ . Կորիւն , բեան , բեամբ .
Մերութիւն , թեան , թեամբ . Արիւն , բեան , բեամբ .
Կորուստ , ըստեան , ըստեամբ .
Փախուստ , խստեան , խստեամբ .
Տէրութիւն , թեան , թեամբ .
Ժողովուրդ , վրդեան , վրդեամբ :

ԺԲ. ՀՈԼՈՎՈՒՄ

Եզակի

Ո.	Ոսկր .	Ոսկր .	Քեմ+ .
Ս.	Ոսկ-եր .	Ոսկրի .	Քեմ+յէն .
Տ.	Ոսկ-եր .	Ոսկրի .	Քեմ+յէ .
Հ.	Ը Ոսկր .	Ոսկրը .	Քեմ+յէ .
Բ.	'ի Ոսկ-երէ .	Ոսկրէ .	Քեմ+ից .
Գ.	Ոսկ-երբ .	Ոսկրով .	Քեմ+յէ ելէ .

Յոգնակի

Ո.	Ոսկ-եր+ .	Ոսկրներ .	Քեմ+ելք .
Ս.	Ոսկ-երաց .	Ոսկրներու .	Քեմ+ելքէն .
Տ.	Ոսկ-երաց .	Ոսկրներու .	Քեմ+ելքէ .
Հ.	Ը Ոսկ-երս .	Ոսկրները .	Քեմ+ելքի .
Բ.	'ի Ոսկ-երաց .	Ոսկրներէ .	Քեմ+ելքից .
Գ.	Ոսկ-երբ+ .	Ոսկրներով .	Քեմ+ելք ելէ .

Աղդր , դեր , դերբ . Ուստր , տեր , տերբ .
Անդդ , դեղ , դեղբ . Սակր , կեր , կերբ .
Աստղ , տեղ , տեղբ . Վագր , գեր , գերբ .
Արկղ , կեղ , կեղբ . Տագր , գեր , գերբ .
Դուստր , դստեր , դստերբ . Տարր , բեր , բերբ .
Եզր , զեր , զերբ . Ալիւր , լեր , լերբ .
Կոճղ , ճեղ , ճեղբ . Աղբիւր , բեր , բերբ .
Համր , մեր , մերբ . Եղջիւր , ջեր , ջերբ .

ԳԻՏԵԼԻՔ

—

16· Հ· Ո՞Ր ձայնաւորները կը կորսուին ։

Պ· Բաղաձայնով վերջաւորուած անուններուն վերջին վանկին է և ո՝ ձայնաւորները, բաց յուղղականէ և հայցականէ, միւս հոլովներուն մէջ կը կորսուին · զոր օրինակ, գէծ, զգէծ, գծի, 'ի գծէ, գծիւ · գէծք, զգէծս, գծից, ի գծից, գծիւք · ԽՈՆԿ, զխոնկ, խնկոյ, ի խնկոյ, խնկով · խոնկք, զխոնկս, խնկոց, ի խնկոց, խնկովք ։

17· Հ· Ո՞Ր ձայնաւորները կը փոխուին ։

Պ· Նոյնպէս բաղաձայնով վերջաւորուած անուններուն վերջին վանկին ԵՆ՝ է ի, ԷՆ՝ է ի, ՅՆ՝ ո՝ ի կը փոխուին, բաց յուղղականէ և հայցականէ, միւս հոլովներուն մէջ · զոր օրինակ ·

Ատեան, զատեանս, ատենի, յատենէ, ատենիւ · ատեանք, զատեանս, ատենից, յատենից, ատենիւք ·

Մէգ, զմէգ, մգի, ի մգէ, մգաւ · մէգք, զմէգս, մգաց, մգաք ։

Գոյն, զգոյն, գունոյ, ի գունոյ, գունով · գոյնք, զգոյնս, գունոց, ի գունոց, գունովք ։

18· Հ· Ո՞Ր բառերն Անեղական կը կոչուին ։

Պ· Կան գոյականներ որոց եզակին չգործածուիր · զոր օրինակ, ողջոյ, գոհութիւն, կամ, ոգի ։ Ասոնք Անեղական կը կոչուին ։

ԱՆԿԱՆՈՆ ՀՈԼՈՎՄՈՒՆՔ

—

	Ա· ՀՈԼՈՎՈՒՄ		Բ· ՀՈԼՈՎՈՒՄ	
	Այր, երիկ մարդ, երէկ		Հայր, հայր, պապ·	
	Եզ·	Յոգ·	Եզ·	Յոգ·
Ո·	Այր ·	Արք ·	Հայր ·	Հարք ·
Ս·	Առն ·	Արանց ·	Հօր ·	Հարց ·
Տ·	Առն ·	Արանց ·	Հօր ·	Հարց ·
Հ·	ՀԱՅՐ ·	ՀԱՐՍ ·	Հ ՀԱՅՐ ·	Հ ՀԱՐՍ ·
Բ·	'Ի ԱՌՆԷ ·	'Ի ԱՐԱՆՑ ·	'Ի ՀՕՐԷ ·	'Ի ՀԱՐՑ ·
Գ·	Արամբ ·	Արամբք ·	Հարբ ·	Հարբք ·

——

Տէր, տեառն, 'ի տեառնէ, տերամբ · Տեարք, տերանց, տերամբք ։

Եղբայր, եղբօր, յեղբօրէ, եղբարբ · Եղբարք, եղբարց, եղբարբք ։

Մայր, մօր, 'ի մօրէ, մարբ · Մարք, մարց, մարբք ։

———

	Գ· ՀՈԼՈՎՈՒՄ		Դ· ՀՈԼՈՎՈՒՄ	
	Քոյր, քոյր, քէյրոշ ·		Կին, կին, գոբբ ·	
	Եզ·	Յոգ·	Եզ·	Յոգ·
Ո·	Քոյր ·	Քորք ·	Կին ·	Կանայք ·
Ս·	Քեռ ·	Քերց ·	Կնոջ ·	Կանանց ·
Տ·	Քեռ ·	Քերց ·	Կնոջ ·	Կանանց ·
Հ·	Հ ՔՈՅՐ ·	Հ ՔՈՐՍ ·	Հ ԿԻՆ ·	Հ ԿԱՆԱՅՍ ·
Բ·	'Ի ՔԵՌԷ ·	'Ի ՔԵՐՑ ·	'Ի ԿՆՈՋԷ ·	'Ի ԿԱՆԱՆՑ ·
Գ·	Քերբ ·	Քերբք ·	Կանամբ, կնաւ ·	Կանամբք ·

———

Ե. ՀՈԼՈՎՈՒՄ

Գիւղ, գեղ, ։եոյ.

	Եզ.	Յոգ.
Ո.	Գիւղ.	Գիւղք.
Ս.	Գեղջ.	Գիւղից.
Տ.	Գեղջ.	Գիւղից.
Հ.	Շ Գիւղ.	Շ Գիւղս.
Բ.	'Ի Գեղջէ.	'Ի Գիւղից.
Գ.	Գիւղիւ.	Գիւղիւք.

Զ. ՀՈԼՈՎՈՒՄ

Օր, օր, կ։ան.

	Եզ.	Յոգ.
Ո.	Օր.	Աւուրք.
Ս.	Աւուր.	Աւուրց.
Տ.	Աւուր.	Աւուրց.
Հ.	Շ Օր.	Շ Աւուրս.
Բ.	՝Ի Օրէ.	՝Ի Աւուրց.
Գ.	Աւուրբ.	Աւուրբք.

Է. ՀՈԼՈՎՈՒՄ

Տիւ, ցերեկ, կ։ենդ։ոշ.

	Եզակի	Յոգնակի
Ո.	Տիւ.	Տիւք.
Ս.	Տուընջեան.	Տուընջեանց.
Տ.	Տուընջեան.	Տուընջեանց.
Հ.	Շ Տիւ.	Շ Տիւս.
Բ.	'Ի Տուընջենէ, 'Ի տուէ.	'Ի Տուընջեանց.
Գ.	Տուընջեամբ.	Տուընջեամբք.

Ը. ՀՈԼՈՎՈՒՄ

Արեւելեայ, արեւելեան, շրջէ.

	Եզակի	Յոգնակի
Ո.	Արեւելեայ.	Արեւելեայք.
Ս.	Արեւելոյ.	Արեւելեայց.
Տ.	Արեւելոյ.	Արեւելեայց.
Հ.	Շ Արեւելս.	Շ Արեւելեայս.
Բ.	՝Ի Արեւելոյ.	՝Ի Արեւելեայց.
Գ.	Արեւելեաւ.	Արեւելեօք.

ԳԼՈՒԽ Բ.

ԱԾԱԿԱՆ

19. Հ. Ածականն ի՞նչ է։

Պ. Ածական կըսուին այն բառերը որ կը ցուցնեն գոյականին որակութիւնը և հանգամանքը կամ ինչը. այսինքն կը ցուցնեն թէ գոյականն ինչպէս և հանի է. զոր օրինակ, կարմիր հանդերձ, երկու հանդերձ, խօսքերուն մէջ, կարմիր և երկու ածական են, վասն զի կարմիր կը ցուցնէ հանդերձին որակութիւնը, այսինքն թէ ինչպէս է հանդերձը. իսկ երկու կը ցուցնէ հանդերձին հանգամանքը կամ ինչը, այսինքն թէ հանի՝ է հանդերձը։

20. Հ. Գոյականը և ածականը որոշելու կերպն ի՞նչ է։

Պ. Գոյականը և ածականն իրարմէ որոշելու դիւրին կերպն է՝ բառին քով բան (չէ.) բառը դնել. եթէ կը յարմարի՝ այն բառն ածական է, եթէ չյարմարիր՝ բառը գոյական է. զոր օրինակ, չքսուիր՝ մարդ բան, քաղաք բան, տուն բան. ապա՝ մարդ, քաղաք, տուն գոյական են. բայց կ'ըսուի, բարի բան, չար բան, մեծ բան. ապա՝ բարի, չար, մեծ, ածական են։

21. Հ. Ածականք ընդհանրապէս ո՞ւր կը դրուին։

Պ. Ածականք ընդհանրապէս կը դրուին գոյականէն ետքը, և գոյականին հոլովը կառնուն. զոր օրինակ՝ Այր իմաստուն, իմաստուն մարդ։

Եզակի

Ո.	Այր իմաստուն.	Իմաստուն մարդ.	Աֆբալը ադէմ.
Ս.	Առն իմաստնոյ.	Իմաստուն մարդու.	Աֆբալը ադէմն.
Տ.	Առն իմաստնոյ.	Իմաստուն մարդու.	Աֆբալը ադէմ.
Հ.	ՀԱյր իմաստուն.	Իմաստուն մարդը.	Աֆբալը ադէմ.
Բ.	՝ Առնէ իմաստնոյ.	Իմաստուն մարդէ.	Աֆբալը ադէմդէն.
Գ.	Արամբ իմաստնով.	Իմաստուն մարդով.	Աֆբալը ադէմ ելլ.

Յոգնակի

Ո.	Արք իմաստունք.	Իմաստուն մարդիկ.
Ս.	Արանց իմաստնոց.	Իմաստուն մարդոց.
Տ.	Արանց իմաստնոց.	Իմաստուն մարդոց.
Հ.	Ղ Արս իմաստունս.	Իմաստուն մարդիկը.
Բ.	՝ Արանց իմաստնոց.	Իմաստուն մարդերէ.
Գ.	Արամբք իմաստնովք.	Իմաստուն մարդերով.

——

22. Հ. Ածականը կրնա՞յ գոյականէն առաջ դրուիլ։

Պ. Հարկ է շատ անգամ ածականը գոյականէն առաջ դնել, յայնժամ ածականը կը մնայ անփոփոխ, զոր օրինակ.

Եզակի	Յոգնակի
Հաւատքիս բարեկամ.	Հաւատքիս բարեկամք.
Հաւատքիս բարեկամի.	Հաւատքիս բարեկամաց.
՝ Հաւատքիս բարեկամէ.	՝ Հաւատքիս բարեկամաց.
Հաւատքիս բարեկամաւ.	Հաւատքիս բարեկամօք.

23. Հ. Միավանկ ածականաց վրայ ի՞նչ գիտելիք կայ։

Պ. Միավանկ ածականք եւս եթէ գոյականէն առաջ դրուին, գոյականին հոլովը կառնուն. զոր օրինակ, Մեծ տուն, Դեղի տան, Դեղաւ տամբ. Նոր օրէնք, Նորոց օրինաց. Քաջ այր, քաջի առն, քաջաց արանց. Սուրբ քաղաք, սրբոյ քաղաքի. եւայլն։

24. Հ. Գոյականին քանակութիւնը կամ թիւը ցուցնող ածականը ի՞նչ կը կոչուին։

Պ. Գոյականին քանակութիւնը կամ թիւը ցուցնող ածականը կը կոչուին Բառական ածական։

25. Հ. Թուական ածականը քանի՞ տեսակ են։

Պ. Թուական ածականը երեք տեսակ են, բացարչակ, դասական և անյնեբական։

26. Հ. Բացարձակներն ի՞նչ կը ցուցնեն։

Պ. Բացարձակները կը ցուցնեն գոյականին թիւը, այսինքն թէ գոյականով նշանակուած իրը քանի՞ է։ Ուստի բացարչակ Բառական ածական են դ, երկու, երեք, չորք, մինչեւ հազար և բիւր։

27. Մէ, երկու, երեք, չորք ի՞նչպէս կը հոլովին։

Պ. Մէ, երկու, երեք, չորք կը հոլովին այսպէս.

	Եզ.	Յոգ.	Յոգ.	Յոգ.
Ո.	Մի.	Երկու.	Երեք.	Չորք.
Ս.	Միոյ, միոջ.	Երկուց.	Երից.	Չորից.
Տ.	Միոյ, միումբ.	Երկուց.	Երից.	Չորից.
Հ.	ՀՄի.	Ղ Երկուս.	Ղ Երիս.	Ղ Չորս.
Բ.	՝ Միոջէ.	Յ Երկուց.	Յ Երից.	՝ Չորից.
Գ.	Միով.	Երկուք.	Երիւք.	Չորիւք.

Մէ յոքնակի չունի, իսկ երկու, երեք, չորք եզակի չունին։

28. Հ. Հինգէն մինչեւ ութը ի՞նչպէս կը հոլովին։

Պ. Հինգէն մինչեւ ութը թէ՛ եզակի և թէ՛ յոքնակի ձեւ ունին, և կը հոլովին հետեւեալ կերպով։

	Հինգ, ոեշ		Վեց, ուլը	
	Եզ.	Յոք.	Եզ.	Յոք.
Ո.	Հինգ.	Հինգք.	Վեց.	Վեցք.
Ս.	Հնգի.	Հնգից.	Վեցի.	Վեցից.
Տ.	Հնգի.	Հնգից.	Վեցի.	Վեցից.
Հ.	Ղ Հինգ.	Ղ Հինգս.	Ղ Վեց.	Ղ Վեցս.
Բ.	'ի Հնգէ.	'ի Հնգից.	'ի Վեցէ.	'ի Վեցից.
Գ.	Հնգիւ.	Հնգօք.	Վեցիւ.	Վեցիւք.

	Եօթն, եէոթ		Ութ, օէութ	
	Եզ.	Յոք.	Եզ.	Յոք.
Ո.	Եօթն.	Եօթանք.	Ութ.	Ութք.
Ս.	Եօթան.	Եօթանց.	Ութի.	Ութից.
Տ.	Եօթան.	Եօթանց.	Ութի.	Ութից.
Հ.	Ղ Եօթն.	Ղ Եօթանս.	Ղ Ութ.	Ղ Ութս.
Բ.	'ի Եօթանէ.	'ի Եօթանց.	'ի Ութէ.	'ի Ութից.
Գ.	Եօթամբ.	Եօթամբք.	Ութիւ.	Ութիւք.

---

29. Հ. Ինն և տասն ի՞նչպէս կը հոլովին։

Պ. Ինն և տասն կը հոլովին այսպէս.

	Եզ.	Յոք.	Եզ.	Յոք.
Ո.	Ինն.	Ինունք.	Տասն.	Տասունք.
Ս.	Ընի.	Ընից.	Տասին.	Տասանց.
Տ.	Ընի.	Ընից.	Տասին.	Տասանց.
Հ.	Ղ Ինն.	Ղ Ինունս.	Ղ Տասն.	Ղ Տասունս.
Բ.	'ի Ընէ.	'ի Ընից.	'ի Տասնէ.	'ի Տասանց.
Գ.	Ընիւ.	Ընիւք.	Տասամբ.	Տասամբք.

---

30. Հ. Մետասան ի՞նչպէս կը հոլովի։

Պ. Մետասան, տասնումէկ, կը հոլովի այսպէս.

	Եզակի	Յոքնակի
Ո.	Մետասան.	Մետասանք.
Ս.	Մետասանի.	Մետասանից.
Տ.	Մետասանի.	Մետասանից.
Հ.	Ղ Մետասան.	Ղ Մետասանս.
Բ.	'ի Մետասանէ.	'ի Մետասանից.
Գ.	Մետասանիւ.	Մետասանիւք.

Մետասանի պէս կը հոլովին՝ երկուտասան, տասներկու. երեքտասան, տասներիրեք. չորքտասան, տասնչորս. հնգետասան, տասնհինգ. վեշտասան, տասնվեց։

31· Հ· Եօթնեւ-տասն ի՞նչպէս կը հոլովի :
Պ· Եօթնեւ-տասն , տասնուեթը , կը հոլովի այսպէս .

	Եզակի	Յոգնակի
Ո·	Եօթնեւտասն .	Եօթնեւտասանք .
Ս·	Եօթնեւտասին .	Եօթնեւտասանց .
Տ·	Եօթնեւտասին .	Եօթնեւտասանց .
Հ·	Ը Եօթնեւտասն .	Ը Եօթնեւտասանս .
Բ·	՝ Եօթնեւտասնէ .	՝ Եօթնեւտասանց .
Գ·	Եօթնեւտասամբ .	Եօթնեւտասամբք .

Այսպէս կը հոլովին ութնեւ-տասն , տասնեւուեթ , և ինն-տասն , տասնեւինը :

——

32· Հ· Քսան ի՞նչպէս կը հոլովի :
Պ· Քսան կը հոլովի այսպէս .

	Եզակի	Յոգնակի
Ո·	Քսան .	Քսանք .
Ս·	Քսանի .	Քսանից .
Տ·	Քսանի .	Քսանից .
Հ·	Ը Քսան .	Ը Քսանս .
Բ·	՝ Քսանէ .	՝ Քսանից .
Գ·	Քսանիւ .	Քսանիւք .

Այսպէս կը հոլովին նաև , երեսուն , քառասուն , յիսուն , վաթսուն , եօթանասուն , ութսուն , ինսուն , բաց ի հայցականէն միւս հոլովներուն մէջ ու վանկը կորուսանելով , այսպէս, երեսուն , երեսնի , եւայլն :

33· Հ· Հարիւր ի՞նչպէս կը հոլովի :
Պ· Հարիւր կը հոլովի այսպէս .

	Եզակի	Յոգնակի
Ո·	Հարիւր .	Հարիւրք .
Ս·	Հարիւրոյ .	Հարիւրոց .
Տ·	Հարիւրոյ .	Հարիւրոց .
Հ·	Ը Հարիւր .	Ը Հարիւրս .
Բ·	՝ Հարիւրոյ .	՝ Հարիւրոց .
Գ·	Հարիւրով .	Հարիւրովք .

Այսպէս կը հոլովին երկերիւր , երեւհարիւր , չորեւհարիւր , հինգհարիւր , վեցհարիւր , եօթնհարիւր , ութհարիւր , ինհարիւր :

34· Հ· Հազար և բիւր ի՞նչպէս կը հոլովին :
Պ· Հազար և բիւր կը հոլովին այսպէս .

	Եզ·	Յոգնակի	Եզակի	Յոգնակի
Ո·	Հազար .	Հազարք .	Բիւր .	Բիւրք .
Ս·	Հազարի .	Հազարաց .	Բիւրու .	Բիւրուց .
Տ·	Հազարի .	Հազարաց .	Բիւրու .	Բիւրուց .
Հ·	Ը Հազար .	Ը Հազարս .	Ը Բիւր .	Ը Բիւրս .
Բ·	՝ Հազարէ .	՝ Հազարաց .	՝ Բիւրէ .	՝ Բիւրուց .
Գ·	Հազարաւ .	Հազարօք .	Բիւրու .	Բիւրուք .

——

35· Հ· Դասական թուականք ի՞նչ կը ցուցնեն :
Պ· Դասական թուականք կը ցուցնեն գոյականին կարգը , այսինքն թէ գոյականով նշանակուած իրը շատերուն մէջ առնչորդ է :

36· Հ· Դասականք ի՞նչպէս կը շինուին։

Պ· Բաց ՝ի Դ էն, միւս բացարձակ թուականներուն վերջը՝ աւելցնելով մինչեւ Զորք, բոլոր մասնիկը, իսկ ենացեալներուն վերջը՝ եղոյր մասնիկը։

Երկու, երկոքեան։ Զորք, չորեքեան։
Երեք, երեքեան։ Հինգ, հինգեքեան։

37· Հ· Դասական թուականք ի՞նչպէս կը հոլովին։

Պ· Դասական թուականք կը հոլովին այսպէս.

Երկրորդ, ե+էնեղ.

	Եզակի	Յոգնակի
Ո·	Երկրորդ.	Երկրորդք.
Ս·	Երկրորդի.	Երկրորդաց.
Տ·	Երկրորդի կամ երկրորդում.	Երկրորդաց.
Հ·	Ը Երկրորդ.	Ը Երկրորդս.
Բ·	Յ Երկրորդէ.	Յ Երկրորդաց.
Գ·	Երկրորդաւ.	Երկրորդօք.

Այսպէս կը հոլովին միւս դասականք։

—

38· Հ· Փոխանակ դեղորդի ի՞նչ կ'ըսուի։

Պ· Փոխանակ դեղորդի կըսուի առաջնեղոյդ կամ առաջին որ կը հոլովի այսպէս.

	Եզակի	Յոգնակի
Ո·	Առաջին.	Առաջինք.
Ս·	Առաջնոյ.	Առաջնոց.
Տ·	Առաջնոյ, առաջնում.	Առաջնոց.
Հ·	Ը Առաջին.	Ը Առաջինս.
Բ·	Յ Առաջնմէ. Յ առաջնոյ.	Յ Առաջնոց.
Գ·	Առաջնով.	Առաջնովք.

Այսպէս կը հոլովին նաեւ վերջին։

39· Հ· Անձներական ի՞նչպէս կը շինուին։

Պ· Անձներական թուականները կը շինուին բացարձակներուն վրայ ե+էն կամ ե+եան մասնական յաւելմամբ, և ցուցուած թուոյն առեն ալ կը նշանակեն, զոր օրինակ. երե+էն՝ երեքն ալ, չորե+էն՝ չորսն ալ, տասնե+էն՝ տասն ալ ըսել է։ Երկո+էն կըսուի, և ոչ երկե+էն։

40· Հ· Անձներական թուականք ի՞նչ թիւ են, և ի՞նչպէս կը հոլովին։

Պ· Անձներական թուականք յոգնակի միայն են, և կը հոլովին այսպէս.

	Եզակի	Յոգնակի
Ո·	Երկոքին, երկոքեան.	Երեքին, երեքեան.
Ս·	Երկոցունց, երկոցուն.	Երեցունց.
Տ·	Երկոցունց, երկոցուն.	Երեցունց.
Հ·	Ը Երկոսին, ը Երկոսեան.	Ը Երեսին, ը Երեսեան.
Բ·	Յ Երկոցունց.	Յ Երեցունց.
Գ·	Երկոքումբք.	Երեքումբք.

—

41· Հ· Առնե+էն կամ առնե+եան ի՞նչ կը նշանակէ։

Պ· Առնե+էն, առնե+եան կը նշանակէ առեն ալ, և գոյականաբար միայն կը գործածուի։

42· Հ· Թուական ածականք ո՞ւր կը դրուին և ի՞նչպէս կը հոլովին։

Պ· Թուական ածականք եւս ընդհանրապէս գոյականէն եաքը դրուելով գոյականին հոլովը կ'առնուն։

43· Հ· Թուական ածականք եղակի՞ թէ յոքնակի գոյական կուզեն։

Պ· Մէ կ'ուզէ եղակի գոյական· Մնացեալ թուականք ընդհանրապէս յոքնակի գոյական կ'ուզեն, զոր օրինակ·

	Եղակի	Յոքնակի
Ո·	Այր մի·	Արք երկու·
Ս·	Առն միոջ·	Արանց երկուց·
Տ·	Առն միումի·	Արանց երկուց·
Հ·	Ղ Այր մի·	Ղ Արս երկուս·
Բ·	Յ Առնէ միոջէ·	Յ Արանց երկուց·
Գ·	Արամբ միով·	Արամբք երկուք·

	Եղակի	Յոքնակի
Ո·	Արք վեց·	Արք քսան·
Ս·	Արանց վեցից·	Արանց քսանից·
Տ·	Արանց վեցից·	Արանց քսանից·
Հ·	Ղ Արս վեց·	Ղ Արս քսան·
Բ·	Յ Արանց վեցից·	Յ Արանց քսանից·
Գ·	Արամբք վեցիւք·	Արամբք քսանիւք·

44· Հ· Եթէ թուականք գոյականէն առաջ դրուին, կը փոխուի՞ն թէ ոչ։

Պ· Եթէ թուականք գոյականէն առաջ դրուին, դարձեալ գոյականին հոլովը կ'առնուն, զոր օրինակ, Դ այր, Դոյ առն, Դով արամբ· Երկո՛ արք, երկո՛ց արանց· Ջրէն զինուորաց· Եօթանց սարկաւագաց· Երկոքսանից առաքելոց, եւ այլն։

45· Հ· Դասականք ո՞ւր կը դրուին և ի՞նչպէս կը հոլովին։

Պ· Դասականք եւս գոյականէն ետքը, երբեմն եւս առաջ դրուելով, միշտ եղակի գոյական կ'ուզեն, և գոյականին հոլովը կ'առնուն, զոր օրինակ· օր երէքդդ, աւուր երէքդդէ, յօրէ երէքդդէ· կամ երէքդդո՛մ աւուր, 'ի հինգերդդո՛մ ամսեան, և։

46· Հ· Անձներականք ո՞ւր կը դրուին և ի՞նչպէս կը հոլովին։

Պ· Անձներականք գոյականէն ետքը, երբեմն նաեւ առաջ դրուելով, միշտ յոքնակի գոյական կ'ուզեն, և գոյականին հոլովը կ'առնուն, զոր օրինակ· որդիք երկոտին, որդւոց երկոցունց, որդւովք երկոտո՛մքն, կամ երկոտին որդիք, երկոցունց որդւոց, երկոտո՛մքն որդւովք։

ԱՆՈՐՈՇ ԿԱՄ ՄԻՋԱԿ ԱԾԱԿԱՆՆԵՐ

47· Հ· Ուրիշ ի՞նչ տեսակ ածական կայ։

Պ· Կան ուրիշ տեսակ ածականներ որ անորոշ կամ միջակ կը կոչուին, և են·

Ամենայն, այլ, ամենայնիւր, միւս, ոմն, ոք, իմն, ինչ, նոյն։

48· Հ· Ամենայն և այլ ի՞նչպէս կը հոլովին։

Պ· Ամենայն գրեթէ միշտ եղակի կը գործածուի, և կը հոլովի առաջին հոլովման պէս· Այլ կը հոլովի չորրորդ հոլովման պէս, զոր օրինակ·

	Եզ.	Եզ.	Յոգ.
Ո.	Ամենայն .	Այլ .	Այլք .
Ս.	Ամենայնի .	Այլոյ .	Այլոց .
Տ.	Ամենայնի .	Այլում .	Այլոց .
Հ.	՚ Ամենայն .	՚ Այլ .	՚ Այլս .
Բ.	յ Ամենայնէ .	յ Այլմէ .	յ Այլոց .
Գ.	Ամենայնիւ .	Այլով .	Այլովք .

Այլին պէս կը հոլովին է-բ-ա-ն-ի-ր , ամէն մէկ , հէր պէր . և դ-ա , միւս , օ պէր :

49. Հ. Ոմն , ոմ ի՞նչպէս կը հոլովին :

Պ. Ոմն , ոմ , մէկը , պէրէ , կը հոլովին այսպէս.

	Եզ.	Յոգ.	Եզ.	Յոգ.
Ո.	Ոմն .	Ոմանք .	Ոք .	Ոմանք .
Ս.	Ուրումն .	Ոմանց .	Ուրուք .	Ոմանց .
Տ.	Ումեմն .	Ոմանց .	Ումեք .	Ոմանց .
Հ.	՚ Ոմն .	՚ Ոմանս .	՚ Ոք .	՚ Ոմանս .
Բ.	յ Ումեմնէ .	յ Ոմանց .	յ Ումեքէ .	յ Ոմանց .
Գ.	Ոմամբ .	Ոմամբք .	Ոմամբ .	Ոմամբք .

50. Հ. Իմն , ինչ , Նոյն , ի՞նչպէս կը հոլովին :

Պ. Իմն , ինչ , բան մը , պէրէ ՀԷյ . Նոյն , Նոյնը , օ , կը հոլովին այսպէս .

	Եզ. եւ Յոգ.	Եզ.	Յոգ.
Ո.	Իմն , ինչ .	Նոյն .	Նոքին .
Ս.	Իրիք .	Նորին .	Նոցին , Նոցունց.
Տ.	Իմիք .	Նմին .	Նոցին , Նոցունց.
Հ.	՚ Իմն , ՚ Ինչ ,	՚ Նոյն .	՚ Նոսին .
Բ.	յ Իմեքէ .	՚է Նմին.	՚է Նոցունց .
Գ.	Իւիք .	Նովին , Նովիմբ.	Նովիմբք,Նոքիմբք.

Այսպէս կը հոլովին նաեւ ոյն , դոյն :

51. Հ. Ով , ո , որ , դինչ ի՞նչպէս կը հոլովին :

Պ. Ով կամ ո , ով , ինչ , որ , որ , հանկը , դինչ , ինչ , նէ , այսպէս կը հոլովին .

	Եզ.	Յոգ.	Եզ.	Յոգ.	Եզ.
Ո.	Ով , ո .	Ոյք .	Որ .	Որք .	Զինչ .
Ս.	Ոյր .	Ոյց .	Որոյ .	Որոց .	Էր .
Տ.	Ում.	Ոյց .	Որում .	Որոց .	Իմ .
Հ.	՚ Ով , ՚ ը .	՚ Ոյս .	՚ Որ .	՚ Որս .	Զինչ .
Բ.	յ Ումմէ .	յ Ոյց .	յ Որմէ .	յ Որոց .	Առ իմէ.
Գ.	Որով .	Որովք .	Որով .	Որովք .	Իւ .

52. Անորոշ ածականը ո՞ւր կը դրուին և ի՞նչպէս կը հոլովին :

Պ. Անորոշ ածականներէն ոմանք՝ գոյականէն առաջ, և ոմանք՝ եռ-ը դրուելով, գոյականին հոլովը կ'առնուն , զոր օրինակ .

Այլ այր , այլոյ առն , յայլմէ առնէ , այլով արամբ . Այլ արք , այլոց արանց , այլով արամբք , կամ , այր այլ , առն այլոյ , առն այլոմ , յառնէ այլմէ . արամբ այլով , արանց այլոց , արամբք այլով , եւ :

Այր ոմն , առն ուրուն , առն ուրմն , յառնէ ուրմնէ , արամբ ոմամբ . այր ոմ , առն ուրուս , առն ուրմս , յառնէ ուրմսէ . արք ոմանս , արանց ոմանց , արամբք ոմամբս , զարս ոմանս :

Գործ ինչ , գործոյ իրիս , գործոյ իմիս , ՚ի գործոյ իմեսէ , գործով իւիս :

Նոյն բան , Նորին բանի , Նմին բանի , ՚է Նմին բանէ , Նովին բանիւ . Նոյն բանք , Նոցին բանից , Նովին բանիւք :

ՈւրՀ տուն , ուրոյ տան , ուրոմ տան , յուրմէ տանէ , ուրով տամբ . ուր տունք , ուրոյ տանց , ուրով տամբք :

53· Հ· Ով, կամ՝ և ինչ՞ինչպէս կը գործածուին։

Պ· Ով կամ՝ իբրեւ գոյական կը գործածուի· ՝ի բառին հետ միայն իբր ածական կը հոլովի այսպէս·

Ով կամ՝ ոք, ոչ ուրուք, ՝ոմ ումեք, ՝ոմէ ումեքէ։

Ինչ, իբր ածական կը գործածուի ինչ բառին հետ միայն այսպէս·

Ինչ՞ինչ, ի՞նչ իրիք, ի՞մ իմիք, ի՞ն իւիք։

54· Հ· Մինչեանց, ինչոց բառերուն վրայ ի՞նչ դիտելիք կայ։

Պ· Մինչեանց, ինչոց բառերն իբրեւ գոյական կը գործածուին, ուղղական չունին, և կը հոլովին այսպէս·

Ո·	Ինչ	Ինչ
Ս·	Միմեանց·	Իրերաց·
Տ·	Միմեանց·	Իրերաց·
Հ·	Ի Միմեանս·	Ի Իրեարս·
Բ·	Ի՛ Միմեանց·	Ի՛ Իրերաց·
Գ·	Միմեամբք·	Իրերօք·

55· Հ· Ածականք միշտ գոյականի՞ հետ կը գործածուին։

Պ· Ածականք առանց գոյականի եւս գործածուելով, գոյականի պաշտօն կը վարեն, և ան ատեն ածականն իբրեւ գոյական առնուած կ'ըսուի· Ղոր օրինակ· Անդիտակ անգոսնէ զխրատ հօր· Անըզդամը հօր խրատը կ'արհամարհէ· Արդարք ժառանգեսցեն զերկիր· Արդարները երկիրը պիտի ստանան։ Հոս, անդիտակ, արդարք, անզգամ մարդ, արդար մարդիկ, ըսել է։

ԳԼՈՒԽ Գ.

—

ԴԵՐԱՆՈՒՆ

56· Հ· Ո՞ր բառերը Դերանուն կը կոչուին։

Պ· Դերանուն կը կոչուին այն բառերը որ խօսքին մէջ առաջ յիշուած բառի մը տեղ կը դրուին, մի և նոյն բառը չկրկնելու համար· Ղոր օրինակ· Աստուած արդար է, կը պատժէ նա յանցաւորները· Տեսայ մարդը որ քեզի հետ էր։ Այս խօսքերուն մէջ նա, որ, դերանուն են· քանզի առաջինը, նա, դրուած է փոխանակ Աստուած բառին, իսկ երկրորդը, որ, փոխանակ մարդ բառին։

57· Հ· Դերանուններն ի՞նչ մասնաւոր բան կը ցուցնեն։

Պ· Դերանունները մասնաւորապէս դէմք կը ցուցնեն, և դէմքը երեք է առաջին, երկրորդ, երրորդ։ Առաջին դէմքն է խօսողը, երկրորդն է այն որ կը խօսուի· երրորդն է այն որոյ վրայ կը խօսուի։

58· Հ· Դերանուանք քանի՞ տեսակ են։

Պ· Դերանուանք չորս տեսակ են· Իական կամ անձնական, ցուցական, ստացական և յարաբերական։

59· Հ· Իական դերանուն որո՞նք են։

Պ· Իական դերանուն են· ես, դու, սա, դա, նա, ինքն, իւր։

60· Հ· Այս դերանուանք ի՞նչ դէմք կը ցուցնեն։

Պ· Ես՝ կը ցուցնէ առաջին դէմք· դու՝ երկրորդ դէմք· սա, դա, նա, ինքն, իւր՝ երրորդ դէմք։

61· Հ· Իական դերանուանք ի՞նչպէս կը հոլովին։

Պ· Իական դերանուանք կը հոլովին այսպէս·

Ա. ԴԷՄՔ ՑՈՒՑՆՈՂ ԴԵՐԱՆՈՒՆ ԵՍ

Եզակի

Ո.	Ես.	Ես.	Պէն.
Ս.	Իմ.	Իմ.	Պէնէմ.
Տ.	Ինձ.	Ինձի.	Պանա.
Հ.	Ը Իս.	Իս.	Պէնի.
Բ.	՝ Ինէն.	Ինէ.	Պէնոպէն.
Գ.	Ինեւ.	Իզմով.	Պէնէմ էլէ.

Յոգնակի

Ո.	Մեք.	Մենք.	Պէզ.
Ս.	Մեր.	Մեր.	Պէզիմ.
Տ.	Մեզ.	Մեզի.	Պէզէ.
Հ.	Ը Մեզ.	Մեզ.	Պէզի.
Բ.	՝ Մէնէջ.	Մենէ.	Պէզոպէն.
Գ.	Մեօք.	Մեզմով.	Պէզիմ էլէ.

Բ. ԴԷՄՔ ՑՈՒՑՆՈՂ ԴԵՐԱՆՈՒՆ ԴՈՒ

Եզակի

Ո.	Դու.	Դուն.	Սէն.
Ս.	Քո.	Քու.	Սէնին.
Տ.	Քեզ.	Քեզի.	Սանա.
Հ.	Ը Քեզ.	Քեզ.	Սէնի.
Բ.	՝ Քէն.	Քենէ.	Սէնոպէն.
Գ.	Քեւ.	Քեզմով.	Սէնին էլէ.

Յոգնակի

Ո.	Դուք.	Դուք.	Սիզ.
Ս.	Ձեր.	Ձեր.	Սիզին.
Տ.	Ձեզ.	Ձեզի.	Սիզէ.
Հ.	Ը Ձեզ.	Ձեզ.	Սիզի.
Բ.	՝ Ձէնջ.	Ձենէ.	Սիզոպէն.
Գ.	Ձեօք.	Ձեզմով.	Սիզին էլէ.

Գ. ԴԷՄՔ ՑՈՒՑՆՈՂ ԴԵՐԱՆՈՒՆ ՆԱ

Եզակի

Ո.	Նա.	Ան.	Օ.
Ս.	Նորա.	Անոր.	Օնոան.
Տ.	Նմա.	Անոր.	Օնա.
Հ.	Ը Նա.	Ը Անի.	Օնու.
Բ.	՝ Նմանէ.	Անկէ.	Օնոան.
Գ.	Նովաւ.	Անով.	Օնոան էլէ.

Յոգնակի

Ո.	Նոքա.	Անոնք.	Օնլար.
Ս.	Նոցա.	Անոնց.	Օնլարըն.
Տ.	Նոցա.	Անոնց.	Օնլարա.
Հ.	Ը Նոսա.	Ը Անոնք.	Օնլարը.
Բ.	՝ Նոցանէ.	Անոնցմէ.	Օնլարոան.
Գ.	Նոքօք.	Անոնցմով.	Օնլար էլէ.

Եզակի

Ո.	Ինքն.	Ինք.	Քէնդի.
Ս.	Ինքեան.	Իրեն.	Քէնդինին.
Տ.	Ինքեան.	Իրեն.	Քէնդինի.
Հ.	Ը Ինքն.	Ը Ինք.	Քէնդինի.
Բ.	՝ Ինքենէ.	Իրմէ.	Քէնդինոպէն.
Գ.	Ինքեամբ.	Իրմով.	Քէնդիի էլէ.

Յոգնակի

Ո.	Ինքեանք.	Իրենք.	Քէնդիլէրի.
Ս.	Ինքեանց.	Իրենց.	Քէնդիլէրինին.
Տ.	Ինքեանց.	Իրենց.	Քէնդիլէրինի.
Հ.	Ը Ինքեանս.	Ը Իրենք.	Քէնդիլէրինի.
Բ.	՝ Ինքեանց.	Իրենցմէ.	Քէնդիլէրինոպէն.
Գ.	Ինքեամբք.	Իրենցմով.	Քէնդիլէրի էլէ.

Եզակի

Ո.	Զ՝ունէ .	. . .	. . .
Ս.	Իւր , իւրեան .	Իրեն .	Քենոքինն .
Տ.	Իւր , իւրեան .	Իրեն .	Քենոքինէ .
Հ.	Զ՝ունէ .	. . .	. . .
Բ.	՝ Իւրմէ .	Իրմէ .	Քենոքինոքն .
Գ.	Իւրեւ , իւրեաւ , իւրեամբ .	Իրմով .	Քենոքինէ նէ .

Յոգնակի

Ո.	Իւրեանք .	Իրենք .	Քենոքիներէ .
Ս.	Իւրեանց .	Իրենց .	Քենոքիներէնն .
Տ.	Իւրեանց .	Իրենց .	Քենոքիներէնէ .
Հ.	Ղ Իւրեանս .	Ղ Իրեն .	Քենոքիներէնէ .
Բ.	՝ Իւրեանց .	Իրենցմէ .	Քենոքիներէնոքն .
Գ.	Իւրեամբք .	Իրենցմով .	Քենոքիներէ նէ .

Ս՝ , Դ՝ դերանունք Ն՝ ին պէս կը հոլովին :

62· Հ· *Ցուցական դերանուն ո՞րն է , և ի՞նչպէս կը հոլովի :*

Պ· *Ցուցական դերանուն են այս , այդ , այն որ կը հոլովին այսպէս .*

Եզակի

Ո.	Այս , աս .	Աս .	Պ՝ .
Ս.	Այսր , այսորիկ .	Ասոր .	Պ՝ոնոն .
Տ.	Այսր , այսմիկ .	Ասոր .	Պ՝ոնա .
Հ.	Ղ Այս .	Ասիկա .	Պ՝ոնա՝ .
Բ.	՝ Այսմ , ՝ այսմանէ .	Ասկէ .	Պ՝ոնոքան .
Գ.	Այսու , այսուիկ .	Ասով .	Պ՝ոնոան նէ .

Յոգնակի

Ո.	Այսք , այսոքիկ .	Ասոնք .	Պ՝ոնքր .
Ս.	Այսց , այսոցիկ .	Ասոնց .	Պ՝ոնքրքն .
Տ.	Այսց , այսոցիկ .	Ասոնց .	Պ՝ոնքրա .
Հ.	Ղ Այս , Ղ այսոսիկ .	Ղ Ասոնք .	Պ՝ոնքրը .
Բ.	՝ Այսց , ՝ այսցանէ .	Ասոնցմէ .	Պ՝ոնքրքան .
Գ.	Այսու , այսոքիւք .	Ասոնցմով .	Պ՝ոնքր նէ .

	Եզակի	Յոգնակի
Ո.	Այդ , ատ , ը՝ .	Այդք , այդոքիկ .
Ս.	Այդր , այդորիկ .	Այդց , այդոցիկ .
Տ.	Այդմ , այդմիկ .	Այդց , այդոցիկ .
Հ.	Ղ Այդ .	Ղ Այդ , Ղ այդոսիկ .
Բ.	՝ Այդմ , ՝ այդմանէ .	՝ Այդց , ՝ այդցանէ .
Գ.	Այդու , այդուիկ .	Այդու , այդոքիւք .

	Եզակի	Յոգնակի
Ո.	Այն , ան , ՝ .	Այնք , այնոքիկ .
Ս.	Այնր , այնորիկ .	Այնց , այնոցիկ .
Տ.	Այնմ , այնմիկ .	Այնց , այնոցիկ .
Հ.	Ղ Այն .	Ղ Այնս , Ղ այնոսիկ .
Բ.	՝ Այնմ , ՝ այնմանէ .	՝ Այնց , ՝ այնցանէ .
Գ.	Այնու , այնուիկ .	Այնու , այնոքիւք .

63· Հ· *Ցուցական դերանունք , ի՞նչպէս կը գործածուին :*

Պ· *Ցուցական դերանունք , իբրեւ ածական՝ գոյականէն թէ՛ առաջ և թէ՛ ետքը դրուելով գոյականին հոլովը կ՝առնուն , միայն եթէ առաջ դրուին , կարճ հոլովները կը գործածուին , եթէ ետքը դրուին՝ երկայնները , և գոյականին վրայ ՝ , Դ , Ն , գիրերը կ՝աւելցուին , զոր օրինակ .*

ՑՈՒՑԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆ

(Գոյ-ական մերձ դրոշ)

	Եզակի	Յոգնակի
Ո.	Այս տուն .	Այս տունք .
Ս.	Այսր տան .	Այսց տանց .
Տ.	Այսմ տան .	Այսց տանց .
Հ.	Ղ Այս տուն .	Ղ Այս տունս .
Բ.	՝ Այսմ տանէ .	՝ Այսց տանց .
Գ.	Այսու տամբ .	Այսու տամբք .

	Եզակի	Յոգնակի
Ո.	Այդ տուն .	Այդ տունք .
Ս.	Այդր տան .	Այդց տանց .
Տ.	Այդմ տան .	Այդց տանց .
Հ.	Ղ Այդ տուն .	Ղ Այդ տունս .
Բ.	՝ Այդմ տանէ .	՝ Այդց տանց .
Գ.	Այդու տամբ .	Այդու տամբք .

	Եզակի	Յոգնակի
Ո.	Այն տուն .	Այն տունք .
Ս.	Այնր տան .	Այնց տանց .
Տ.	Այնմ տան .	Այնց տանց .
Հ.	Ղ Այն տուն .	Ղ Այն տունս .
Բ.	՝ Այնմ տանէ .	՝ Այնց տանց .
Գ.	Այնու տամբ .	Այնու տամբք .

ՑՈՒՑԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆ

(Գոյ-ական հեռի դրոշ)

	Եզակի	Յոգնակի
Ո.	Տուն՝ այս .	Տունք՝ այսոքիկ .
Ս.	Տան՝ այսորիկ .	Տանց՝ այսոցիկ .
Տ.	Տան՝ այսմիկ .	Տանց՝ այսոցիկ .
Հ.	Ղ Տուն՝ ղայս .	Ղ Տուն՝ ղայսոսիկ .
Բ.	՝ Տանէ՝ ՝ այսմանէ .	՝ Տանց՝ ՝ այսցանէ .
Գ.	Տամբ՝ այսուիկ .	Տամբք՝ այսոքիւք .

	Եզակի	Յոգնակի
Ո.	Տունդ՝ այդ .	Տունքդ՝ այդոքիկ .
Ս.	Տանդ՝ այդորիկ .	Տանցդ՝ այդոցիկ .
Տ.	Տանդ՝ այդմիկ .	Տանցդ՝ այդոցիկ .
Հ.	Ղ Տունդ՝ ղայդ .	Ղ Տունդ՝ ղայդոսիկ .
Բ.	՝ Տանէդ՝ ՝ այդմանէ .	՝ Տանցդ՝ ՝ այդցանէ .
Գ.	Տամբդ՝ այդուիկ .	Տամբքդ՝ այդոքիւք .

	Եզակի	Յոգնակի
Ո.	Տունն՝ այն .	Տունքն՝ այնոքիկ .
Ս.	Տանն՝ այնորիկ .	Տանցն՝ այնոցիկ .
Տ.	Տանն՝ այնմիկ .	Տանցն՝ այնոցիկ .
Հ.	Ղ Տունն՝ ղայն .	Ղ Տունն՝ ղայնոսիկ .
Բ.	՝ Տանէն՝ ՝ այնմանէ .	՝ Տանցն՝ ՝ այնցանէ .
Գ.	Տամբն՝ այնուիկ .	Տամբքն՝ այնոքիւք .

64· Հ· ս, դ, ն, գիրերն ի՞նչ են։

Պ· ս, դ, ն, գիրերն՝ «այս», «այդ», «այն» դերանուններուն կրճատեալն են։

65· Հ· Ստացական դերանուն որո՞նք են, և ի՞նչպէս կը հոլովին։

Պ· Ստացական դերանուն են իմ, քո, մեր, ձեր, իւր, և կը հոլովին այսպէս·

	Եզակի				
Ո.	Իմ.	Քո ·	Մեր .	Ձեր .	Իւր .
Ս.	Իմոյ .	Քո , քոյոյ ·	Մերոյ ·	Ձերոյ .	Իւրոյ ·
Տ.	Իմումբ.	Քումբ·	Մերումբ·	Ձերումբ.	Իւրումբ.
Հ.	Ղիմ.	Ղ Քո ·	Ղ Մեր ·	Ղ Ձեր .	Ղիւր ·
Բ.	՝ Իմմէ.	՝ Քումմէ ·	՝ Մերմէ .	՝ Ձերմէ ·	՝ Իւրմէ ·
Գ.	Իմով.	Քով, քոյով·	Մերով·	Ձերով·	Իւրով·

Յոքնակի

Ո.	Իմք ·	Քոյք ·	Մերք ·	Ձերք ·	Իւրք ·
Ս.	Իմոց ·	Քոց , քոյոց ·	Մերոց ·	Ձերոց ·	Իւրոց ·
Տ.	Իմոց ·	Քոց , քոյոց ·	Մերոց ·	Ձերոց ·	Իւրոց ·
Հ.	՚Ի՚մն ·	՚Ի՚քոյս ·	՚Ի՚մերս ·	՚Ի՚ձերս ·	՚Ի՚իւրս ·
Բ.	՚Ի՚մոց ·	՚Ի՚քոց, ՚Ի՚քոյոց ·	՚Ի՚մերոց ·	՚Ի՚ձերոց ·	՚Ի՚իւրոց ·
Գ.	Իմովք ·	Քովք · քոյովք ·	Մերովք ·	Ձերովք ·	Իւրովք ·

66· Հ· Ստացական դերանունանք եւս կրնա՞ն իբրեւ ածական գործածուիլ :

Պ· Ստացական դերանունանք եւս , իբրեւ ածական գործածուելով , գոյականէն առաջ կամ ետքը կը դրուին , և գոյականին հոլովը կ՚առնուն, այսպէս ·

ՍՏԱՑԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆ

(Գոյականէն առաջ դրուած)

	Եզակի	Յոքնակի
Ո·	Իմ տուն ·	Իմ տունք ·
Ս·	Իմոյ տան ·	Իմոց տանց ·
Տ·	Իմում տան ·	Իմոց տանց ·
Հ·	՚Ի՚մ տուն ·	՚Ի՚մ տունս ·
Բ·	՚Ի՚մմէ տանէ ·	՚Ի՚մոց տանց ·
Գ·	Իմով տամբ ·	Իմովք տամբք ·

ՍՏԱՑԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆ

(Գոյականէն ետքը դրուած)

	Եզակի	Յոքնակի
Ո·	Տուն իմ ·	Տունք իմ ·
Ս·	Տան իմոյ ·	Տանց իմոց ·
Տ·	Տան իմում ·	Տանց իմոց ·
Հ·	՚Ի՚տուն իմ ·	՚Ի՚տունս իմ ·
Բ·	՚Ի՚տանէ իմմէ ·	՚Ի՚տանց իմոց ·
Գ·	Տամբ իմով ·	Տամբք իմովք ·

Այսպէս կը հոլովին միւս ստացականները :

ՅԱՐԱԲԵՐԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

67· Հ· Յարաբերական դերանուն ո՞րն է , և ի՞նչպէս կը հոլովի :

Պ· Յարաբերական դերանուն է « որ կամ » , և կը հոլովի այսպէս ·

	Եզակի	Յոքնակի
Ո·	Որ , ո ·	Որ , որք , ոյք ·
Ս·	Որոյ , ոյր ·	Որոց , ոյց ·
Տ·	Որում , ում ·	Որոց , ոյց ·
Հ·	՚Ի՚որ , ՚Ի՚ո ·	՚Ի՚որ , ՚Ի՚որս , ՚Ի՚ոյս ·
Բ·	Յորմէ , Յումմէ ·	Յորոց , Յոյց ·
Գ·	Որով ·	Որովք ·

ԳԼՈՒԽ Դ.

ՆԱԽԴԻՐ կամ ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

68· Հ· Ո՞ր բառեր նախդիր կամ նախադրութիւն են։

Պ· Նեռդիր կամ Նախադրութիւն են այն բառերը որ, հոլովելի բառով մը կը ցուցնեն գործողութեան պարագաները· զոր օրինակ՝ տեղը, ժամանակը, կերպը, պատճառը։

69· Հ· Նախադրութիւնները մինա՞կ կը գործածուին։

Պ· Նախադրութիւնները մինակ չեն գործածուիր, այլ իրենցմէ ետքը բառ մը կ'ուզեն, ապա թէ ոչ իմաստ չեն տար· զոր օրինակ, վասն, համար· նախադրութիւն է· և առանձին իմաստ չիտար· բայց երբ կ'ըսեմ, վասն Աստուծոյ, Աստուծոյ համար։ Վասն «էրոյ, սիրոյ համար· իմաստ կ'իմանամ։

70· Հ· Նախադրութեան մը քով դրուած բառն ի՞նչ կը կոչուի։

Պ· Նախադրութեան մը քով դրուած բառը կը կոչուի Նախադրութեան Խնդիրը, ուստի վերի օրինակներուն մէջ, Աստուծոյ, «էրոյ բառերը խնդիր են վասն Նախադրութեան։

Այս տղան իւր «ենեկին դէջ, դինէ՝ կէս գիշեր կը նստի, իւր վարժապետին հրամանին համեմատ, դասը պատրաստելու համար։

Այս խօսքին մէջ՝ դէջ, դինէ, համեմատ, համար Նախադրութիւն են, և նստելու գործողութեան տեղը, ժամանակը, կերպը և պատճառը կը ցուցնեն։

71· Հ· Գլխաւոր Նախադրութիւնները որո՞նք են։

Պ· Գլխաւոր Նախադրութիւնք են՝ է, յ, ց, Շ, տա, ընդ, ըստ, և ընդհանրապէս Նեռդիր կը կոչուին։

Գլխաւոր Նախադրութիւններ են նաեւ.

Առաջի, առջեւը· էնդիւռնէ, էնդիւռնդէ.
Զկնի } Զհետ } , ետեւը, ետեւէն· արքընդա, արքընդան.
Ի վերայ, վրան· իւռիւռնէ, իւռիւռնդէ.
Ի ներքոյ, ներսը· իչերիւռնէ, իչերիւռնդէ.
Ի մէջ } Ի միջի } , մէջտեղը· օրթասընա, օրթասընդա.
Արտաքոյ· դուրսը· դիշարբանա, դիշարբանդա.
Յանդիման, դիմացը· գարշանա, գարշանդա.
Ի վեր, ի վերոյ քան զ· (բանէ մը վեր)· եօգարը, [եօգարդա.
Փոխանակ, տեղը· եէրինէ.
Յետոյ, ետին· արքանա, արքանդա.
Յետ, ետքը· «ընդա.
Յառաջ քան զ } Նախ քան զ } , (բանէ մը) առաջ· էլվէլ.
Ի ձեռն, ձեռքովը· էլէ էլէ.
Գաղտ, գաղտուկ· կիզլի.
Հակառակ } Ընդդէմ } , դէմ· գարշը.
Հանդերձ, միկտեղ· պէրապէր.
Շուրջ զ, բոլորտիքը· էրիրաֆնա· էրիրաֆնդա.
Մինչեւ 'ի } Մինչեւ ց } , մինչեւ, . . .
Վասն } Յաղագս } Սակս } , համար· էչուն.

ԳԼՈՒԽ Ե.

ԲԱՅ

72· Հ· Ո՞Ր բառերը բայ կը կոչուին։

Պ· Բայ կը կոչուին այն բառերը, որ ընել, ելլել և ելլե՛ալ կը ցուցնեն· զոր օրինակ «էրեմ, կը սիրեմ· շրջի՛մ, կը պտըտիմ, կը ցուցնեն, բան մը ընել· եմ, եմ· հիւանդանամ, կը հիւանդնամ, կը ցուցնեն բան մը ելլալ· «էրի՛մ, կը սիրուիմ· ելլե՛ալ կը ցուցնէ, ուստի այս բառերը բայ են։

73· Հ· Բայերը քանի՞ տեսակ են։

Պ· Բայերը երեք տեսակ են, գործ բայ, ներգործական բայ, չեզոք բայ։

74· Հ· Գործ բայը ո՞րն է։

Պ· Գործ բայն է եմ։

75· Հ· Ներգործական բայերը ո՞րչափ են և ի՞նչ կը ցուցնեն։

Պ· Ներգործական բայերը շատ են, և ամէն ներգործական բայ կրաւորական կրնայ ունենալ։

Ներգործականը գործողութիւնը ընել կը ցուցնէ· կրաւորականը գործողութիւնը կրել (ելլուիլ) կը ցուցընէ· զոր օրինակ «էրեմ, կը սիրեմ, ներգործական է· «էրի՛մ, կը սիրուիմ, կրաւորական է։

76· Հ· Չեզոք բայերն ի՞նչ կը ցուցնեն։

Պ· Չեզոք բայերէն ոմանք ընել կը ցուցնեն, ինչպէս՝ շրջի՛մ, մտանի՛մ, երթա՛մ· ոմանք ևս՝ ելլել կը ցուցնեն, զոր օրինակ, հիւանդանամ, մեռանի՛մ, «եռանամ։ Բայց չեզոք բայերը կրաւորական չեն կրնար ունենալ։

77· Հ· Բառերն ի՞նչ ունին։

Պ· Բառերն ունին թիւ, դէմ, ժամանակ և եղանակ։

78· Հ· Թիւն ի՞նչ է։

Պ· Թիւը եղակին և յոգնակին է· զոր օրինակ, «էրեմ, «էրես, «էրէ, կը սիրեմ, կը սիրես, կը սիրէ՝ եղակի են· «էրեմք, «էրեք, «էրեն, կը սիրենք, կը սիրէք, կը սիրեն՝ յոգնակի են։

79· Հ· Դէմքը քանի՞ է։

Պ· Դէմքը երեք է, առաջին, երկրորդ, երրորդ, զոր օրինակ, «էրեմ, կը սիրեմ՝ առաջին դէմք է· «էրես, կը սիրես՝ երկրորդ դէմք է· «էրէ, կը սիրէ՝ երրորդ դէմք է։ Նոյնպէս յոգնակին։

80· Հ· Ժամանակը քանի՞ է։

Պ· Ժամանակը բուն երեք է· ներկայ, անցեալ, ապառնի։ Ներկան՝ հիմա կը ցուցնէ, զոր օրինակ, «էրեմ, կը սիրեմ՝ ներկայ է· Անցեալն՝ անցածը կը ցուցնէ· զոր օրինակ, «էրեցի, սիրեցի՝ անցեալ է։ Ապառնին՝ գալիքը կը ցուցնէ· զոր օրինակ, «էրեցէ, պիտի սիրեմ՝ ապառնի է։

81· Հ· Անցեալը քանի՞ է։

Պ· Անցեալը երկու է, անկատար անցեալ, որ է «էրէի, կը սիրէի· և կատարեալ անցեալ, որ է «էրեցի, սիրեցի։

82· Հ· Եղանակը քանի՞ է։

Պ· Եղանակը չորս է, սահմանական, հրամայական, պայմանական և դերբայ։

83· Հ· Դիմաւոր բայն ի՞նչ է։

Պ· Սահմանականը, հրամայականը, և պայմանականը դէմք ունին, և դիմաւոր բայ կը կոչուին· իսկ դերբայը դէմք չունի, ուստի և անդիմ բայ կը կոչուի։

84· Հ· Դերբայը քանի է։

Պ· Դերբայը երեք է· անբեւոյն, անցեալ ընդունելութիւն· և ապառնի ընդունելութիւն· զոր օրինակ «եւ՝ անբեւոյթ է· «եւեալ՝ անցեալ ընդունելութիւն· «եւելոց, «եւելի՝ ապառնի ընդունելութիւն։

85· Հ· Բայի մը թիւը, դէմքը, եւայլն, ինչպէս կը ճանչցուին։

Պ· Բային վերջաւորութեան փոխուելէն կը ճանչցուի թէ բայն ինչ ենթ, ինչ դէմ, ինչ ժամանակ և ինչ եղանակ է։

86· Հ· Այս փոփոխութեան ինչ կ'ըսուի։

Պ· Թիւ, դէմք, ժամանակ և եղանակ ցուցնելու համար բային վերջաւորութեան փոխուելուն՝ խոնարհում կ'ըսուի, և երկու տեսակ է· կանոնաւոր և անկանոն։

87· Հ· Ամէն բայ մէ՞կ կերպով կը խոնարհի։

Պ· Հայերէն խոնարհման այլ և այլ կերպ կայ որ լծորդումներ կը կոչուի։

88· Հ· Լծորդութիւնը քանի է։

Պ· Լծորդումները չորս է։ Առաջին լծորդութեան բայերը կը վերջաւորին եմ, զոր օրինակ· սիրեմ, հատանեմ· երկրորդինը կը վերջաւորին իմ, զոր օրինակ, խօսիմ, ուսանիմ· երրորդինը ամ, զոր օրինակ· աղամ, խոստանամ· չորրորդինը՝ ում, զոր օրինակ· թուղում, ընթեռնում։

89· Հ· Կանոնաւոր բայերը որչափ են։

Պ· Բայերուն մեծ մասը կը խոնարհի կանոնաւոր կերպով· անկանոն կերպով խոնարհող բայերը քիչ են։

90· Հ· Եմ էական բայն ինչպէս կը խոնարհի։

Պ· Եմ էական բայը կը խոնարհի այսպէս·

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ, ՆԵՐԿԱՑ

Եզակի

Ա· Դէմ Եմ·	Եմ·	Պէն իմ·
Բ· » Ես·	Ես·	Սէն «ին·
Գ· » Է·	Է·	Ο ոչ·

Յոգնակի

Ա· Դէմ Եմք·	Ենք·	Պէշ իշ·
Բ· » Էք·	Էք·	Սէշ «ինիշ·
Գ· » Են·	Են·	Ոնլար ոչ·

ԱՆՑԵԱԼ ԱՆԿԱՏԱՐ

Եզակի

Ա· Դէմ Էի·	Էի·	Պէն իմէ·
Բ· » Էիր·	Էիր·	Սէն իմէն·
Գ· » Էր·	Էր·	Ο իմէ·

Յոգնակի

Ա· Դէմ Էաք·	Էինք·	Պէշ իմէ·
Բ· » Էիք·	Էիք·	Սէշ իմինիշ·
Գ· » Էին·	Էին·	Ոնլար իմէլեր·

ԱՆՑԵԱԼ ԿԱՏԱՐԵԱԼ

Եզակի

Ա· Դէմ Եղէ·	Եղայ·	Ելամ·
Բ· » Եղեր·	Եղար·	Ելան·
Գ· » Եղեւ·	Եղաւ·	Ելաւ·

Յոգնակի

Ա· Դէմ Եղաք·	Եղանք·	Ելամք·
Բ· » Եղէք·	Եղաք·	Ելանուշ·
Գ· » Եղեն·	Եղան·	Ելաւլար·

ԱՊԱՌՆԻ

Եզակի

Ա. Դէմ՝ Եղէց.	Պիտի ըլլամ.	Օլցաղըմ
Բ. » Եղիցիս.	Պիտի ըլլաս.	Օլցաքսըն
Գ. » Եղիցի.	Պիտի ըլլայ.	Օլցաք

Յոգնակի

Ա. Դէմ՝ Եղիցուք.	Պիտի ըլլանք.	Օլցաղըշ
Բ. » Եղիջիք.	Պիտի ըլլաք.	Օլցաքսընըշ
Գ. » Եղիցին.	Պիտի ըլլան.	Օլցաքլար

ՀՐԱՄԱՑԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Եզակի

Բ. Դէմ՝ Լեր, լիջիր, լինիջիր.	Եղիր.	Օլ
Մի՛ լինիր.	Մի՛ ըլար.	Օլմա

Յոգնակի

Բ. Դէմ՝ Լերուք, եղերուք, լիջիք, լինիջիք.	Եղէք.	Օլուն
Մի՛ լինիք.	Մի՛ ըլաք.	Օլմայըն

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Եզակի

Ա. Դէմ՝ Իցեմ.	Ըլլամ.	Օլայըմ
Բ. » Իցես.	Ըլլաս.	Օլասըն
Գ. » Իցէ.	Ըլլայ.	Օլսուն

Յոգնակի

Ա. Դէմ՝ Իցեմք.	Ըլլանք.	Օլալըմ
Բ. » Իցէք.	Ըլլաք.	Օլասընըշ
Գ. » Իցեն.	Ըլլան.	Օլսունլար

ԱՆԵՐԵՒՈՑԹ

Անդէմ՝ Լինել.	Ըլալ.	Օլմաք

ԱՆՑԵԱԼ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Անդէմ՝ Լեալ, եղեալ.	Եղած.	Օլմուշ

ԱՊԱՌՆԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Անդէմ՝ Լինելոց.	Ըլալու.	Օլցաք

---

91. Հ. Ա. լծորդութեան «էէմ՝ բային ներգործականն ինչպէս կը խոնարհի։

Պ. Ա. լծորդութեան «էէմ՝ բային ներգործականը կը խոնարհի այսպէս.

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ, ՆԵՐԿԱՑ

Եզակի

Ա. Դէմ՝ Սիր-եմ.	Կը սիրեմ.	Սէվէրէմ
Բ. » Սիր-ես.	Կը սիրես.	Սէվէրսէն
Գ. » Սիր-է.	Կը սիրէ.	Սէվէր

Յոգնակի

Ա. Դէմ՝ Սիր-էմ՝.	Կը սիրենք.	Սէվէրիշ
Բ. » Սիր-է՝.	Կը սիրէք.	Սէվէրսինիզ
Գ. » Սիր-են.	Կը սիրեն.	Սէվէրլեր

ԱՆՑԵԱԼ ԱՆԿԱՏԱՐ

Եզակի

Ա. Դէմ՝ Սիր-էէ.	Կը սիրէի.	Սէվէր էտիմ
Բ. » Սիր-էէր.	Կը սիրէիր.	Սէվէր էտին
Գ. » Սիր-էր.	Կը սիրէր.	Սէվէր էտի

Յոգնակի

Ա. Դէմ՝ Սիր-էա՝.	Կը սիրէինք.	Սէվէր էտի՝
Բ. » Սիր-էէ՝.	Կը սիրէիք.	Սէվէր էտինիզ
Գ. » Սիր-էին.	Կը սիրէին.	Սէվէր էտիլեր

ԱՆՑԵԱԼ ԿԱՏԱՐԵԱԼ

Եզակի

Ա.	Դէմ՝ Սիր-եցէ .	Սիրեցի .	Սէվտէ՛
Բ.	» Սիր-եցեր .	Սիրեցիր .	Սէվտի՛ն
Գ.	» Սիր-եաց .	Սիրեց .	Սէվտէ

Յոգնակի

Ա.	Դէմ՝ Սիր-եցաք .	Սիրեցինք .	Սէվտէ՛
Բ.	» Սիր-եցէք .	Սիրեցիք .	Սէվտի՛նիշ
Գ.	» Սիր-եցին .	Սիրեցին .	Սէվտիլէր

ԱՊԱՌՆԻ

Եզակի

Ա.	Դէմ՝ Սիր-եցէց .	Պիտի սիրեմ .	Սէվէճէ՛յիմ
Բ.	» Սիր-եացես .	Պիտի սիրես .	Սէվէճէ՛սին
Գ.	» Սիր-եաց .	Պիտի սիրէ .	Սէվէճէ՛

Յոգնակի

Ա.	Դէմ՝ Սիր-եցաք .	Պիտի սիրենք .	Սէվէճէ՛յիշ
Բ.	» Սիր-եաջէք .	Պիտի սիրէք .	Սէվէճէ՛սինիշ
Գ.	» Սիր-եացեն .	Պիտի սիրեն .	Սէվէճէ՛լէր

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Եզակի

Բ.	Դէմ՝ Սիր-եա , սիր-եաջէր .	Սիրէ .	Սէվ
	Մի՛ սիր-եր .	Մի՛ սիրեր .	Սէվմէ՛

Յոգնակի

Բ.	Դէմ՝ Սիր-եցէ՛ , սիր-եաջէ՛ .	Սիրեցէք .	Սէվէ՛ն
	Մի՛ սիր-է՛ .	Մի՛ սիրէք .	Սէվմէ՛յի՛ն

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Եզակի

Ա.	Դէմ՝ Սիր-էցեմ .	Սիրեմ .	Սէվէյիմ
Բ.	» Սիր-էցես .	Սիրես .	Սէվէսին
Գ.	» Սիր-էցէ .	Սիրէ .	Սէվէ՛ն

Յոգնակի

Ա.	Դէմ՝ Սիր-էցեմք .	Սիրենք .	Սէվէլիմ
Բ.	» Սիր-էցէք .	Սիրէք .	Սէվէսինիշ
Գ.	» Սիր-էցեն .	Սիրեն .	Սէվէնլէր

ԱՆԵՐԵՒՈՑԹ

Անդէմ	Սիր-ել .	Սիրել .	Սէվմէ՛

ԱՆՑԵԱԼ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Անդէմ	Սիր-եալ .	Սիրած	Սէվմիշ

ԱՊԱՌՆԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Անդէմ	Սիր-ելոց .	Սիրելու .	Սէվէճէ՛

—

Այսպէս կը խոնարհի ամէն եմ վերջաւորած կանոնաւոր բայ , ինչպէս .

ՆԵՐԳՈՐԾԱԿԱՆ

Ազատ-եմ .	Ազատել .	Գուրբանլամագ
Փակ-եմ .	Գոցել .	Գոփամագ
Գան-եմ .	Ծեծել .	Տէյտէ՛

ՉԷՋՈՒ

Ամաչ-եմ .	Ամչնալ .	Ուրնանմագ
Գոչ-եմ .	Գոչել .	Պուղրամագ
Ննջ-եմ .	Քնանալ .	Ոյուամագ

——

92· Հ· Ա· Լծորդութեան «էլեմ բային կրաւորական» ինչպէս կը խոնարհի ։

Պ· Ա· Լծորդութեան «էլեմ բային կրաւորական» կը խոնարհի այսպէս ·

—

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ, ՆԵՐԿԱՅ

Եզակի

Ա·	Դէմ՝	Սիր-էմ ·	Կը սիրուիմ ·	Սէվելէլէմ
Բ·	»	Սիր-էս ·	Կը սիրուիս ·	Սէվելէլէս
Գ·	»	Սիր-է ·	Կը սիրուի ·	Սէվելէլ

Յոգնակի

Ա·	Դէմ՝	Սիր-էմք ·	Կը սիրուինք ·	Սէվելէլէնք
Բ·	»	Սիր-էք ·	Կը սիրուիք ·	Սէվելէլէք
Գ·	»	Սիր-էն ·	Կը սիրուին ·	Սէվելէլէր

ԱՆՑԵԱԼ ԱՆԿԱՏԱՐ

Եզակի

Ա·	Դէմ՝	Սիր-էէ ·	Կը սիրուէի ·	Սէվելէլ էմ
Բ·	»	Սիր-էէր ·	Կը սիրուէիր ·	Սէվելէլ էն
Գ·	»	Սիր-էր ·	Կը սիրուէր ·	Սէվելէլ էր

Յոգնակի

Ա·	Դէմ՝	Սիր-էա՛ ·	Կը սիրուէինք ·	Սէվելէլ էք
Բ·	»	Սիր-էէ՛ ·	Կը սիրուէիք ·	Սէվելէլ էնէք
Գ·	»	Սիր-էին ·	Կը սիրուէին ·	Սէվելէլ էլէր

ԱՆՑԵԱԼ ԿԱՏԱՐԵԱԼ

Եզակի

Ա·	Դէմ՝	Սիր-եցայ ·	Սիրուեցայ ·	Սէվելէլէմ
Բ·	»	Սիր-եցար ·	Սիրուեցար ·	Սէվելէլէն
Գ·	»	Սիր-եցաւ ·	Սիրուեցաւ ·	Սէվելէլ

Յոգնակի

Ա·	Դէմ՝	Սիր-եցա՛ ·	Սիրուեցանք ·	Սէվելէլէ՛
Բ·	»	Սիր-եցայք ·	Սիրուեցաք ·	Սէվելէլէնէք
Գ·	»	Սիր-եցան ·	Սիրուեցան ·	Սէվելէլէլէր

ԱՊԱՌՆԻ

Եզակի

Ա·	Դէմ՝	Սիր-եցայց ·	Պիտի սիրուիմ ·	Սէվելէճէյէմ
Բ·	»	Սիր-եսցիս ·	Պիտի սիրուիս ·	Սէվելէճէ՛էն
Գ·	»	Սիր-եսցի ·	Պիտի սիրուի ·	Սէվելէճէ՛

Յոգնակի

Ա·	Դէմ՝	Սիր-եսցո՛ւք ·	Պիտի սիրուինք ·	Սէվելէճէյէք
Բ·	»	Սիր-եսջէք ·	Պիտի սիրուիք ·	Սէվելէճէ՛էնէք
Գ·	»	Սիր-եսցին ·	Պիտի սիրուին ·	Սէվելէճէ՛էլէր

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Եզակի

Բ·	Դէմ՝	Սիր-եաց ·	Սիրուէ ·	Սէվէլ
		Մի՛ սիր-էք ·	Մի՛ սիրուիր ·	Սէվելէ՛

Յոգնակի

Բ·	Դէմ՝	Սիր-եցէք ·	Սիրուեցէք ·	Սէվելէ՛
		Մի՛ սիր-էք ·	Մի՛ սիրուիք ·	Սէվելէ՛էնէք

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Եզակի

Ա.	Դէմ՝	Սիր-էցէմ.	Սիրուիմ.	Սէվիլէյմ
Բ.	»	Սիր-էցէս.	Սիրուիս.	Սէվիլէսին
Գ.	»	Սիր-էցէ.	Սիրուի.	Սէվիլէն

Յոգնակի

Ա.	Դէմ՝	Սիր-էցէմ՝.	Սիրուինք.	Սէվիլէլիմ
Բ.	»	Սիր-էցէ՛.	Սիրուիք.	Սէվիլէսինիզ
Գ.	»	Սիր-էցէն.	Սիրուին.	Սէվիլինլէր

ԱՆԵՐԵՒՈՅԹ

Անդէմ	Սիր-էլ, (էլ).	Սիրուիլ.	Սէվիլմէ՛

ԱՆՑԵԱԼ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Անդէմ	Սիր-եալ.	Սիրուած.	Սէվիլմիշ

ԱՊԱՌՆԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Անդէմ	Սիր-ելի.	Սիրուելու.	Սէվիլէճէ՛

———

93. Հ. Ա. լծորդութեան հոգանէմ բային ներդործականն ինչպէս կը խոնարհի։

Պ. Ա. լծորդութեան հոգանէմ բային ներդործականը կը խոնարհի այսպէս.

—

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ, ՆԵՐԿԱՑ

Հատ-անէմ.	Կը կարեմ.	Քէսէրիմ
Հատ-անէս.	Կը կարես.	Քէսէրսին
Հատ-անէ.	Կը կարէ.	Քէսէր
Հատ-անէմ՝.	Կը կարենք.	Քէսէրիզ
Հատ-անէ՛.	Կը կարէք.	Քէսէրսինիզ
Հատ-անեն.	Կը կարեն.	Քէսէրլէր

ԱՆՑԵԱԼ ԱՆԿԱՏԱՐ

Հատ-անէի.	Կը կարէի.	Քէսէր իմէմ
Հատ-անէիր.	Կը կարէիր.	Քէսէր իմին
Հատ-անէր.	Կը կարէր.	Քէսէր իմէ
Հատ-անէա՛.	Կը կարէինք.	Քէսէր իմէ՛
Հատ-անէի՛.	Կը կարէիք.	Քէսէր իմինիզ
Հատ-անէին.	Կը կարէին.	Քէսէր իմիլէր

ԱՆՑԵԱԼ ԿԱՏԱՐԵԱԼ

Հատ-է.	Կարեցի.	Քէսմէմ
Հատ-եր.	Կարեցիր.	Քէսմին
Հատ, ե-հատ.	Կարեց.	Քէսմէ
Հատ-ա՛.	Կարեցինք.	Քէսմէ՛
Հատ-է՛.	Կարեցիք.	Քէսմինիզ
Հատ-ին.	Կարեցին.	Քէսմիլէր

ԱՊԱՌՆԻ

Հատ-էց.	Պիտի կարեմ.	Քէսէճէյմ
Հատ-ցես.	Պիտի կարես.	Քէսէճէսին
Հատ-ցէ.	Պիտի կարէ.	Քէսէճէ՛
Հատ-ցո՛ւ.	Պիտի կարենք.	Քէսէճէյիզ
Հատ-ջէ՛.	Պիտի կարէք.	Քէսէճէսինիզ
Հատ-ցեն.	Պիտի կարեն.	Քէսէճէլէր

ՀՐԱՄԱՑԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Հատ, հատ-ջէր, հատ-անջէր.	Կարէ.	Քէս
Մի՛ հատ-անէր.	Մի՛ կարեր.	Քէսմէ
Հատ-է՛, հատ-ջէ՛, հատ-անջէ՛.	Կարեցէք.	Քէսին
Մի՛ հատ-անէ՛.	Մի՛ կարէք.	Քէսմէյին

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Հատ-անիցեմ.	Կարեմ.	Քեռեյեմ
Հատ-անիցես.	Կարես.	Քեռեսին
Հատ-անիցե.	Կարէ.	Քեռին
Հատ-անիցեմք.	Կարենք.	Քեռելիք
Հատ-անիցեք.	Կարէք.	Քեռեսինիք
Հատ-անիցեն.	Կարեն.	Քեռինլեր

ԱՆԵՐԵՒՈՑԹ

Հատ-անել.	Կարել.	Քեռել

ԱՆՑԵԱԼ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Հատ-եալ.	Կարած.	Քեռիշ

ԱՊԱՌՆԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Հատ-անելոց.	Կարելու.	Քեռեճէ

—

ՆԵՐԳՈՐԾԱԿԱՆ

Տես-անեմ.	Տեսնել.	Կեօրմէ
Բեկ-անեմ.	Կոտրել.	Գըրմաք
Դրկ-անեմ.	Դնել.	Գօյմաք

ՁԷՁՈՒ

Անց-անեմ.	Անցնիլ.	Կեչմէ
Հաս-անեմ.	Հասնիլ.	Եէթիշմէ
Ել-անեմ.	Ելնել.	Զըգմաք

---

94. Հ. Հապանեմին կրաւորականն ինչպէս կը խոնարհի։
Պ. Հապանեմին կրաւորականը կը խոնարհի այսպէս.

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ, ՆԵՐԿԱՑ

Հատ-անիմ.	Կը կտրուիմ.	Քեռիլիրիմ
Հատ-անիս.	Կը կտրուիս.	Քեռիլիրսին
Հատ-անի.	Կը կտրուի.	Քեռիլիր
Հատ-անիմք.	Կը կտրուինք.	Քեռիլիրիշ
Հատ-անիք.	Կը կտրուիք.	Քեռիլիրսինիշ
Հատ-անին.	Կը կտրուին.	Քեռիլիրլեր

ԱՆՑԵԱԼ ԱՆԿԱՏԱՐ

Հատ-անէի.	Կը կտրուէի.	Քեռիլիր էիմ
Հատ-անէիր.	Կը կտրէուիր.	Քեռիլիր էին
Հատ-անէր.	Կը կտրուէր.	Քեռիլիր էր
Հատ-անէաք.	Կը կտրուէինք.	Քեռիլիր էիք
Հատ-անէիք.	Կը կտրուէիք.	Քեռիլիր էինիշ
Հատ-անէին.	Կը կտրուէին.	Քեռիլիր էիլեր

ԱՆՑԵԱԼ ԿԱՏԱՐԵԱԼ

Հատ-այ.	Կտրուեցայ.	Քեռիլրիմ
Հատ-ար.	Կտրուեցար.	Քեռիլրին
Հատ-աւ.	Կտրուեցաւ.	Քեռիլրի
Հատ-ան.	Կտրուեցանք.	Քեռիլրիք
Հատ-այք.	Կտրուեցաք.	Քեռիլրինիշ
Հատ-ան.	Կտրուեցան.	Քեռիլրիլեր

ԱՊԱՌՆԻ

Հատ-այց.	Պիտի կտրուիմ.	Քեռիլիճէյիմ
Հատ-ցիս.	Պիտի կտրուիս.	Քեռիլիճէիսին
Հատ-ցի.	Պիտի կտրուի.	Քեռիլիճէիր
Հատ-ցուք.	Պիտի կտրուինք.	Քեռիլիճէյիշ
Հատ-ջիք.	Պիտի կտրուիք.	Քեռիլիճէիսինիշ
Հատ-ցին.	Պիտի կտրուին.	Քեռիլիճէիլեր

ՀՐԱՄԱՑԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Հատ-իր.	Կտրուէ.	Քեռիլ
Մի՛ հատ-անիր.	Մի՛ կտրուիր.	Քեռիլմէ
Հատ-արուք.	Կտրուեցէք.	Քեռիլին
Մի՛ հատ-անիք.	Մի՛ կտրուիք.	Քեռիլմէյին

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Հատ-անիցեմ.	Կտրուիմ.	Քեռիլեյիմ
Հատ-անիցես.	Կտրուիս.	Քեռիլեսին
Հատ-անիցե.	Կտրուի.	Քեռիլին
Հատ-անիցեմք.	Կտրուինք.	Քեռիլելիմ
Հատ-անիցեք.	Կտրուիք.	Քեռիլեսինիշ
Հատ-անիցին.	Կտրուին.	Քեռիլինլեր

ԱՆԵՐԵՒՈՅԹ

Հատ-անել·	Կտրուիլ·	Բէ՞ելմէ+

ԱՆՑԵԱԼ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Հատ-եալ·	Կտրուած·	Բէ՞ելմիշ

ԱՊԱՌՆԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Հատ-անելլ·	Կտրուելու·	Բէ՞ելմէճէ+

——

Բ ·ԼԾՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

95· Հ· Բ· լծորդուիմեան խօսքմ բայն ինչպէս կը խոնարհի ։

Պ· Ա.յսպէս կը խոնարհի ։

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ, ՆԵՐԿԱՅ

Խօս-էմ·	Կը խօսիմ·	Սէյլէրէմ
Խօս-է՞·	Կը խօսիս·	Սէյլէրսէն
Խօս-է·	Կը խօսի·	Սէյլէր
Խօս-էնք+·	Կը խօսինք·	Սէյլէրէնք
Խօս-է+·	Կը խօսիք·	Սէյլէրսէնէք
Խօս-էն·	Կը խօսին·	Սէյլէրլեր

ԱՆՑԵԱԼ ԱՆԿԱՏԱՐ

Խօս-էի·	Կը խօսէի·	Սէյլէր էմէմ
Խօս-էիր·	Կը խօսէիր·	Սէյլէր էմէն
Խօս-էր·	Կը խօսէր·	Սէյլէր էմէ
Խօս-էա+·	Կը խօսէինք·	Սէյլէր էմէ+
Խօս-էի+·	Կը խօսէիք·	Սէյլէր էմէնէք
Խօս-էին·	Կը խօսէին·	Սէյլէր էմէլեր

ԱՆՑԵԱԼ ԿԱՏԱՐԵԱԼ

Խօս-եցայ·	Խօսեցայ·	Սէյլէմէմ
Խօս-եցար·	Խօսեցար·	Սէյլէմէն
Խօս-եցաւ·	Խօսեցաւ·	Սէյլէմէ
Խօս-եցա+·	Խօսեցանք·	Սէյլէմէ+
Խօս-եցայ+·	Խօսեցաք·	Սէյլէմէնէք
Խօս-եցան·	Խօսեցան·	Սէյլէմէլեր

ԱՊԱՌՆԻ

Խօս-եցայց·	Պիտի խօսիմ·	Սէյլէյէճէյիմ
Խօս-եսցէ՞·	Պիտի խօսիս·	Սէյլէյէճէ+սէն
Խօս-եսցէ·	Պիտի խօսի·	Սէյլէյէճէ+
Խօս-եսցո՞ա+·	Պիտի խօսինք·	Սէյլէյէճէյիշ
Խօս-եսջէ+·	Պիտի խօսիք·	Սէյլէյէճէ+սինիզ
Խօս-եսցին·	Պիտի խօսին·	Սէյլէյէճէ+լեր

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Խօս-եաց, Խօս-եա-ջէր·	Խօսէ·	Սէյլէ
Մի՛ խօս-էր·	Մի՛ խօսիր·	Սէյլէմէ
Խօս-եցարո՞ա+, Խօս-եա՞ջէ+·	Խօսեցէք·	Սէյլէյին
Մի՛ խօս-է+·	Մի՛ խօսիք·	Սէյլէմէյին

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Խօս-էցէմ·	Խօսիմ·	Սէյլէյիմ
Խօս-էցէ՞·	Խօսիս·	Սէյլէյէսէն
Խօս-էցէ·	Խօսի·	Սէյլէսին
Խօս-էցէմ+·	Խօսիմք·	Սէյլէյելիմ
Խօս-էցէ+·	Խօսիք·	Սէյլէյէսինիզ
Խօս-էցին·	Խօսին·	Սէյլէսինլեր

ԱՆԵՐԵՒՈՅԹ

Խօս-ել·	Խօսիլ·	Սէյլէմէ+

ԱՆՑԵԱԼ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Խօս-եալ·	Խօսած·	Սէյլէմիշ

ԱՊԱՌՆԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Խօս-ելոց·	Խօսելու·	Սէյլէյէճէ+

——

ՆԵՐԳՈՐԾԱԿԱՆ

Բարբառ–իմ.	Խօսիլ.	Սեօյլէմէ+
Խոստովան–իմ.	Խոստովանիլ.	Իքրար էմէմէ+
Համար–իմ.	Համրել. Համարիլ.	Սայմաք

ՉԷՋՈՒՔ

Աշխատ–իմ.	Աշխատիլ.	Զալըշմաք
Երեւ–իմ.	Երեւիլ.	Կէօրիւնմէ+
Դադար–իմ.	Դադրիլ.	Տուրմաք

---

96. Հ. Բ. Լծորդութեան ուսանիմ բայն ինչպէս կը խոնարհի։

Պ. Այսպէս կը խոնարհի.

—

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ, ՆԵՐԿԱՑ

Ուս–անիմ.	Կը սորվիմ.	Էօյրէնիրէմ
Ուս–անիս.	Կը սորվիս.	Էօյրէնիրսին
Ուս–անի.	Կը սորվի.	Էօյրէնիր
Ուս–անիմք.	Կը սորվինք.	Էօյրէնիրիզ
Ուս–անիք.	Կը սորվիք.	Էօյրէնիրսինիզ
Ուս–անին.	Կը սորվին.	Էօյրէնիրլեր

ԱՆՑԵԱԼ ԱՆԿԱՏԱՐ

Ուս–անէի.	Կը սորվէի.	Էօյրէնիր իտիմ
Ուս–անէիր.	Կը սորվէիր.	Էօյրէնիր իտին
Ուս–անէր.	Կը սորվէր.	Էօյրէնիր իտի
Ուս–անէաք.	Կը սորվէինք.	Էօյրէնիր իտիք
Ուս–անէիք.	Կը սորվէիք.	Էօյրէնիր իտինիզ
Ուս–անէին.	Կը սորվէին.	Էօյրէնիր իտիլեր

ԱՆՑԵԱԼ ԿԱՏԱՐԵԱԼ

Ուս–այ.	Սորվեցայ.	Էօյրէնդիմ
Ուս–ար.	Սորվեցար.	Էօյրէնդին
Ուս–աւ.	Սորվեցաւ.	Էօյրէնդի
Ուս–աք.	Սորվեցանք.	Էօյրէնդիք
Ուս–այք.	Սորվեցաք.	Էօյրէնդինիզ
Ուս–ան.	Սորվեցան.	Էօյրէնդիլեր

ԱՊԱՌՆԻ

Ուս–այց.	Պիտի սորվիմ.	Էօյրէնէճէյիմ
Ուս–ցիս.	Պիտի սորվիս.	Էօյրէնէճէ+սին
Ուս–ցի.	Պիտի սորվի.	Էօյրէնէճէ+
Ուս–ցուք.	Պիտի սորվինք.	Էօյրէնէճէյիզ
Ուս–ջիք.	Պիտի սորվիք.	Էօյրէնէճէ+սինիզ
Ուս–ցին.	Պիտի սորվին.	Էօյրէնէճէ+լեր

ՀՐԱՄԱՑԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ուս–էր, ուս–ջիր, ուս–անիջիր.	Սորվէ.	Էօյրէն
Մի՛ ուս–անիր.	Մի՛ սորվիր.	Էօյրէնմէ
Ուս–ուք, ուս–ջիք, ուս–անիջիք.	Սորվեցէք.	Էօյրէնին
Մի՛ ուս–անիք.	Մի՛ սորվիք.	Էօյրէնմէյին

ՍՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ուս–անիցիմ.	Սորվիմ.	Էօյրէնէյիմ
Ուս–անիցիս.	Սորվիս.	Էօյրէնէսին
Ուս–անիցի.	Սորվի.	Էօյրէնէսին
Ուս–անիցիմք.	Սորվինք.	Էօյրէնէլիմ
Ուս–անիցիք.	Սորվիք.	Էօյրէնէսինիզ
Ուս–անիցին.	Սորվին.	Էօյրէնէսինլեր

ԱՆԵՐԵՒՈՑԹ

Ուս-անել.	Սորվիլ.	Իշխէնով+

ԱՆՑԵԱԼ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ուս-եալ.	Սորված.	Իշխէնոշ

ԱՊԱՌՆԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ուս-անելոց.	Սորվելու.	Իշխէնեշեվ+

—

ՆԵՐԳԱՐԾԱԿԱՆ

Ագ-անիմ.	Հագնիլ.	Կէյմվ+
Ծն-անիմ.	Ծնանիլ.	Տօղ-ըմոգ
Սկս-անիմ.	Սկսիլ.	Պաշլամագ

ՁԷՋՈՒ

Անկ-անիմ.	Իյնալ.	Տէ-ըվ+
Մեռ-անիմ.	Մեռնիլ.	Էօլմվ+
Սն-անիմ.	Սնանիլ.	Պէսլէնով+

97. Հ. Բ. լծորդութեան իմ և անիմ վերջաւորած ներգործական բայերուն կրաւորականն ինչպէս է։

Պ. Իմ և անիմ վերջաւորած ներգործական բայերուն կրաւորականը ներգործականին հետ նոյն է. այս պատճառաւ այս բայերը հասարակ բայ կոչուած են։ Զոր օրինակ, խօսիմ, ուսանիմ, թէ կը խօսիմ, կը սորվիմ և թէ կը խօսուիմ, կը սորվուիմ, կը նշանակեն։

Գ. ԼԾՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

98. Հ. Գ. լծորդութեան աղամ բային ներգործականն ինչպէս կը խոնարհի։

Պ. Գ. լծորդութեան աղամ բային ներգործականը կը խոնարհի այսպէս.

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ, ՆԵՐԿԱՑ

Աղ-ամ.	Կ'աղամ.	Ի-յէ-ոէ-ըէ-մ
Աղ-աս.	Կ'աղաս.	Ի-յէ-ոէ-ըսէ-ն
Աղ-այ.	Կ'աղայ.	Ի-յէ-ոէ-ը
Աղ-ամք.	Կ'աղանք.	Ի-յէ-ոէ-ըէ-ղ
Աղ-այք.	Կ'աղաք.	Ի-յէ-ոէ-ըսէ-նէ-ղ
Աղ-ան.	Կ'աղան.	Ի-յէ-ոէ-ըլէր

ԱՆՑԵԱԼ ԱՆԿԱՏԱՐ

Աղ-այի.	Կ'աղայի.	Ի-յէ-ոէ-ը էոէմ
Աղ-այիր.	Կ'աղայիր.	Ի-յէ-ոէ-ը էոէն
Աղ-այր.	Կ'աղար.	Ի-յէ-ոէ-ը էոէ
Աղ-այանք.	Կ'աղայինք.	Ի-յէ-ոէ-ը էոէ+
Աղ-այիք.	Կ'աղայիք.	Ի-յէ-ոէ-ը էոէնէղ
Աղ-ային.	Կ'աղային.	Ի-յէ-ոէ-ը էոէլէր

ԱՆՑԵԱԼ ԿԱՏԱՐԵԱԼ

Աղ-ացի.	Աղացի.	Ի-յէ-Ոոէ-մ
Աղ-ացիր.	Աղացիր.	Ի-յէ-Ոոէ-ն
Աղ-աց.	Աղաց.	Ի-յէ-Ոոէ-
Աղ-ացանք.	Աղացինք.	Ի-յէ-Ոոէ-+
Աղ-ացիք.	Աղացիք.	Ի-յէ-Ոոէ-նէ-ղ
Աղ-ացին.	Աղացին.	Ի-յէ-Ոոէ-լէր

ԱՊԱՌՆԻ

Աղ-ացէց.	Պիտի աղամ.	Ի-յէ-ոէեշէյմ
Աղ-ասցես.	Պիտի աղաս.	Ի-յէ-ոէեշէ+սին
Աղ-ասցէ.	Պիտի աղայ.	Ի-յէ-ոէեշէ+
Աղ-ասցու+.	Պիտի աղանք.	Ի-յէ-ոէեշէյղ
Աղ-ասջէ+.	Պիտի աղաք.	Ի-յէ-ոէեշէ+սինէղ
Աղ-ասցեն.	Պիտի աղան.	Ի-յէ-ոէեշէ+լէր

ՀՐԱՄԱՑԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Աղ–ա , կամ աղ–ա՛ջէր .	Աղա .	Ի–յէ–ր
Մի՛ աղ–ա՛ .	Մի՛ աղար .	Ի–յէ–ր–դ
Աղ–ա՛յէ՛ , կամ աղ–ա՛ջէ՛ .	Աղացէք .	Ի–յէ–գէ–ն
Մի՛ աղ–ա՛յ՛ .	Մի՛ աղաք .	Ի–յէ–ր–դէ–յն

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Աղ–ա՛յցէ՛մ .	Աղամ .	Ի–յէ–գէ–յցէ՛մ
Աղ–ա՛յցէ՛ս .	Աղաս .	Ի–յէ–գէ–ցէ՛ն
Աղ–ա՛յցէ՛ .	Աղայ .	Ի–յէ–գէ–ն
Աղ–ա՛յցէ՛մ՛ .	Աղանք .	Ի–յէ–գէ–ցէ՛մ
Աղ–ա՛յցէ՛՛ .	Աղաք .	Ի–յէ–գէ–ցէ՛ք
Աղ–ա՛յցէ՛ն .	Աղան .	Ի–յէ–գէ–ն–ցէ՛ր

ԱՆԵՐԵՒՈՑԹ

Աղ–ա՛լ .	Աղալ .	Ի–յէ–ր–դ՛

ԱՆՑԵԱԼ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Աղ–ացեա՛լ .	Աղացած .	Ի–յէ–ր–դ՛–ծ

ԱՊԱՌՆԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Աղ–ա՛լցէ՛ .	Աղալու .	Ի–յէ–գէ–ցէ՛

—

ՆԵՐԳՈՐԾԱԿԱՆ

Խոկ–ա՛մ .	Մտածել .	Տէ–ղէ–ն–դ՛
Կարդ–ա՛մ .	Կանչել .	Ձ–ա՛ղը բ՛մ–ք
Ողբ–ա՛մ .	Ողբալ .	Ա՛ղլամ–ք

ՁԵՁՈՒՔ

Գն–ա՛մ .	Երթալ .	Կէրթ–դ՛
Խաղ–ա՛մ .	Խաղալ .	Օ՛յնամ–ք
Փութ–ա՛մ .	Փութալ .	Էլէրթ–դ՛

99· Հ· Գ· Լծորդութեան աղամ բային կրաւորականն ինչպէս կը խոնարհի ։

Գ· Գ· Լծորդութեան աղամ բային կրաւորականը կը խոնարհի այսպէս ·

—

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ , ՆԵՐԿԱՑ

Աղ–ա՛մ .	Կ'աղացուիմ .	Ի–յէ–գէ–լէ–ցէ՛մ
Աղ–ա՛ս .	Կ'աղացուիս .	Ի–յէ–գէ–լէ–ցէ՛ն
Աղ–ա՛յ .	Կ'աղացուի .	Ի–յէ–գէ–լէ–ր
Աղ–ա՛մ՛ .	Կ'աղացուինք .	Ի–յէ–գէ–լէ–ցէ՛ք
Աղ–ա՛յ՛ .	Կ'աղացուիք .	Ի–յէ–գէ–լէ–ցինէք
Աղ–ա՛ն .	Կաղացուին .	Ի–յէ–գէ–լէ–ցէ՛ր

ԱՆՑԵԱԼ ԱՆԿԱՏԱՐ

Աղ–ա՛յէ՛ .	Կ'աղացուէի .	Ի–յէ–գէ–լէ–ցէ՛գէ՛մ
Աղ–ա՛յէ՛ր .	Կ'աղացուէիր .	Ի–յէ–գէ–լէ–ցէ՛գէ՛ն
Աղ–ա՛յ՛ր .	Կ'աղացուէր .	Ի–յէ–գէ–լէ–ցէ՛գ՛
Աղ–ա՛յ՛՛ .	Կ'աղացուէինք .	Ի–յէ–գէ–լէ–ցէ՛գ՛՛
Աղ–ա՛յէ՛՛ .	Կ'աղացուէիք .	Ի–յէ–գէ–լէ–ցէ՛գինէք
Աղ–ա՛յէ՛ն .	Կ'աղացուէին .	Ի–յէ–գէ–լէ–ցէ՛գէ՛ր

ԱՆՑԵԱԼ ԱՆԿԱՏԱՐ

Աղ–ա՛ցայ .	Աղացուեցայ .	Ի–յէ–գէ–ցէ՛մ
Աղ–ա՛ցար .	Աղացուեցար .	Ի–յէ–գէ–ցէ՛ն
Աղ–ա՛ցաւ .	Աղացուեցաւ .	Ի–յէ–գէ–ցէ՛
Աղ–ա՛ցա՛՛ .	Աղացուեցանք .	Ի–յէ–գէ–ցէ՛՛
Աղ–ա՛ցայ՛՛ .	Աղացուեցաք .	Ի–յէ–գէ–ցէ՛ն–ք
Աղ–ա՛ցան .	Աղացուեցան .	Ի–յէ–գէ–ցէ՛ն–ր

ԱՊԱՌՆԻ

Աղ-ացայց.	Պիտի աղացուիմ.	Ի-յի-պի-լեցեցիմ
Աղ-ացիս.	Պիտի աղացուիս.	Ի-յի-պի-լեցեցուն
Աղ-ացէ.	Պիտի աղացուի.	Ի-յի-պի-լեցեի
Աղ-ացու-ք.	Պիտի աղացուինք.	Ի-յի-պի-լեցեցիմ
Աղ-ացէք.	Պիտի աղացուիք.	Ի-յի-պի-լեցեցուինիմ
Աղ-ացին.	Պիտի աղացուին.	Ի-յի-պի-լեցեցեր

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Աղ-ացիր.	Աղացուէ.	Ի-յի-պի-լ
Մի՛ աղ-ար.	Մի՛ աղացուիր.	Ի-յի-պի-լիր
Աղ-ացարու-ք.	Աղացուեցէք.	Ի-յի-պի-լեն
Մի՛ աղ-այք.	Մի՛ աղացուիք.	Ի-յի-պի-լիցին

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Աղ-այցիմ.	Աղացուիմ.	Ի-յի-պի-լեցիմ
Աղ-այցիս.	Աղացուիս.	Ի-յի-պի-լեցուն
Աղ-այցի.	Աղացուի.	Ի-յի-պի-լեցեն
Աղ-այցինք.	Աղացուինք.	Ի-յի-պի-լեցիմ
Աղ-այցիք.	Աղացուիք.	Ի-յի-պի-լեցուինիմ
Աղ-այցին.	Աղացուին.	Ի-յի-պի-լեցենլեր

ԱՆԵՐԵՒՈՅԹ

Աղ-ալ.	Աղացուիլ.	Ի-յի-պի-լիք

ԱՆՑԵԱԼ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Աղ-ացեալ.	Աղացուած.	Ի-յի-պի-լի-շ

ԱՊԱՌՆԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Աղ-ալի.	Աղացուելու.	Ի-յի-պի-լեցեք

——

100· Հ· Գ· լծորդութեան գողնամ բային ներգործականն ինչպէս կը խոնարհի։

Պ· Գ· լծորդութեան գողնամ բային ներգործականը կը խոնարհի այսպէս·

—

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ, ՆԵՐԿԱՅ

Գող-անամ.	Կը գողնամ.	Զալբըմ
Գող-անաս.	Կը գողնաս.	Զալբ-ըն
Գող-անայ.	Կը գողնայ.	Զալբ
Գող-անամք.	Կը գողնամք.	Զալբըն
Գող-անաք.	Կը գողնաք.	Զալբ-ընըդ
Գող-անան.	Կը գողնան.	Զալբըլբ

ԱՆՑԵԱԼ ԱՆԿԱՏԱՐ

Գող-անայի.	Կը գողնայի.	Զալբ ըրբմ
Գող-անայիր.	Կը գողնայիր.	Զալբ ըրբ
Գող-անայբ.	Կը գողնար.	Զալբ ըրբ
Գող-անայաք.	Կը գողնայինք.	Զալբ ըրբք
Գող-անայիք.	Կը գողնայիք.	Զալբ ըրբընդ
Գող-անային.	Կը գողնային.	Զալբ ըրբլբ

ԱՆՑԵԱԼ ԿԱՏԱՐԵԱԼ

Գող-ացայ.	Գողցայ.	Զալբմ
Գող-ացար.	Գողցար.	Զալբն
Գող-ացաւ.	Գողցաւ.	Զալբ
Գող-ացաք.	Գողցանք.	Զալբք
Գող-ացայք.	Գողցաք.	Զալբընդ
Գող-ացան.	Գողցան.	Զալբլբ

ԱՊԱՌՆԻ

Գող-ացայց ·	Պիտի գողնամ.	Զալանաղըմ
Գող-ացիս ·	Պիտի գողնաս ·	Զալանանքը
Գող-ացէ ·	Պիտի գողնայ ·	Զալանանդ
Գող-ացո՛ւ+ ·	Պիտի գողնանք ·	Զալանաղըղ
Գող-ացէ՛+ ·	Պիտի գողնաք ·	Զալանանքնըղ
Գող-ացին ·	Պիտի գողնան ·	Զալանանդլար

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Գող-ացէր , գող-աջէր ·	Գողցիր ·	Զալ
Մի՛ գող-անար ·	Մի՛ գողնար ·	Զալմա
Գող-ացարո՛ւ+ , գող-աջէ՛+ ·	Գողցէք ·	Զալան
Մի՛ գող-անայ+ ·	Մի՛ գողնաք ·	Զալմայըն

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Գող-անայցեմ ·	Գողնամ ·	Զալայըմ
Գող-անայցես ·	Գողնաս ·	Զալասան
Գող-անայցէ ·	Գողնայ ·	Զալանն
Գող-անայցեմ՛+ ·	Գողնանք ·	Զալալըմ
Գող-անայցէ՛+ ·	Գող-նաք ·	Զալասանըղ
Գող-անայցեն ·	Գողնան ·	Զալանանլար

ԱՆԵՐԵՒՈՅԹ

Գող-անալ ·	Գողնալ ·	Զալմագ

ԱՆՑԵԱԼ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Գող-ացեալ ·	Գողցած ·	Զալմըշ

ԱՊԱՌՆԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Գող-անալոց ·	Գողնալու ·	Զալանագ

——

101· Հ· Գողանամ բային կրաւորականն ինչպէս կը խոնարհի ։

Պ· Գողանամ բային կրաւորականը նոյն է ներգործականին հետ , բաց ի ստորադասականէն ։

—

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ , ՆԵՐԿԱՑ

Գող-անամ ·	Կը գողցուիմ·	Զալընըրըմ
Գող-անաս ·	Կը գողցուիս ·	Զալընըրսան
Գող-անայ ·	Կը գողցուի ·	Զալընըր
Գող-անամ՛+ ·	Կը գողցուինք ·	Զալընըրըղ
Գող-անայ՛+ ·	Կը գողցուիք ·	Զալընըրսանըղ
Գող-անան ·	Կը գողցուին ·	Զալընըրլար

ԱՆՑԵԱԼ ԱՆԿԱՏԱՐ

Գող-անայէ ·	Կը գողցուէի ·	Զալընը ըրըմ
Գող-անայէր ·	Կը գողցուէիր ·	Զալընը ըրսան
Գող-անայր ·	Կը գողցուէր ·	Զալընը ըրը
Գող-անայա՛+ ·	Կը գողցուէինք ·	Զալընը ըրըղ
Գող-անայէ՛+ ·	Կը գողցուէիք ·	Զալընը ըրսանըղ
Գող-անայէն ·	Կը գողցուէին ·	Զալընը ըրըլար

ԱՆՑԵԱԼ ԿԱՏԱՐԵԱԼ

Գող-ացայ ·	Գողցուեցայ ·	Զալընարմ
Գող-ացար ·	Գողցուեցար ·	Զալընարսան
Գող-ացա՛ւ ·	Գողցուեցաւ ·	Զալընարը
Գող-ացա՛+ ·	Գողցուեցանք ·	Զալընարդ
Գող-ացայ՛+ ·	Գողցուեցաք ·	Զալընարսանըղ
Գող-ացան ·	Գողցուեցան ·	Զալընարլար

ԱՊԱՌՆԻ

Գող-ացայց .	Պիտի գողցուիմ .	Զալընաճաղըմ
Գող-ացյիս .	Պիտի գողցուիս .	Զալընաճաքնըն
Գող-ացյի .	Պիտի գողցուի .	Զալընաճաք
Գող-ացցուք .	Պիտի գողցուինք .	Զալընաճաղըղ
Գող-ացիք .	Պիտի գողցուիք .	Զալընաճաքնընըղ
Գող-ացին .	Պիտի գողցուին .	Զալընաճաքլար

ՀՐԱՄԱՑԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Գող-ացէր , գող-ացիր .	Գողցուէ .	Զալըն
Մի՛ գող-անաք .	Մի՛ գողցուիր .	Զալընմա
Գող-ացարուք , գող-ացիք .	Գողցուեցէք .	Զալընըն
Մի՛ գող-անայք .	Մի՛ գողցուիք .	Զալընմայըն

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Գող-անայցիմ .	Գողցուիմ .	Զալընայըմ
Գող-անայցիս .	Գողցուիս .	Զալընասըն
Գող-անայցի .	Գողցուի .	Զալընանըն
Գող-անայցիմք .	Գողցուինք .	Զալընայըմ
Գող-անայցիք .	Գողցուիք .	Զալընասընըղ
Գող-անայցին .	Գողցուին .	Զալընանընար

ԱՆԵՐԵՒՈՑԹ

Գող-անալ .	Գողցուիլ .	Զալընմաք

ԱՆՑԵԱԼ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Գող-ացեալ .	Գողցուած .	Զալընմըղ

ԱՊԱՌՆԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Գող-անալի .	Գողցուելու .	Զալընաճաք

——

Դ. ԼԾՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

102. Հ. Դ. լծորդութեան Ներգործական բային ներգործականը բնչպէս կը խոնարհի։

Պ. Դ. լծորդութեան Ներգործական բային ներգործականը կը խոնարհի այսպէս.

—

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ, ՆԵՐԿԱՑ

Թող-ուամ .	Կը թողում .	Պրաքերբմ
Թող-ուաս .	Կը թողուս .	Պրաքերբն
Թող-ուա .	Կը թողու .	Պրաքեր
Թող-ուամք .	Կը թողունք .	Պրաքերբղ
Թող-ուաք .	Կը թողուք .	Պրաքերբնըղ
Թող-ուան .	Կը թողուն .	Պրաքերբլար

ԱՆՑԵԱԼ ԱՆԿԱՏԱՐ

Թող-ուէ .	Կը թողուի .	Պրաքեր ըրբմ
Թող-ուէր .	Կը թողուիր .	Պրաքեր ըրբն
Թող-ոյր .	Կը թողուր .	Պրաքեր ըրբ
Թող-ուամք .	Կը թողուինք .	Պրաքեր ըրբք
Թող-ուէք .	Կը թողուիք .	Պրաքեր ըրբնըղ
Թող-ուին .	Կը թողուին .	Պրաքեր ըրբլար

ԱՆՑԵԱԼ ԿԱՏԱՐԵԱԼ

Թող-է .	Թողուցի .	Պրաքրբմ
Թող-էր .	Թողուցիր .	Պրաքրբն
Թող , է-թող .	Թողուց .	Պրաքրբ
Թող-ամ .	Թողուցինք .	Պրաքրբք
Թող-էք .	Թողուցիք .	Պրաքրբնըղ
Թող-ին .	Թողուցին .	Պրաքրբլար

ԱՊԱՌՆԻ

Թող-էց.	Պիտի թողում.	Պրգիտնպղմ
Թող-ցէս.	Պիտի թողուս.	Պրգիտնպգսն
Թող-ցէ.	Պիտի թողու.	Պրգիտնպգ
Թող-ցոՒ+.	Պիտի թողունք.	Պրգիտնպղանք
Թող-ջէ+.	Պիտի թողուք.	Պրգիտնպգանքանք
Թող-ցեն.	Պիտի թողուն.	Պրգիտնպգանլր

ՀՐԱՄԱՑԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Թող, Թող-ջէր.	Թող.	Պրգի
Մի թող-ՈՒր.	Մի թողուր.	Պրգիմա
Թող-է+. Թող-ջէ+.	Թողէք.	Պրգիքն
Մի թող-ՈՒ+.	Մի թողուք.	Պրգիմայքն

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Թող-ՈՒցՈՒմ.	Թողում.	Պրգիայմ
Թող-ՈՒցՈՒս.	Թողուս.	Պրգիասն
Թող-ՈՒցՈՒ.	Թողու.	Պրգիան
Թող-ՈՒցՈՒմ+.	Թողունք.	Պրգիանք
Թող-ՈՒցՈՒ+.	Թողուք.	Պրգիասնքնքն
Թող-ՈՒցՈՒն.	Թողուն.	Պրգիանքնլր

ԱՆԵՐԵԻՈՑԹ

Թող-ՈՒլ.	Թողուլ.	Պրգիմգ

ԱՆՑԵԱԼ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Թող-ԵՒլ.	Թողած.	Պրգիմնղ

ԱՊԱՌՆԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Թող-ՐՑ.	Թողելու.	Պրգիանգ

———

103. Հ. ԹողՈՒ բային կրաւորականն ինչպէս կը խոնարհի։

Պ. ԹողՈՒ բային կրաւորականը կը խոնարհի այսպէս.

—

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ, ՆԵՐԿԱՑ

Թող-ՈՒմ.	Կը թողուիմ.	Պրգիբնբրբմ
Թող-ՈՒս.	Կը թողուիս.	Պրգիբնբրսն
Թող-ՈՒ.	Կը թողուի.	Պրգիբնբր
Թող-ՈՒմ+.	Կը թողուինք.	Պրգիբնբրանք
Թող-ՈՒ+.	Կը թողուիք.	Պրգիբնբրանքնքն
Թող-ՈՒն.	Կը թողուին.	Պրգիբնբրանլր

ԱՆՑԵԱԼ ԱՆԿԱՏԱՐ

Թող-ՈՒէ.	Կը թողուէի.	Պրգիբնբր ընբմ
Թող-ՈՒէր.	Կը թողուէիր.	Պրգիբնբր ընբն
Թող-էր.	Կը թողուէր.	Պրգիբնբր ընբ
Թու-ՈՒմ+.	Կը թողուէինք.	Պրգիբնբր ընբնք
Թող-ՈՒէ+.	Կը թողուէիք.	Պրգիբնբր ընբնքնքն
Թող-ՈՒին.	Կը թողուէին.	Պրգիբնբր ընբանլր

ԱՆՑԵԱԼ ԿԱՏԱՐԵԱԼ

Թող-ա.	Թողուեցայ.	Պրգիբանբմ
Թող-ար.	Թողուեցար.	Պրգիբանբն
Թող-աՒ.	Թողուեցաւ.	Պրգիբանբ
Թող-ա+.	Թողուեցանք.	Պրգիբանբնք
Թող-ա+.	Թողուեցաք.	Պրգիբանբնքնքն
Թող-ան.	Թողուեցան.	Պրգիբանբանլր

ԱՊԱՌՆԻ

Թող-այց .	Պիտի Թողուիմ .	Պրոֆէլաճաղէմ
Թող-ցիս .	Պիտի Թողուիս .	Պրոֆէլաճաքսն
Թող-ցի .	Պիտի Թողուի .	Պրոֆէլաճաք
Թող-ցուք .	Պիտի Թողուինք .	Պրոֆէլաճաղէշ
Թող-ջէք .	Պիտի Թողուիք .	Պրոֆէլաճաքսնէղ
Թող-ցին .	Պիտի Թողուին .	Պրոֆէլաճաքլար

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Թող-էր , Թող-ջէր .	Թողուէ .	Պրոֆէլ
Մի՛ Թող-ուր .	Մի՛ Թողուիր .	Պրոֆէլմա
Թող-արուք , Թող-ջէք .	Թողուեցէք .	Պրոֆէլան
Մի՛ Թողուք .	Մի՛ Թողուիք .	Պրոֆէլմայան

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Թող-ուցում .	Թողուիմ .	Պրոֆէլայամ
Թող-ուցուս .	Թողուիս .	Պրոֆէլասան
Թող-ուցու .	Թողուի .	Պրոֆէլան
Թող-ուցումք .	Թողուինք .	Պրոֆէլալամ
Թող-ուցուք .	Թողուիք .	Պրոֆէլասանէղ
Թող-ուցուն .	Թողուին .	Պրոֆէլանլար

ԱՆԵՐԵՒՈՅԹ

Թող-ուլ .	Թողուիլ .	Պրոֆէլմաք

ԱՆՑԵԱԼ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Թող-էալ .	Թողուած .	Պրոֆէլմէշ

ԱՊԱՌՆԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Թող-լի .	Թողուելու .	Պրոֆէլաճաք

ԱՆԿԱՆՈՆ ԲԱՑԵՐ

104. Հ. Առաջին լծորդութեան, այսինքն եմ վերջաւորուած անկանոն բայերը քանի՞ են։

Պ. Առաջին լծորդութեան, այսինքն եմ վերջաւորուած անկանոն բայերը տասներկու են։

Առնեմ. ընել, էրնէ+
Ասեմ. ըսել, պէնէ+
Գիտեմ. գիտնալ, պիլէ+
Դնեմ. դնել, գօյմաք
Ըմպեմ. խմել, իչէ+
Լսեմ. լսել, էշիթնէ+
Կարեմ. կրնալ, գաբէր օլմաք
Ճանաչեմ. ճանչնալ, ԷՌանըմաք
Մեղանչեմ. մեղանչել, ՁԼասել, կէ՞Ռահ էշլէ+, ՁԼ-[բար վէրմէ+
Յառնեմ. ելլել, գալքմաք
Յանցանեմ. յանցանք ընել, գապահմ էրնէ+
Ուտեմ. ուտել, եէմէ+

105. Հ. Այս բայերն ի՞նչպէս կը խոնարհին։

Պ. Այս բայերը կը խոնարհին այսպէս.

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ, ՆԵՐԿԱՑ

Առնեմ	Ասեմ	Գիտեմ	Դնեմ

ԱՆՑԵԱԼ ԱՆԿԱՏԱՐ

Առնէի	Ասէի	Գիտէի	Դնէի

ԱՆՑԵԱԼ ԿԱՏԱՐԵԱԼ

Արարի	Ասացի	Գիտացի	Եդի
Արարեր	Ասացեր	Գիտացեր	Եդեր
Արար	Ասաց	Գիտաց	Եդ
Արարաք	Ասացաք	Գիտացաք	Եդաք
Արարէք	Ասացէք	Գիտացէք	Եդիք
Արարին	Ասացին	Գիտացին	Եդին

ԱՊԱՌՆԻ

Արարից	Ասացից	Գիտացից	Եդից
Արասցես	Ասասցես	Գիտասցես	Դիցես
Արասցէ	Ասասցէ	Գիտասցէ	Դիցէ
Արասցուք	Ասասցուք	Գիտասցուք	Դիցուք
Արասջիք	Ասասջիք	Գիտասջիք	Դիջիք
Արասցեն	Ասասցեն	Գիտասցեն	Դիցեն

ՀՐԱՄԱՑԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Արա, մի՛ առներ	Ասա, մի՛ ասեր	Գիտա, մի՛ գիտեր	Դիր, մի՛ դներ
Արարէք, մի՛ առնէք	Ասացէք, մի՛ ասէք	Գիտացէք, մի՛ գիտէք	Դիք, մի՛ դնէք

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Առնիցեմ	Ասիցեմ	Գիտիցեմ	Դնիցեմ

ԱՆԵՐԵՒՈՑԹ

Առնել	Ասել	Գիտել	Դնել

ԱՆՑԵԱԼ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Արարեալ	Ասացեալ	Գիտացեալ	Եդեալ

ԱՊԱՌՆԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Առնելոց	Ասելոց	Գիտելոց	Դնելոց

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ, ՆԵՐԿԱՑ

Ըմպեմ	Լսեմ	Կարեմ	Ճանաչեմ

ԱՆՑԵԱԼ ԱՆԿԱՏԱՐ

Ըմպէի	Լսէի	Կարէի	Ճանաչէի

ԱՆՑԵԱԼ ԿԱՏԱՐԵԱԼ

Արբի	Լուայ	Կարացի	Ծանեայ
Արբեր	Լուար	Կարացեր	Ծանեար
Արբ, էարբ	Լուաւ	Կարաց	Ծանեաւ
Արբաք	Լուաք	Կարացաք	Ծանեաք
Արբէք	Լուայք	Կարացէք	Ծանեայք
Արբին	Լուան	Կարացին	Ծանեան

ԱՊԱՌՆԻ

Արբից	Լուայց	Կարացից	Ծանեայց
Արբցես	Լուիցես	Կարասցես	Ծանիցես
Արբցէ	Լուիցէ	Կարասցէ	Ծանիցէ
Արբցուք	Լուիցուք	Կարասցուք	Ծանիցուք
Արբջիք	Լուիջիք	Կարասջիք	Ծանիջիք
Արբցեն	Լուիցեն	Կարասցեն	Ծանիցեն

ՀՐԱՄԱՑԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Արբ, մի՛ ըմպեր	Լուր, մի՛ լսեր	Զո՛ռէ	Ծանիր, մի՛ ճանաչեր
Արբէք, մի՛ ըմպէք	Լուարուք, մի՛ լսէք		Ծաներուք, մի՛ ճանաչէք

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ըմպիցեմ	Լսիցեմ	Կարիցեմ	Ճանաչիցեմ

ԱՆԵՐԵՒՈՑԹ

Քմպել	Լսել	Կարել	Ճանաչել

ԱՆՑԵԱԼ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ճրբեալ	Լուեալ	Կարացեալ	Ծանուցեալ

ԱՊԱՌՆԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ըմպելոց	Լսելոց	Զ՞ՆԷ	Ճանաչելոց

——

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ, ՆԵՐԿԱՑ

Մեղանչեմ	Ցառնեմ (*)	Ցանցանեմ	Ուտեմ

ԱՆՑԵԱԼ ԱՆԿԱՏԱՐ

Մեղանչէի	Ցառնէի	Ցանցանէի	Ուտէի

ԱՆՑԵԱԼ ԿԱՏԱՐԵԱԼ

Մեղայ	Ցարեայ	Ցանցեայ	Կերայ, կերի
Մեղար	Ցարեար	Ցանցեար	Կերար, կերեր
Մեղաւ	Ցարեաւ	Ցանցեաւ	Կերաւ, եկեր
Մեղաք	Ցարեաք	Ցանցեաք	Կերաք
Մեղայք	Ցարեայք	Ցանցեայք	Կերայք
Մեղան	Ցարեան	Ցանցեան	Կերան, կերին

ԱՊԱՌՆԻ

Մեղայց	Ցարեայց	Ցանցեայց	Կերայց
Մեղիցես	Ցարիցես	Ցանցիցես	Կերիցես
Մեղիցէ	Ցարիցէ	Ցանցիցէ	Կերիցէ
Մեղիցուք	Ցարիցուք	Ցանցիցուք	Կերիցուք
Մեղիջիք	Ցարիջիք	Ցանցիջիք	Կերիջիք
Մեղիցեն	Ցարիցեն	Ցանցիցեն	Կերիցեն

(*) Ց՞ՈՒՆԻՀ նստած կամ պառկած տեղէն ելլել կը նշանակէ։ ԵՒՆԻՀ վեր դուրս ելնել կը նշանակէ։

ՀՐԱՄԱՑԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Մեղիր, մի՛ մեղանչեր	Արի, մի՛ յառներ	Ցանցիր, մի՛ յանցաներ	Կեր, մի՛ ուտեր
Մեղարուք, մի՛ մեղանչէք	Արիք, մի՛ յառնէք	Ցանցերուք, մի՛ յանցանէք	Կերայք, մի՛ ուտէք

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Մեղանչիցեմ	Ցառնիցեմ	Ցանցանիցեմ	Ուտիցեմ

ԱՆԵՐԵՒՈՑԹ

Մեղանչել	Ցառնել	Ցանցանել	Ուտել

ԱՆՑԵԱԼ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Մեղուցեալ	Ցարուցեալ	Ցանցուցեալ	Կերեալ

ԱՊԱՌՆԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Մեղանչելոց	Ցառնելոց	Ցանցանելոց	Ուտելոց

106· Հ· Երկրորդ լծորդութեան, այսինքն էմ վերջաւորուած անկանոն բայերը քանի՞ են։

Պ· Երկրորդ լծորդութեան, այսինքն էմ վերջաւորուած անկանոն բայերը եօթն են.

Եղանիմ } ըլլալ, օլմաք
Լինիմ }
Ունիմ. ունենալ, մալիք օլմաք
Ընդունիմ. ընդունել, գապո-լ էլմէք
Տանիմ. տանել, կէօթիւ-րմէք
Մարթիմ. կրնալ, գապէր օլմաք
Երկնչիմ. վախնալ, գօրքմաք

107· Հ· Այս բայերն ինչպէս կը խոնարհին։

Պ· Այս բայերը կը խոնարհին այսպէս.

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ, ՆԵՐԿԱՑ

Եղանիմ	Լինիմ	Ունիմ	Ընդունիմ

ԱՆՑԵԱԼ ԱՆԿԱՏԱՐ

Եղանէի	Լինէի	Ունէի	Ընդունէի

ԱՆՑԵԱԼ ԿԱՏԱՐԵԱԼ

Եղէ	Նոյն է	Կալայ	Ընկալայ
Եղեր		Կալար	Ընկալար
Եղեւ		Կալաւ	Ընկալաւ
Եղաք		Կալաք	Ընկալաք
Եղէք		Կալայք	Ընկալայք
Եղեն		Կալան	Ընկալան

ԱՊԱՌՆԻ

Եղէց	Լիցիմ	Կալայց	Ընկալայց
Եղիցիս	Լիցիս	Կալցիս	Ընկալցիս
Եղիցի	Լիցի	Կալցի	Ընկալցի
Եղիցուք	Լիցուք	Կալցուք	Ընկալցուք
Եղիջիք	Լիջիք	Կալջիք	Ընկալջիք
Եղիցին	Լիցին	Կալցին	Ընկալցին

ՀՐԱՄԱՑԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Եղիջիր	Լեր, լիջիր, լինիջիր	Կալ, կա, կալջիր	Ընկալ, ընկալջիր
Մի՛ եղանիր	Մի՛ լինիր	Մի՛ ունիր	Մի՛ ընդունիր
Եղերուք, եղիջիք	Լերուք, լիջիք, լինիջիք	Կալարուք կալջիք	Ընկալարուք, ընկալջիք
Մի՛ եղանիք	Մի՛ լինիք	Մի՛ ունիք	Մի՛ ընդունիք

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Եղանիցիմ	Լինիցիմ	Ունիցիմ	Ընդունիցիմ

ԱՆԵՐԵՒՈՅԹ

Եղանել	Լինել	Ունել	Ընդունել

ԱՆՑԵԱԼ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Եղեալ	Լեալ	Կալեալ	Ընկալեալ

ԱՊԱՌՆԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Եղանելոց	Լինելոց	Ունելոց	Ընդունելոց

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ, ՆԵՐԿԱՑ

Տանիմ	Մարթիմ	Երկնչիմ

ԱՆՑԵԱԼ ԱՆԿԱՏԱՐ

Տանէի	Մարթէի	Երկնչէի

ԱՆՑԵԱԼ ԿԱՏԱՐԵԱԼ

Տարայ	Մարթացայ	Երկեայ
Տարար	Մարթացար	Երկեար
Տարաւ	Մարթացաւ	Երկեաւ
Տարաք	Մարթացաք	Երկեաք
Տարայք	Մարթացայք	Երկեայք
Տարան	Մարթացան	Երկեան

ԱՊԱՌՆԻ

Տարայց	Մարթացայց	Երկեայց
Տարցիս	Մարթացցիս	Երկիցես
Տարցի	Մարթացցի	Երկիցէ
Տարցուք	Մարթացցուք	Երկիցուք
Տարջիք	Մարթացջիք	Երկիջիք
Տարցին	Մարթացցին	Երկիցեն

ՀՐԱՄԱՑԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Տար , Տարջիր	Երկիր , երկիջիր
Մի՛ տանիր	Մի՛ երկնչիր
Տարայք , տարջիք	Երկերուք, երկիջիք, երկընչիջիք
Մի՛ տանիք	Մի՛ երկնչիք

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Տանիցիմ	Մարթիցիմ	Երկնչիցիմ

ԱՆԵՐԵՒՈՑԹ

Տանել	Մարթել	Երկնչել

ԱՆՑԵԱԼ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Տարեալ	Մարթացեալ	Երկուցեալ

ԱՊԱՌՆԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Տանելոց	Մարթելոց	Երկնչելոց

——

108. Հ. Այս բայերուն պէս խոնարհող ուրիշ բայեր կա՞ն ։

Պ. Քանի մը դէմ վերջաւորուած բայեր ճիշդ եղանդինին պէս կը խոնարհին , զոր օրինակ .

Մարտնչիմ	Մարտեայ	Մարտեայց	Մարտիր	Մարտուցեալ
Մատչիմ	Մատեայ	Մատեայց	Մատիր	Մատուցեալ
Հանգչիմ	Հանգեայ	Հանգեայց	Հանգիր	Հանգուցեալ
Կորնչիմ	Կորեայ	Կորեայց	Կորիր	Կորուսեալ
Թռչիմ	Թռեայ	Թռեայց	Թռիր	Թռուցեալ
Թաքչիմ	Թաքեայ	Թաքեայց	Թաքիր	Թաքուցեալ

109. Հ. Երրորդ լծորդութեան անկանոն բայերը քանի՞ են ։

Պ. Երրորդ լծորդութեան անկանոն բայերը եօթն են .

Գամ. գալ, կելէ+	Կեամ. ապրիլ, եաշամէ
Երթամ. երթալ, կերթէ+	Տամ. տալ, վերցէ+
Լամ. լալ, ողլամէ	Բամ. ըսել, պէտէ+
Կամ. կենալ, պոռամէ	

110. Հ. Այս բայերն ի՞նչպէս կը խոնարհին ։

Պ. Այս բայերը կը խոնարհին այսպէս .

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ , ՆԵՐԿԱՑ

Գամ	Երթամ	Լամ	Կամ

ԱՆՑԵԱԼ ԱՆԿԱՏԱՐ

Գայի	Երթայի	Լայի	Կայի

ԱՆՑԵԱԼ ԿԱՏԱՐԵԱԼ

Եկի	Զոքայ	Լացի	Կացի
Եկիր	Զոքար	Լացեր	Կացեր
Եկն	Զոքաւ	Լաց , ելաց	Կաց , եկաց
Եկաք	Զոքաք	Լացաք	Կացաք
Եկիք	Զոքայք	Լացէք	Կացէք
Եկին	Զոքան	Լացին	Կացին

ԱՊԱՌՆԻ

Եկից	Երթայց	Լացից	Կացից
Եկեսցես	Երթիցես	Լացցես	Կացցես
Եկեսցէ	Երթիցէ	Լացցէ	Կացցէ
Եկեսցուք	Երթիցուք	Լացցուք	Կացցուք
Եկեսջիք	Երթիջիք	Լացջիք	Կացջիք
Եկեսցեն	Երթիցեն	Լացցեն	Կացցեն

ՀՐԱՄԱՑԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Եկ, եկեսջիր	Երթ, երթիջիր	Լաց, լացջիր	Կաց, կացջիր
Մի՛ գար	Մի՛ երթար	Մի՛ լար	Մի՛ կար
Եկայք, եկեսջիք	Երթայք, երթիջիք	Լացէք, լացջիք	Կացէք, կացջիք
Մի՛ գայք	Մի՛ երթայք	Մի՛ լայք	Մի՛ կայք

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Գայցեմ	Երթայցեմ	Լայցեմ	Կայցեմ

ԱՆԵՐԵՒՈՑԹ

Գալ	Երթալ	Լալ	Կալ

ԱՆՑԵԱԼ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Եկեալ	Երթեալ	Լացեալ	Կացեալ

ԱՊԱՌՆԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Գալոց	Երթալոց	Լալոց	Կալոց

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ, ՆԵՐԿԱՑ

Կեամ	Տամ	Բամ (*)
Կեաս	Տաս	Բաս
Կեայ	Տայ	Բայ
Կեամք	Տամք	
Կեայք	Տայք	
Կեան	Տան	

(*) Բ-՛ բային ներկայ եզակի երեք դէմքը միայն, եւ գրեթէ միշտ -ՈՒ՛ բային հետ մէկտեղ կը գործածուին, ԱՌՈՒ Բ-՛, -ՈՒ Բ-՝, եւ այլն։

ԱՆՑԵԱԼ ԱՆԿԱՏԱՐ

Կէի	Տայի
Կէիր	Տայիր
Կեայր	Տայր
Կէաք	Տայաք
Կէիք	Տայիք
Կէին	Տային

ԱՆՑԵԱԼ ԿԱՏԱՐԵԱԼ

Կեցի	Եաու
Կեցեր	Եաուր
Կեաց, եկեաց	Եա
Կեցաք	Տուաք
Կեցէք	Եաուք
Կեցին	Եաուն

ԱՊԱՌՆԻ

Կեցից	Տաց
Կեցցես	Տացես
Կեցցէ	Տացէ
Կեցցուք	Տացուք
Կեցջիք	Տաջիք
Կեցցեն	Տացեն

ՀՐԱՄԱՑԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Կեաց, կեցջիր, մի՛ կեար	Տուր, տաջիր, մի՛ տար
Կեցէք, կեցջիք, մի՛ կեայք	Տուք, տաջիք, մի՛ տայք

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Կեայցեմ	Տայցեմ

ԱՆԵՐԵՒՈՑԹ

Կեալ	Տալ

ԱՆՑԵԱԼ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Կեցեալ	Տուեալ

ԱՊԱՌՆԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Կելոց	Տալոց

111· Հ· Չորրորդ լծորդութեան անկանոն բայերը քանի՞ են։

Պ· Չորրորդ լծորդութեան, այսինքն՝ ՈՒՄ վերջաւորեալ բայերուն մէջ անկանոն կրնան համարուիլ երեքՈՒՄ, երդում ընել բայը և քանի մը ՆՈՒՄ վերջաւորեալ բայեր որոց խոնարհման կերպը ՆՈՒՄ վերջաւորուած բայերուն խոնարհման շատ մօտ է։ ԳՈՒՄ պակասաւոր բայն եւս որ ԼՍԵԼ, ԵՍ ԸԼԼ, կը նշանակէ, չորրորդ լծորդութեան կը վերաբերի։

112· Հ· Այս բայերն ի՞նչպէս կը խոնարհին։

Պ· Այս բայերը կը խոնարհին այսպէս.

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ, ՆԵՐԿԱՑ

Երդնում	Այտնում	Գում (*)
Երդնուս	Այտնուս	Գոս
Երդնու	Այտնու	Գոյ
Երդնումք	Այտնումք	Գումք
Երդնուք	Այտնուք	Գոյք
Երդնուն	Այտնուն	Գոն

ԱՆՑԵԱԼ ԱՆԿԱՏԱՐ

Երդնուի	Այտնուի	Գոյի
Երդնուիր	Այտնուիր	Գոյիր
Երդնոյր	Այտնոյր	Գոյր
Երդնուաք	Այտնուաք	Գոյաք
Երդնուիք	Այտնուիք	Գոյիք
Երդնուին	Այտնուին	Գոյին

(*) ԳՈՒՄ բայն էական բայ չէ, այլ չէզոք է եւ աշխարհաբար ԿՈՒ բային նշանակութիւնն ունի. ուստի ԿՈՒ բային պէս գործածել աղէկ չէ, եւ պէտք չէ ըսել հՒՆԴ ԳՈՒՄ. կամ ԿՈՒՐՔ ԳՈՒ, փոխանակ ըսելու հՒՆԴ ԿՈՒՄ. կամ ԿՈՒՐՔ ԱՆԼ։

ԱՆՑԵԱԼ ԿԱՏԱՐԵԱԼ

Երդուայ	Այտեայ	ՀՈՒՆԻ
Երդուար	Այտեար	
Երդուաւ	Այտեաւ	
Երդուաք	Այտեաք	
Երդուայք	Այտեայք	
Երդուան	Այտեան	

ԱՊԱՌՆԻ

Երդուայց	Այտեայց	
Երդուիցես	Այտիցես	
Երդուիցէ	Այտիցէ	Գուցէ
Երդուիցուք	Այտիցուք	
Երդուիջիք	Այտիջիք	
Երդուիցեն	Այտիցեն	Գուցեն

ՀՐԱՄԱՑԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Երդուիր, երդուիջիր	Այտիր, այտիջիր	ՀՈՒՆԻ
Մի երդնուր	Մի այտնուր	
Երդուարուք, երդուիջիք	Այտերուք, այտիջիք	
Մի՛ երդնուք	Մի այտնուք	

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Երդնուցում	Այտնուցում	ՀՈՒՆԻ

ԱՆԵՐԵՒՈՑԹ

Երդնուլ	Այտնուլ	Գոլ

ԱՆՑԵԱԼ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Երդուեալ	Այտուցեալ

ԱՊԱՌՆԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Երդնլոց	Այտնլոց

113· Հ· Այդոնոմին պէս խոնարհող ուրիշ բայեր որո՞նք են։

Պ· Այդոնոմին պէս խոնարհող բայեր են.

ՍԱՀՄ. ՆԵՐ.	ԿՏՐ.	ԱՊՌ.	ՀՐՄ.	ԱՆՑ· ԸՆԴ·
Զարթնում	Զարթեայ	Զարթեայց	Զարթիր	Զարթուցեալ
			ՅՈՐ. Զարթիք	
Ոստնում	Ոստեայ	Ոստեայց	Ոստիր	Ոստուցեալ
Սարտնում	Սարտեայ	Սարտեայց	Սարտիր	Սարտուցեալ
Յասնում	Յասեայ	Յասեայց	Յասիր	Յասուցեալ
Քաղցնում	Քաղցեայ	Քաղցեայց	Քաղցիր	Քաղցեալ

ԱՆԿԱՆՈՆ ՆԵՐԳՈՐԾԱԿԱՆ ԲԱՅԵՐՈՒՆ ԿՐԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

114· Հ· Անկանոն բայերուն ներգործականները ցուցուր իրենց կրաւորականներովը։

Պ· Անկանոն բայերուն ներգործականները հետեւեալներն են իրենց կրաւորականներովը.

1	Ներգ·	Առնեմ	Ընել	Էրեմ+
	Կրաւ·	Առնիմ	Ըլուիլ	Էրիլեմ+
2	Ներգ·	Ասեմ	Ըսել	Տեմ+
	Կրաւ·	Ասիմ	Ըսուիլ	Տիմ+
3	Ներգ·	Գիտեմ	Գիտնալ	Գիլեմ+
	Կրաւ·	Գիտիմ	Գիտցուիլ	Գիլիմ+
4	Ներգ·	Դնեմ	Դնել	Գօմ+
	Կրաւ·	Դնիմ	Դրուիլ	Գօնմ+
5	Ներգ·	Ըմպեմ	Խմել	Իլեմ+
	Կրաւ·	Ըմպիմ	Խմուիլ	Իլիմ+

6	Ներգ·	Ճանաչեմ	Ճանչնալ	Թանըմ+
	Կրաւ·	Ճանաչիմ	Ճանչցուիլ	Թանըմ+
7	Ներգ·	Ուտեմ	Ուտել	Եմ+
	Կրաւ·	Ուտիմ	Ուտուիլ	Եմ+
8	Ներգ·	Լսեմ	Լսել	Իշիմ+
	Կրաւ·	Լսիմ	Լսուիլ	Իշիլիմ+
9	Ներգ·	Տամ	Տալ	Վերմ+
	Կրաւ·	Տուեալ լինիմ	Տրուիլ	Վերիլիմ+
10	Ներգ·	Պարտիմ	Պարտական ըլլալ	Պէրճը՝, դեռ- պո՝ր ըլմաք
	Կրաւ·			

ԿՐԱՒՈՐԱԿԱՆ

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ, ՆԵՐԿԱՑ

Առնիմ Ասիմ Գիտիմ Դնիմ

ԱՆՑԵԱԼ ԱՆԿԱՏԱՐ

Առնէի Ասէի Գիտէի Դնէի

ԱՆՑԵԱԼ ԿԱՏԱՐԵԱԼ

Արարայ Ասացայ Գիտացայ Եղայ
Արարար Ասացար Գիտացար Եղար
Արարաւ Ասացաւ Գիտացաւ Եղաւ
Արարաք Ասացաք Գիտացաք Եղաք
Արարայք Ասացայք Գիտացայք Եղայք
Արարան Ասացան Գիտացան Եղան

ԱՊԱՌՆԻ

Արարայց Ասացայց Գիտացայց Եղայց
Արասցիս Ասասցիս Գիտասցիս Դիցիս
Արասցի Ասասցի Գիտասցի Դիցի
Արասցուք Ասասցուք Գիտասցուք Դիցուք
Արասջիք Ասասջիք Գիտասջիք Դիջիք
Արասցին Ասասցին Գիտասցին Դիցին

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Արասջիր, առնիջիր	Ասացիր, ասիջիր, ասասջիր	Գիտացիր, գիտասջիր	Դնիջիր, դիջիր
Մի՛ առնիր	Մի՛ ասիր	Մի՛ գիտեր	Մի՛ դնիր
Արասջիք, առնիջիք	Ասացարուք, Գիտացարուք, ասիջիք, ասասջիք	Գիտասջիք	Եղարուք, դիջիք, դնիջիք
Մի՛ առնիք	Մի՛ ասիք	Մի՛ գիտիք	Մի՛ դնիք

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Առնիցիմ	Ասիցիմ	Գիտիցիմ	Դնիցիմ

ԱՆԵՐԵՒՈՅԹ

Առնել (իլ)	Ասել (իլ)	Գիտել (իլ)	Դնել (իլ)

ԱՆՑԵԱԼ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Արարեալ	Ասացեալ	Գիտացեալ	Եղեալ

ԱՊԱՌՆԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Առնելի	Ասելի	Գիտելի	Դնելի

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ, ՆԵՐԿԱՅ

Ըմպիմ	Ճանաչիմ	Ուտիմ

ԱՆՑԵԱԼ ԱՆԿԱՏԱՐ

Ըմպէի	Ճանաչէի	Ուտէի

ԱՆՑԵԱԼ ԿԱՏԱՐԵԱԼ

Արբայ	Ճանուցայ (*)	Կեր եղէ (**)
Արբար	Ճանուցար	Կեր եղեր
Արբաւ	Ճանուցաւ	Կեր եղեւ
Արբաք	Ճանուցաք	Կեր եղաք
Արբայք	Ճանուցայք	Կեր եղէք
Արբան	Ճանուցան	Կեր եղեն

ԱՊԱՌՆԻ

Արբայց	Ճանուցայց	Կեր եղէց
Արբցիս	Ճանուսցիս	Կեր եղիցիս
Արբցի	Ճանուսցի	Կեր եղիցի
Արբցուք	Ճանուսցուք	Կեր եղիցուք
Արբջիք	Ճանուսջիք	Կեր եղիջիք
Արբցին	Ճանուսցին	Կեր եղիցին

(*) Ճանաչիմ բային արմատական անունը, ճանաչ բառը, իմ, ուս բայերով գործածուելով կրաւորականի միտք կուտայ այսպէս, ճանաչիմ կամ լինիմ, ճանաչէ, ճանաչեալ, ճանաչեցայ, ճանաչեցար, որ կը նշանակեն՝ կը ճանչցուիմ, կը ճանչցուէի, ճանչցուեցայ, եւայլն։

(**) Փոխանակ Եր բառին կրնայ ըստ տեղւոյն գործածուիլ նաեւ ցարել բառն, այսպէս ցարել լինիմ, եղէ, եղեալ, լիր, որ կը նշանակէ նոյնպէս կ'ուտուիմ, կ'ուտուէի, կերուեցայ, եւայլն։

ՀՐԱՄԱՑԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Արբիր	Ծանուցիր	Կեր լեր
Մի՛ ըմպիր	Մի՛ ճանաչիր	Մի՛ լինիր կեր
Արբերուք	Ծանուցարուք	Կեր լերուք
Մի՛ ըմպիք	Մի՛ ճանաչիք	Մի՛ լինիք կեր

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ըմպիցիմ	Ճանաչիցիմ	Ուտիցիմ

ԱՆԵՐԵՒՈՅԹ

Ըմպել (իլ)	Ճանաչել (իլ)	Ուտել (իլ)

ԱՆՑԵԱԼ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Արբեալ	Ծանուցեալ	Կերեալ

ԱՊԱՌՆԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ըմպելի	Ճանաչելի	Ուտելի

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ, ՆԵՐԿԱՑ

Լսիմ	Տուեալ լինիմ	Պարտիմ (*)

ԱՆՑԵԱԼ ԱՆԿԱՏԱՐ

Լսէի	Տուեալ լինէի	Պարտէի

(*) Պ-ը-ռ-ա-ն բային չէզոքին տեղ կը գործածուի ընդհանրապէս պ-ը-ռ-ա-ն է միաղէմ բայը տրական խնդրով, այսպէս, պ-ը-ռ-ա-ն է, կամ էր, կամ էր-ա-ն, կամ էր-էի-ն, էր-ա-ն-մ, էր-ա-ն, էր-ա-ն, էր-ա-ն-ք, եւայլն։

ԱՆՑԵԱԼ ԿԱՏԱՐԵԱԼ

Լու եղէ (*)	Տուայ	Զո-ն-է
Լու եղեր	Տուար	
Լու եղեւ	Տուաւ	
Լու եղաք	Տուաք	
Լու եղէք	Տուայք	
Լու եղեն	Տուան	

ԱՊԱՌՆԻ

Լու եղէց	Տուայց	Զո-ն-է
Լու եղիցիս	Տացիս	
Լու եղիցի	Տացի	
Լու եղիցուք	Տացուք	
Լու եղիջիք	Տաջիք	
Լու եղիցին	Տացին	

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Լսիցիմ	Տայցիմ	Պարտիցիմ

ԱՆԵՐԵՒՈՅԹ

Լու լինել	Տուեալ լինել	Պարտել

ԱՆՑԵԱԼ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Լուեալ	Տուեալ	Զո-ն-է

ԱՊԱՌՆԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Լսելի	Տալի	Զո-ն-է

(*) Փոխանակ ը-ռ բառին՝ կրնայ գործածուիլ նաեւ ը-ռ-է բառն, այսպէս. լսելի լինիմ, եղէ, եղէց. բայց այս ոճը կը նշանակէ ընդհանրապէս՝ ը-ռ-ն-ի-լ ելլ, ը-ռ-ի-լ։

ԲԱՑԵՐՈՒՆ ՎՐԱՑ ԳԻՏԵԼԻՔ

115· Հ· Եմ և էմ վերջաւորած բայերէն ոմանց անցեալ ընդունելութիւնն ուրիշ ինչ կերպ կ'ըլլայ։

Պ· Եմ և էմ վերջաւորած բայերէն ոմանց անցեալ ընդունելութիւնը կ'ըլլայ նաեւ եցեալ, զոր օրինակ կոչեմ, կոչեալ կամ կոչեցեալ· խօսիմ, խօսեալ կամ խօսեցեալ։

116· Հ· Ածեմ, բերեմ, հանեմ, նստիմ բայերն ինչպէս կը խոնարհին։

Պ· Ածեմ, բերեմ, հանեմ, նստիմ բայերը կը խոնարհին՝ առեմ վերջաւորած բայերուն պէս, զոր օրինակ·

Կատարեալ·	Ածէ,	բերէ,	հանէ,	նստայ
Ապառնի	Ածէց,	բերէց,	հանէց,	նստայց
Հրամայական·	Ած,	բեր,	հան,	նիստ։

117· Հ· Հարկանեմ բային վրայ ինչ գիտելիք կայ։

Պ· Հարկանեմ բային ն գիրը կատարեալին, ապառնւոյն, հրամայականին և անցեալ ընդունելութեան մէջ կը կորսուի, զոր օրինակ· հարէ, հարէց, հար, հարեալ։

118· Հ· Հոգամ, յուսամ, որսամ, ցնծամ բայերուն կատարեալը և ապառնին ինչպէս կ'ըլլան։

Պ· Հոգամ, յուսամ, որսամ, ցնծամ բայերուն կատարեալը և ապառնին կ'ըլլան, հոգացայ, յուսացայ, որսացայ, ցնծացայ· հոգացայց, յուսացայց, որսացայց, ցնծացայց· փոխանակ հոգացէ, ցնծացէ, եւ· ըսելու։ Բայց հրամայականները կ'ըլլան· հոգա, յուսա, որսա, ցնծա։

119· Հ· Առնում, զբօսնում բայերուն վրայ ինչ գիտելիք կայ։

Պ· Առնում, զբօսնում բայերուն կատարեալին, ապառնւոյն, հրամայականին և անցեալ ընդունելութեան մէջ ն գիրը կը կորսուի, զոր օրինակ·

	ԿՏՐ.	ԱՊՌ.	ՀՐՄ.	ԱՆՑ.
Առնում,	առէ,	առէց,	առ,	առեալ
Զբօսնում,	զբօսայ,	զբօսայց,	զբօսիր,	զբօսեալ

120· Լնում, խնում, յենում, զգենում, ընկենում, ընդունում բայերուն վրայ ինչ գիտելիք կայ։

Պ· Նոյնպէս ընում, խնում, յենում, զգենում, ընկենում, ընդունում բայերուն ն գիրը նոյն ժամանակներուն մէջ չի կը փոխուի, այսպէս·

	ԿՏՐ.	ԱՊՌ.	ՀՐՄ.	ԱՆՑ.
Լնում,	լցի,	լցիս,	լիս,	լցեալ
Խնում,	խցի,	խցիս,	խիս,	խցեալ
Յենում,	յեցայ,	յեցայց,	յեցիր,	յեցեալ
Զգենում,	զգեցայ,	զգեցայց,	զգեցիր,	զգեցեալ
Ընկենում,	ընկեցի,	ընկեցիս,	ընկէա,	ընկեցեալ
Ընդունում,	ընդեր-ցայ,	ընդեր-ցայց,	ընդեր-ցիր,	ընդեր-ցեալ

ԴԵՐԲԱՅՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ ԴԻՑԵԼԻՔ

121· Հ· Ո՞Ր բառերը Դերբայ կ'ըսուին ։

Պ· Դերբայ կ'ըսուին բայերուն անեղեւոյթը և ընդունելութիւնները ։

122· Հ· Բայերուն անեղեւոյթներն ինչպէս կը հոլովին ։

Պ· Բայերուն անեղեւոյթները կը հոլովին եղակի միայն, այսպէս ·

Ա· Լծ·	Սիրել,	սիրելոյ,	սիրելով·
	Հատանել,	հատանելոյ,	հատանելով·
Բ· Լծ·	Խօսել,	խօսելոյ,	խօսելով·
	Ուսանել,	ուսանելոյ,	ուսանելով·
Գ· Լծ·	Աղալ,	աղալոյ,	աղալով·
	Գողանալ,	գողանալոյ,	գողանալով·
Դ· Լծ·	Թողուլ,	թողլոյ,	թողլով·

123· Հ· Անցեալ ընդունելութիւններն ինչպէս կը գործածուին ։

Պ· Անցեալ ընդունելութիւնները շատ անգամ իբր ածական կը գործածուին, և թէ՛ եղակի թէ՛ յոքնակի կը հոլովին այսպէս ·

Ա· Լծ·	Սիրեալ,	սիրելոյ,	սիրելով·
	Սիրեալք,	սիրելոց,	սիրելովք·
	Հատեալ,	հատելոյ,	հատելով·
	Հատեալք,	հատելոց,	հատելովք·
Բ· Լծ·	Խօսեալ,	խօսելոյ,	խօսելով·
	Խօսեալք,	խօսելոց,	խօսելովք·
	Ուսեալ,	ուսելոյ,	ուսելով·
	Ուսեալք,	ուսելոց,	ուսելովք·

Գ· Լծ·	Աղացեալ,	աղացելոյ,	աղացելով·
	Աղացեալք,	աղացելոց,	աղացելովք։
	Գողացեալ,	գողացելոյ,	գողացելով·
	Գողացեալք,	գողացելոց,	գողացելովք։
Դ· Լծ·	Թողեալ,	թողելոյ,	թողելով·
	Թողեալք,	թողելոց,	թողելովք։

124· Հ· Անցեալ և ապառնի ընդունելութիւններն էական բայով ինչ կը կազմեն ։

Պ· Անցեալ և ապառնի ընդունելութիւններն էական բային եմ, էք, էցեմ ժամանակներով խոնարհելով, քանի մը բաղադրեալ ժամանակներ կը կազմեն, զոր·

ՑԱՐԱԿԱՑԱՐ	ՆԵՐԿԱՑ ԱՊԱՌՆԻ
Սիրեալ եմ· «էրած եմ·	Սիրելոց եմ· պէտք «էրէմ·
» ես·	» ես·
» է·	» է·
» ենք·	» եմք·
» էք·	» էք·
» են·	» են·

ԳԵՐԱԿԱՑԱՐ	ԱՆԿԱՑԱՐ ԱՊԱՌՆԻ
Սիրեալ էի· «էրած էի·	Սիրելոց էի· պէտք «էրէի·
» էիր·	» էիր·
» էր·	» էր·
» էաք·	» էաք·
» էիք·	» էիք·
» էին·	» էին·

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԱՆՑԵԱԼ	ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԱՊԱՌՆԻ
Սիրեալ լցեմ· «էրած եմ, «է-	Սիրելոց լցեմ· պէտք «էրէմ·
» լցես· բած ըլլամ·	» լցես·
» լցէ·	» լցէ·
» լցեմք·	» լցեմք·
» լցէք·	» լցէք·
» լցեն·	» լցեն·

ԳԼՈՒԽ Զ.

ՄԱԿԲԱՅ

125· Հ· Ո՞ր բառերը Մակբայ կ'ըսուին։

Պ· Մակբայ կ'ըսուին այն բառերը՝ որ բային որպիսութիւններէն կամ պարագաներէն մին կը ցուցնեն, ինչպէս որ ածականը կը ցուցնէ գոյականին որպիսութիւնը· զոր օրինակ սա խօսքերուն մէջ· Ցոյժ ըմպել, շատ խմել· Բարուոյ խօսել, աղէկ խօսիլ· յոյժ, շատ, և բարուոյ, աղէկ· մակբայ են· առաջինը՝ ըմպել բային, երկրորդը՝ խօսել բային որպիսութիւնը կը ցուցնեն։

126· Հ· Սովորական մակբայներն որո՞նք են։

Պ· Սովորական մակբայները հետեւեալներն են·

Ցոյժ·	շատ·
Կարի·	
Տարապարտուց·	անիրաւ տեղը·
Զուր·	պարապ տեղը·
Վայրապար·	
Բարուոյ· աղէկ·	
Զարաչար· գէշ·	
Իսկոյն·	անմիջապէս· դիկեն·
Իսկ և իսկ·	
Անդէն և անդ·	
Գաղտ· գաղտուկ·	
Եւեթ· միայն·	
Զրի· ոչի· (առանց ստակի)	
Եւս, և· նաեւ, ալ·	
Դուն ուրեք· տեղ անգամ·	
Ստէպ·	շատ անգամ·
Յաճախ·	
Արդարեւ· իրաւ·	
Ապաքէն· անշուշտ·	
Այժմ·	հիմա·
Արդ·	
Յետոյ·	ետքը·
Ապա·	
Այսօր· այսօր·	
Վաղիւ· վաղը·	
Երէկ· երէկ·	
Յեռանդ· երէկ էն առաջ օր·	
Ընդառաւօտն· առաւօտեան դէմ·	
Ընդ երեկս· երեկոյեան դէմ·	
Այգուն· առաւօտուն·	

Երեկոյին· երեկոյանը·	
Գիշերի· գիշերը·	
Հերուն· անցած տարի·	
Կանուխ· կանուխ·	
Անագան· ուշ·	
Վաղ· առաջ, կանուխ·	
Վաղվաղակի·	շուտով·
Փութապէս·	
Փութանակի·	
Ի ներքս·	ներսը· տակը·
Ի ներքոյ·	
Ի վեր· վերը·	
Ի վերուստ· վերէն·	
Յանկարծ·	յանկարծ·
Յեղակարծումն·	
Նախ· նախ·	
Զառաջինն·	առաջ·
Ի սկզբան·	
Յառաջագոյն· առաջուց·	
Վաղու·	շտապոց·
Վաղուց·	
Կանխաւ· առաջուց·	
Մերթ մերթ· երբեմն երբեմն·	
Երբէք երբէք· տարեն տարեն·	
Ցայտ·	յայտնի·
Ցայտնապէս·	
Միւսանգամ·	նորէն·
Վերստին·	
Ի ծածուկ· ծածուկ·	
Երբեմն· երբեմն, տարեւոյ·	
Մանաւանդ· մանաւանդ·	
Թերեւս· գուցէ, կարելի է·	
Գուցէ· գալայ ՐԵ·	
Արդեօք· արդեօ՞ք·	
Միթէ· միթէ, մի՞·	
Աստ·	հոս·
Այսր·	
Անդ·	հոն·
Անդր·	
Աստի· ասկէ·	
Անտի· անկէ·	
Արտաքս·	դուրսը·
Արտաքոյ·	
Ի վերոյ· վերը·	
Որպէս·	ինչպէս·
Զիարդ·	
Ի վերայ· վրան·	
Շուրջանակի·	բոլորտիքը·
Շուրջ·	
Ուրեք· տեղ մը·	
Ուստեք· տեղէ մը·	
Միանգամ· անգամ մը·	
Միանգամայն· միկէն·	
Ընդէ՞ր·	ինչո՞ւ համար·
Զի՞·	
Ո՞ւր·	ո՞ւր·
Յո՞·	
Ե՞րբ· երբ·	
Ոչ·	ոչ, չ·
Մի·	
Ուստի՞· ո՞ւրկէ·	

ԳԼՈՒԽ Է.

ՇԱՂԿԱՊ

127· Հ· Ո՞ր բառերը շաղկապ կ'ըսուին։

Պ· Շաղկապ կ'ըսուին այն բառերը՝ որ երկու բառ կամ երկու խօսք իրարու հետ կը կապեն, զոր օրինակ· Հայր իմ Ա մայր իմ· Հայրս ու մայրս· Ցիւրսն եկն Ա իւրքն զնա ոչ ընկալան· Իրեններուն եկաւ ու իրենները զայն չընդունեցան։ Այս խօսքերէն առաջնոյն մէջ Ա հայր, մայր բառերն իրարու հետ կը կապէ· երկրորդէն մէջ Ա շաղկապով կապուածը երկու խօսք է։

128· Հ· Գլխաւոր շաղկապներ որո՞նք են։

Պ· Գլխաւոր շաղկապներ հետեւեալներն են·

Այլ· այլ, հապա·	Կամ· կամ·
Ապա· Ուրեմն· } ուրեմն, անանկ է նէ·	Եթէ· Թէ· } եթէ, որ·
Արդ· Եւ արդ· } արդ·	Եւ· ու, ալ·
Բայց· բայց·	Զի· վասն զի, որպէս զի, որ·
Իբրեւ· Յորժամ· } երբ·	Թէպէտեւ· ընդպէս·
Իսկ· Ա, բայց·	Ուստի· ուստի·
Մինչ· Մինչդեռ· } երբ, որպէս·	Սակայն· սակայն·
	Որովհետեւ· Վասն զի· } որովհետեւ·
	Քանզի· քանզի, ինչու որ·

ԳԼՈՒԽ Ը.

ՁԱՅՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

129· Հ· Ո՞ր բառերը Ձայնարկութիւն կ'ըսուին։

Պ· Ձայնարկութիւն կամ Միջարկութիւն կ'ըսուին այն բառերը որ կիրք մը կը յայտնեն՝ այսինքն, վախ, զարմանք, բարկութիւն, զզուանք, արհամարհութիւն, ցաւ, եւ։

130· Հ· Գլխաւոր ձայնարկութիւններ որո՞նք են։

Պ· Գլխաւոր ձայնարկութիւններ հետեւեալներն են·

Ո՛վ· Ո՛· } ո՛վ· զարմանք ցուցնող·
Ո՜հ· ո՜հ· տրտմութիւն, վիշտ ցուցնող·
Վա՜հ· վա՜հ· արհամարհանք ցուցնող·
Վա՜յ· վա՜յ օ՛ի· վրէժխնդրութիւն ցուցնող·
Բա՜ի· բա՜ի· զարմանք, ցաւ կամ ապաշաւ ցուցնող·
Եղո՜ւկ· Աւա՜ղ· } ա՜ւա՜ղ· դուժ, ցաւակցութիւն ցուցնող·
Հա՜պա· Օ՛ն· } օ՛ն· խրախոյս ցուցնող·
Օ՛ն անդր· Փա՜րգասա· Քա՜ւ լիցի· } Ա՜ստուա՜ծ չընէ· մերժում, սոսկում ցուցնող·
Ա՜յ· ա՜յ· բարկութիւն, թշնամանք ցուցնող·
Է՛· ո՛վ· կանչելու համար զոք·
Իցի՛ւ· Իցի՛ւ թէ· } եղիցի· բաղձանք ցուցնելու համար·
Վա՜յ· վա՜յ· վայ կարդալու համար·
Աշնի՛ւ· աշնի՛ւ· գովելու համար։

ՄԱՍՆ Բ·

ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

131· Հ· Համաձայնութիւնն ինչ կը սորվեցունէ։

Պ· Համաձայնութիւնը կը սորվեցունէ թէ խօսք մը ինչ բաներէ կը կազմուի։

132· Հ· Նախադասութեան մէջ ինչ պէտք է որ ըլլայ։

Պ· Նախադասութեան մէջ պէտք է որ դիմատոր բայ մը ըլլայ։

Աստուած արար զերկինս և զերկիր· Աստուած երկինքն ու երկիրը ստեղծեց։

Այս խօսքը նախադասութիւն է, քանզի դէմ-որ բայ մը ունի որ է արար, ստեղծեց։

Ասաց Աստուած, Եղիցի լոյս, և եղե- լոյս· Աստուած ասա- · Թող լոյս ըլլայ, և լոյսը եղա-։

Այս խօսքին մէջ երեք նախադասութիւն կայ, քանզի երեք դէմ-որ բայ կայ· ասաց, ըսաւ· եղիցի, ըլլայ· եղե-, եղաւ։

133· Հ· Խօսքի մէջ բայէն զատ ուրիշ ինչ կը դտնուի։

Պ· Խօսքի մէջ բայէն զատ կը դտնուին ցէր բայի, կոչական, խնդիր, թատկացուցիչ, բացայայտիչ։

Ա· ՏԷՐ ԲԱՑԻ

134· Հ· Տէր բային ինչ է։

Պ· Տէր բայի կ'ըսուի այն ուղղական հոլովը որ բային գործողութիւնն ընողը կը ցուցնէ, և բային հետ թուով և դէմքով կը համաձայնի· զոր օրինակ· Աստուած արար զերկինս և զերկիր։ Այս խօսքին Աստուած ուղղական հոլովը աբար բային տէր բային է, քանզի ընողը կամ ստեղծողը Աստուած է, և բային հետ թուով և դէմքով համաձայնած է։

135· Հ· Խօսքի մէջ տէր բային ինչպէս կը ճանչցուի։

Պ· Խօսքի մէջ տէր բային դիւրաւ կը ճանչցուի, եթէ ո՞վ հարցումն ընենք· զոր օրինակ, վերի խօսքին մէջ· — Ո՞վ ստեղծեց։ — Աստուած։ Ապա Աստուած տէր բայի է։

136· Հ· Բայն ինչ թիւ կը դրուի, երբ քանի մը տէր բայի ունի։

Պ· Երբ բայը քանի մը տէր բայի ունի, յոգնակի կը դրուի· զոր օրինակ·

Նոյ և որդիք նորա մտին 'ի տապանն· — Նոյ և անոր որդիքը տապանը մտան· Ո՞վ մտաւ· — Նոյ և որդիքը՝ ապա՝ Նոյ և որդիք տէր բայի են։

137· Հ· Եթէ տէր բայիները տարբեր դէմքի բառեր են, բայն ինչ թիւ և ինչ դէմք կը դրուի։

Պ· Եթէ տէր բայիները տարբեր դէմքի բառեր են, բայը յոգնակի կը դրուի, և նախապատիւ դէմքն հետ կը համայնի։ Առաջին դէմքը քան զերկրորդը նախապատիւ է, և երկրորդը քան զերրորդը։ Այսպէս կ'ըսուի·

Ես և Հայր իմ մի եմ։
Յորժամ դու և Նա միայն էջեր։

138. Հ. Տէր բային միշտ ուղղակաւն հոլով է։
Պ. Տէր բային կրնայ ըլլալ նաև սեռական կամ դրական։

139. Հ. Տէր բային ե՞րբ սեռական կը դրուի։
Պ. Երբ և շաղկապով կապուած երկու բայ միեւնոյն տէր բային ունին, կրնայ և շաղկապը զանց առնուիլ, և առաջին բայն անցեալ ընդունելութեան փոխուիլ. ան ատեն տէր բային կրնայ սեռական դրուիլ. զոր օրինակ.

Տեսեալ Յիսուսի զհաւատս նոցա՝ ասէ. Յիսուս անոնց հաւատքը տեսնելով՝ կ'ըսէ. փոխանակ ըսելու. Եթէ Յիսուս զհաւատս նոցա և ասէ։

Երկրորդ, անցեալ ընդունելութեամբ և էական բայով շինուած ժամանակներու, այսինքն՝ յարակատարի, սահմանական անցեալի (տես թիւ 123) եղէալ երբորդ դէմքերը սեռական տէր բայիով ամէն դէմքի տեղ կը գործածուին։ Այսպէս կ'ըսուի։

Տեսեալ է իմ, տեսեալ է քո, տեսեալ է Նորա. տեսեալ է եղբօր իմոյ, տեսեալ է մեր, տեսեալ է ձեր, տեսեալ է նոցա. տեսեալ է եղբարց իմոց, փոխանակ ըսելու. Տեսեալ եմ ես, տեսեալ ես դու, տեսեալ է Նա. տեսեալ է եղբայր իմ, տեսեալ եմք մեք, տեսեալ եք դուք տեսեալ են նոքա, տեսեալ են եղբարք իմ։

Տեսեալ էր իմ, քո, Նորա. մեր, ձեր, նոցա։
Տեսեալ էջեր իմ, քո, Նորա. մեր, ձեր, նոցա։

Եթէ իմ չէր եկեալ. եթէ ես եկած չըլլայի։ Փոխանակ՝ Եթէ ես ոչ էի եկեալ։

Հրեայք երբոնեալ էր սպանանել զՊաւղոս. Հրեաները երդում ըրած էին զՊօղոս սպաննել։ Փոխանակ ըսելու՝ Հրեայք երբոնեալ էին սպանանել, և։

140. Հ. Տէր բային ե՞րբ տրական կը դրուի։
Պ. Երբ երկու նախադասութիւն զի, ըստ շաղկապով կապուած են, այն շաղկապները կրնան զանց առնուիլ, և երկրորդ նախադասութեան բայը կրնայ անորոշի փոխուիլ, և այն ատեն տէր բային տրական կը դրուի. զոր օրինակ.

Ոչ կամիմք ընդդարձել դմա 'ի վերայ մեր. Զենք ուզեր որ ատիկայ մեր վրայ թագաւորի. Փոխանակ ըսելու՝ Ոչ կամիմք զի ընդդարձցցէ դա 'ի վերայ մեր։
Ոչ տամք թոյլ անցանել յեղ ընդ երկիր մեր. Զենք թողուր որ մեր երկրէն անցնիք. Փոխանակ՝ Ոչ տամք թոյլ զի անցանիցէք դուք, և։

141. Հ. Ո՞ր տէր բայիները կրնան զեղչուիլ։
Պ. Դերանուն տէր բայիները ես, դու, նա, մեք, դուք, նոքա կը զեղչուին, եթէ բայը կը վերաբերի անմիջապէս առջի նախադասութեան տէր բայիին, զոր օրինակ.

Ցարուցեալ եկն (որդին) առ հայրն իւր. և մինչդեռ հեռագոյն էր (նա), ետես զնա հայրն և գթացաւ (նա, հայրն), յարեաւ և ընթացաւ ընդ առաջ նորա, և։

Բ. ԿՈՉԱԿԱՆ

142. Հ. Կոչականն ինչ է։

Պ. Կոչական կ'ըսուի այն բառը որ երկրորդ դէմքի անձ մը կը ցուցնէ առ որ խօսքը կ'ուղղուի, զոր օրինակ.

Լուր, ովդեակ, խրատու հօր քո. Որդեակ, քու հօրդ խրատը մտիկ ըրէ։ Աղջիկ դո՛ռ, քեզ ասեմ, արի. Աղջիկ, քեզի կ'ըսեմ, եկ։ Ով անմիտներ և սրտով դանդաղներ հաւատալու։

Այս խօսքերուն մէջ՝ ովդեակ, աղջիկ դո՛ռ, ով անմիտ և հեղգասիրտ բառերը կոչական են։

Յատուկ անուանց կոչականը երբեմն է կը վերջաւորի յունարէն ոճով, այսպէս.

Դաւարէ, Պաւղէ. փոխանակ, Ո՛վ Դաւարոս, ո՛վ Պօղոս։

Գ. ԽՆԴԻՐ

143. Հ. Խնդիրն ինչ է։

Պ. Բայերն իրենց նշանակութիւնը լրացնելու համար, առանց նախադրութեան և նախադրութեամբ այլ և այլ հոլով բառեր կ'ուզեն, որ խնդիր կը կոչուին. խնդիր են։

Ա. ՍՏՈՐՈԳԵԼԻՆ

144. Հ. Ստորոգելին ինչ է։

Պ. Էական բային և ուրիշ քանի մը բայերու հետ, երբեմն տէր բայիէն զատ, կը գտնուի ուրիշ ուղղական մը, որ տէր բայիին ինչ ըլլալը

կը ցուցնէ. այս ուղղականին կ'ըսուի ստորոգելի (ուղղական խնդիր), զոր օրինակ.

Ես եմ ովդեակ քո. Ես քու որդիդ եմ։

Այս խօսքին մէջ երկու ուղղական կայ. ես և ովդեակ. ես տէր բայի է, ովդեակ՝ ստորոգելի, որ տէր բայիին ինչ կամ ով ըլլալը կը ցուցնէ. այսպէս է հետեւեալ օրինակներուն մէջ։

Նո՛ա եղիցին ձեր դատաւորներն ըլլան։

Հոս դատաւորք ստորոգելի է։

Եւ էր այր մի դեղապուռն. Այն մարդը հարուստ էր։

Հոս դեղապուռն բառն ստորոգելի է։

145. Հ. Ստորոգելին ե՞րբ հայցական կը դրուի։

Պ. Ստորոգելին, փոխանակ ուղղական դրուելու, անորոշ (առանց ղի) հայցական կը դրուի, երբ, փոխանակ վերաբերելու տէր բայիին, հայցական բառի մը կը վերաբերի, զոր օրինակ.

Կոչեցի զՅեղ Բաբելոն. Զեզ բարեկամ կոչեցի։

Հոս Բաբելո՛ն ստորոգելին հայցական դրուած է՝ զՅեղ ին վերաբերելուն համար։

Ո՞ կացցէ զնա դատաւոր. զիս ո՞վ դատաւոր դրաւ։

Հոս դատաւոր ստորոգելին հայցական է՝ զնա ին վերաբերելուն համար։

Դու ը՞ առնես ղէղ. Դու զքեզ ո՞վ կը կարծես։

Հոս ը՞ ստորոգելին հայցական է՝ ղէղին վերաբերելուն համար։

Զ. ՍԵՌԻ ԽՆԴԻՐԸ

146. Հ. Սեռի խնդիրն ի՞նչ է։

Պ. Սեռի խնդիր կ'ըսուի այն հայցական խընդիր որ ներգործական բայի մը տէր բայիին գործողութեան տարբերութիւն կը ցուցնէ, զոր օրինակ.

Աստուած արար երկինս և երկիր. Աստուած երկինքն ու երկիրը ստեղծեց։

Այս խօսքին մէջ երկինս, երկիր բառերը սեռի խնդիր են, քանզի տէր բայիին, այսինքն Աստուծոյ ստեղծագործութեան առարկան կը ցուցնեն։

Առաքեաց զորդի իւր. Իւր որդին զրկեց։

147. Հ. Սեռի խնդիրն ի՞նչպէս կը ճանչցուի։

Պ. Սեռի խնդիրը կը ճանչցուի ը՞ն կամ ի՞նչ բանը հարցմամբ, զոր օրինակ. Աստուած ստեղծեց. — ի՞նչ բանը։ — Երկինքն ու երկիրը —։ Զրկեց. զո՞վ. — իւր որդին. ապա երկինս ու երկիր, — իւր որդին, սեռի խնդիր են։

Յ. ԲՆՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

148. Հ. Բայերն ուրիշ ի՞նչ հոլով խնդիր կ'առնուն, և այս խնդիրներն ի՞նչ կը կոչուին։

Պ. Բայերը կ'ունենան նաեւ տրական, բացառական և գործիական հոլով խնդիրներ, որ բնութեան խնդիր կ'ըսուին, զոր օրինակ.

Թող ինձ զպարտիս մեր. Մեր յանցանքը մեզի թող։

Հոս ինձ տրական բնութեան խնդիր է ինձին։

Եղբարքն Յովսեփու վաճառեցին զնա Իսմայելացւոց. Յովսեփու եղբայրներն զնա ծախեցին Իսմայելացւոց։

Հոս Իսմայելացւոց նոյնպէս տրական հոլով բնութեան խնդիր է վաճառեցին բային։

149. Հ. Տրական հոլովն ի՞նչ հարցման պատասխան է։

Պ. Տրական հոլովը որո՞ւ, քիմէ՞, հարցման պատասխան է. զոր օրինակ. Ծախեցին, որո՞ւ. — Իսմայելացւոց. ապա Իսմայելացւոց տրական խնդիր է վաճառեցին բային։

Փրկեա զմեզ 'ի չարէ. Զարէ փրկէ զմեզ։

Այս խօսքին մէջ 'ի չարէ բացառական հոլով բնութեան խնդիր է փրկեա բային։

150. Հ. Բացառական հոլովն ի՞նչ հարցման պատասխան է։

Պ. Բացառական հոլովը որմէ՞, քիմտէ՞ն, հարցման պատասխան է. Փրկէ. — որմէ՞. — չարէ. ապա 'ի չարէ բացառականը բնութեան խնդիր է փրկեա՛ին։

Բերէին զհիւանդս մահճէ. հիւանդներն անկողիններով կը բերէին։

Այս խօսքին մէջ մահճէ գործիական հոլով բնութեան խնդիր է բերէին բային։

151. Հ. Գործիական հոլովն ի՞նչ հարցման պատասխան է։

Պ. Գործիական հոլովը որո՞վ, ի՞նչ բանով, քիմի՞յլէ, նէ՞ իլէ, հարցման պատասխան է. զոր օրինակ.

Հիւանդները կը բերէին · ի՞նչ բանով · — մահիճ-ներով ։

152· Հ· Խօսքի մէջ ուրիշ ի՞նչ խնդիրներ կրնան գտնուիլ ։

Պ· Խօսքի մէջ, տրական, բացառական և գործիական հոլով խնդիրներէն զատ, *նախադրութեամբ խնդիրներ* ևս կրնան գտնուիլ · զոր օրինակ ·

ԱՀին զՅիսուս առ Պիղատոս ։

Հոս, առ Պիղատոս, առ *նախադրութեամբ խնդիր է* աՀին բային ։

Ընկեցին զԴանիէլ 'ի գուբն առիւծուց · Դանիէլն առիւծներուն գուբը նետեցին ։

Հոս, 'ի գուբն, 'ի *նախադրութեամբ խնդիր է* ընկեցին բային ։

Կացոյց զնա 'ի վերայ աշտարակի տաճարին · Տաճարին աշտարակին վրայ կեցուց զնա ։

Հոս, 'ի վերայ աշտարակի, 'ի վերայ *նախադրութեամբ խնդիր է* կացոյց բային ։

Դ· ՅԱՏԿԱՑՈՒՑԻՉ

153· Հ· Յատկացուցիչն ի՞նչ է ։

Պ· Գոյականները շատ անգամ սեռական հոլով խնդիր մը կ'ունենան, որ յատկացուցիչ կ'ըսուի, և կը ցուցնէ թէ այն ինչ բանը որո՞ւ է, զոր օրինակ · վերի օրինակին մէջ — 'ի վերայ աշտարակի պատնէշին · տաճարին աշտարակին վրայ · — պատնէշին սեռական հոլովը, աշտարակ բառին յատկացուցիչն է,

քանզի կը ցուցնէ թէ ո՞ր տեղւոյ աշտարակ՝ է, այսինքն՝ տաճարին ։

Ես զկամս Նորա առնեմ · Ես անոր կամքը կ'ընեմ ։

Հոս Նորա սեռական հոլով դերանունը՝ կամ բառին յատկացուցիչն է, քանզի կը ցուցնէ թէ որո՞ւ կամքն է, այսինքն՝ անոր (Աստուծոյ) ։

154· Հ· Ի՞նչ կը կոչուի այն բառը որ յատկացուցիչ ունի ։

Պ· Այն բառը որ յատկացուցիչ ունի՝ յատկացեալ կ'ըսուի · ուստի վերի օրինակներուն մէջ աշտարակ և կամ բառերը յատկացեալ են ։

155· Հ· Յատկացուցիչն ի՞նչ հարցման պատասխան է ։

Պ· Յատկացուցիչը, այսինքն սեռական հոլովը, որո՞ւ, ի՞նչ բանի, քիմի՞ն, նէնի՞ն հարցման պատասխան է ։

156· Հ· Բայէն և գոյականէն զատ ո՞ր բառերը խնդիր կ'ուզեն ։

Պ· Բայէն և գոյականէն զատ, խօսքի մէջ ածականներէն ոմանք և նախադրութիւններն այլ և այլ հոլով խնդիր կառնուն · այսպէս կ'ըսենք ·

Արժանի վարձոց · Հնազանդ հրամանաց · Հմուտ արուեստ · Թափուր 'ի բնակչաց · Ազատ 'ի հարկաց · Լի պտղով · Կարօտ ինչ+ կամ ի՞նչ+ ։

Այս օրինակներուն մէջ, վարձոց, հրամանաց, արուեստ, տրական հոլովները՝ արժանի, հնազանդ, հմուտ ածականներուն խնդիր են · 'ի բնակչաց, 'ի հարկաց, բացառական հոլովները՝ նախադ, ազատ, ածականներուն

խնդիր են. պոչվէ, ի-ի, գործիական հոլովներն՝ լէ, կաբօ, ածականներուն:

157. Հ. Նախադրութիւններն ի՞նչ խնդիր կ'ուզեն:

Պ. Ամէն նախադրութիւն բոյական կամ պերանուն խնդիր մը կ'ուզէ:

158. Հ. 'է, յ, ու, ը, ընդ, ըստ, ց, նախդիրներն ի՞նչ հոլով խնդիր կ'առնուն:

Պ. 'է, յ, ու, ը, ընդ, ըստ, ց, նախդիրներն այլ և այլ հոլով խնդիր կ'առնուն, և այլ և այլ նշանակութիւն կ'ունենան:

159. Հ. 'է կամ յ նախդիրն ի՞նչ կը ցուցնէ:

Պ. 'է կամ յ նախդիրը շատ անգամ տեղւոյ պարագան կը ցուցնէ. և ո՞ւր հարցման կը պատասխանէ, զոր օրինակ. — Գնաց 'է պուն. — ո՞ւր գնաց. — 'է պուն, տուն: Նստի 'է պան. — ո՞ւր կը նստի. — 'է պան, տունը:

160. Հ. 'է կամ յ նախդիրը ե՞րբ տրական կ'ուզէ:

Պ. Երբ բայը դադարում կը ցուցնէ, 'է կամ յ նախդիրը տեղ ցուցնելու համար եզակի անունը տրական կ'ուզէ, և Ներգոյական կ'ըսուի:

Բնակի 'է տաղտէ. Նստի 'է պան. Կայր 'է պանճարէն:

161. Հ. 'է կամ յ նախդիրը ե՞րբ հայցական կ'ուզէ:

Պ. Երբ բային գործողութիւնը շարժում կը ցուցնէ, 'է կամ յ նախդիրը տեղ ցուցնելու համար եզակի անունն անորոշ հայցական կ'ուզէ, և Ներգործեալ տրական կ'ըսուի. զոր օրինակ.

Զոքաւ 'է պուն. Առաքեաց 'է տաղտն. Ընթացաւ 'է հրապարակն:

162. Հ. 'է կամ յ նախդրէն ետքը ե՞րբ միշտ հայցական կը դրուի:

Պ. Երբ խնդիրը յոքնակի և կամ չորրորդ հոլովման (գետ, գետոյ) բառ է, 'է կամ յ էն ետքը միշտ անորոշ հայցական կը դրուի. զոր օրինակ.

Գնացին 'է պուռնս իւրեանց. Բնակին յանդարաս. Անկաւ 'է գետն. Հեղձաւ 'է գետն:

163. Հ. Ը նախդիրը բացառական խնդրով ի՞նչ կը նշանակէ:

Պ. Ը նախդիրը բացառական խնդրով բանի մը վրայով կը նշանակէ, և պատմական կ'ըսուի. զոր օրինակ.

Պատմեն ընմանէ. Անոր վրայով կը պատմեն. Ասացաւ ընմանէն. Տղուն վրայով ըսուեցաւ:

164. Հ. Ը նախդիրը գործիականով ի՞նչ կը նշանակէ:

Պ. Ը նախդիրը գործիական խնդրով բանի մը բոլորտիքը կը նշանակէ, և պատարական կ'ըսուի. զոր օրինակ.

Խռնեցան ընովս. Անոր բոլորտիքը ժողվուեցան. Պատեսցեն ղէ՝ պատնէշ. Քու բոլորտիդ պատ պիտի քաշեն:

165. Հ. Ընդ, եզակի տրական և յոքնակի հայցական խնդրով ի՞նչ կը նշանակէ:

Պ. Ընդ, եզակի տրական և յոքնակի հայցական խնդրով, մէկուն հետ կը նշանակէ. զոր օրինակ.

Խօսեցաւ ընդ նմա. Անոր հետ խօսեցաւ. Խօսեցաւ ընդ նոսա. Անոնց հետ խօսեցաւ։

166. Հ. Ընդ, սեռական խնդրով ինչ կը նշանակէ։

Պ. Ընդ, սեռական խնդրով, տեղը, փոխանակ, կը նշանակէ. զոր օրինակ.

Թագաւորեաց Բոբովամ որդի նորա (Սողոմոնի) ընդ նորա. Անոր (Սողոմոնի) որդին Բոբովամ անոր տեղը թագաւորեց։

167. Հ. Ընդ, գործիական խնդրով ինչ կը նշանակէ։

Պ. Ընդ, գործիական խնդրով դակը կը նշանակէ. զոր օրինակ.

Ընդ ընչաւէ. Թեւերուն տակը. Ընդ եշխանութեան տակ։

168. Հ. Ուրիշ նախադրութիւններ ինչ խնդիր կ'ուզեն։

Պ. Ուրիշ նախադրութիւններէն ոմանք սեռական կ'ուզեն, զոր օրինակ. առաջի, զկնի, յետ, 'ի վերայ. ոմանք տրական, ոմանք բացառական, ոմանք գործիական։

Ե. ԲԱՑԱՅԱՅՏԻՉ

169. Հ. Բացայայտիչ ինչ է։

Պ. Բացայայտիչ կ'ըսուի դ կամ առելի բառ որ ուրիշ բառի մը քով կը դրուի և միւսնոյն բանը կը նշանակէ, բայց անոր մեկնութեան պէս է, զոր օրինակ.

Յովսէփ, այրն Մարիամայ. Յովսէփ, Մարիամու այրը։

Հոս այրն Մարիամայ, Յովսէփին բացայայտիչ է, Յովսէփ և այրն Մարիամայ միւսնոյն անձը կը նշանակեն, բայց երկրորդը մեկնութիւն է առաջնոյն, քանզի կը ցուցնէ թէ ո՛ր Յովսէփն է։

Փախուստն Անակայ, հօր սրբոյն Գրիգորի. Սուրբ Գրիգորին հօրը, Անակայ փախուստը։

Հոս հօր սրբոյն Գրիգորի բառերն՝ Անակին բացայայտիչ են. Անակ և հայր սրբոյն Գրիգորի միւսնոյն անձն է. միայն երկրորդը մեկնութիւն է առաջնոյն։

Զմայրն ամենայն առաքինութեանց, զիմաստութիւն, չունէր յանձին. Ամէն առաքինութեանց մայրը, իմաստութիւնը, չունէր։

Հոս իմաստութիւն բառը մայր ամենայն առաքինութեանցին բացայայտիչ է։ Երկուքն մի եւ նոյն բան կը նշանակեն, միայն վերջին բառն առաջիններուն մեկնութիւնն է։

Կռոց և դրօշելոց հանդամանք — Թարայի — հարբ Աբրահամա, եղեն. Քարէ և փայտէ արձաններ (կուռքեր) չինել՝ Աբրահամու հօրը Թարայի ատեն սկսաւ.

Հոս հարբ Աբրահամա բառերը Թարայի բացայայտիչ են։

ՅԱՐԱԲԵՐԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

170. Հ. Յարաբերական դերանունն ինչ բառ է։

Պ. Յարաբերական դերանունը որ բառն է, և խօսքին մէջ իրմէ առաջ գտնուած բառ մը կը ցուցնէ. զոր օրինակ.

Հայրն ։ որ տեսանէ 'ի ծածուկ՝ հատուսցէ քեզ յայտնապէս։ Քոռ հայրդ որ ծածուկ կը տեսնէ, յայտնի պիտի հատուցանէ։

Ա.յս խօսքին մէջ որ է յարաբերական դերանուն, և հայր բառին տեղ դրուած է, կամ հայր բառը կը յարաբերէ։

Ասողն զոր տեսին յարեւելս՝ առաջնորդեաց նոցա։ Աստղը զոր արեւելք տեսան՝ անոնց առաջնորդեց։

Ա.յս խօսքին մէջ որ յարաբերական դերանունը՝ ասող բառը կը յարաբերէ։

171։ Հ։ Յարաբերականով ցուցուած բառն ինչ կը կոչուի։

Պ։ Յարաբերականով ցուցուած բառը յարաբերեալ կը կոչուի։ ուստի վերի խօսքերուն մէջ հայր և ասող բառերը յարաբերեալ են։

172։ Հ։ Յարաբերականն ուր դրուելու է։

Պ։ Յարաբերականը յարաբերելոյն անմիջապէս քովը դրուելու է։

173։ Հ։ Դերանուն յարաբերեալը կրնայ լռելեայն իմացուիլ։

Պ։ Դերանուն յարաբերեալը շատ անգամ լռելեայն կ'իմացուի։ զոր օրինակ՝

Որ ետեսն զիս՝ ետես զհայր իմ։

Ա.յս խօսքին մէջ լռելեայն կ'իմացուի յարաբերեալը, որ է նա դերանունը։ ուստի պիտի ըլլայ։ — Նա որ ետես զիս՝ ետես զհայր իմ։ Ան որ զիս տեսաւ՝ հայրս տեսաւ։

Որք ոչն տեսանեն՝ տեսցեն, և որք տեսանենն կուրասցին։

Հոս յարաբերեալը, նոքա, լռելեայն կ'իմացուի։ պիտի ըլլայ այսպէս։ Նոքա որ ոչ տեսանեն՝ տեսցեն, և նոքա որ տեսանեն՝ կուրասցին։ Անոնք որ չեն տեսներ՝ պիտի տեսնեն, իսկ անոնք որ կը տեսնեն՝ պիտի չ'տեսնեն։

174։ Հ։ Երբ յարաբերեալը լռելեայն է, ինչ կ'ըլլայ։

Պ։ Երբ յարաբերեալն այսպէս լռելեայն է, յարաբերականէն անմիջապէս ետքը եկող բառին վրայ «, ը, ն դիրերէն մին կը դրուի, այսինքն՝ «կը դրուի՝ երբ լռելեայն իմացուած դերանունը՝ այս, ա կամ նա դերանուններէն մին է, ը կը դրուի՝ երբ լռելեայն իմացուած դերանունը՝ այն կամ նա դերանուններէն մին է։ ն կը դրուի՝ երբ լռելեայն իմացուած դերանունը՝ այն կամ նա դերանուններէն մին է, զոր օրինակ։

Մի ոք մեղադիր լիցի և աղարտիցէ զոր ասեմ։

Փոխանակ ըսելու։ Մի ոք մեղադիր լիցի և աղարտիցէ զայս զոր ասեմ։

Գիտիցես արդեօք զոր ընթեռնուցուսդ։

Փոխանակ ըսելու։ Գիտիցես արդեօք զայդ զոր ընթեռնուս։

Ոչ կարեմք զոր տեսաքն և լուաք չխօսել։

Փոխանակ ըսելու։ Ոչ կարեմք չխօսել զայն զոր տեսաք և լուաք։

175· Հ· Յարաբերականը դիմաւոր բայով ինչ բանի զօրութիւն ունի։

Պ· Առանց յարաբերեալի յարաբերական դերանունը, դիմաւոր բայով մէկտեղ, աշխարհաբառին «ղ կամ «ծ վերջաւորած բառերուն զօրութիւնն ունի· ուստի՝

Որ եդեա՞ ղե՞· կը նշանակէ՝ Զիս տեսնողը։ Որ՞ «ՆԸ պեսանեն· կը նշանակէ՝ Զտեսնողները։ Մի՞ ոք աղարտեցէ՞ զոր ասե՞ս· կը նշանակէ՝ Ը՞ «ծ՞ մէկը չաղարսաւէ։

Գիտիցե՞ զոր ընդեռնոցսոցդ· կը նշանակէ՝ Կարդացածդ գիտես։ Ոչ կարեմք զոր պեսոցն և ը՞սաց չխօսել· կը նշանակէ՝ Չենք կրնար պեսածնե՞ և ը՞սածնե՞ չխօսիլ։

176· Հ· Ա.յս կերպ զրուցուածներու մէջ յարաբերականն ինչ հոլով կրնայ դրուիլ։

Պ· Ա.յս կերպ զրուցուածներու մէջ յարաբերականը լռելեայն իմացուած յարաբերեալին հոլովը կը դրուի, եթէ այն յարաբերեալը հոլովուած բառ է· զոր օրինակ·

Ո՞ր խնդրէ 'ի քէն՝ տուր· Քենէ խնդրողին տուր։

Փոխանակ ըսելու· Ցուր «ՆՈ՞՝ որ խնդրէ 'ի քէն։

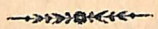

ՄԱՍՆ Գ·

ՇԱՐԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

177· Հ· ՇԱՐԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ինչ բանի կ'ըսուի։

Պ· Խօսք մը կազմելու կամ իմաստ մը հասկցնելու համար բառերուն իրարու քով շարուելուն *շարադրութիւն* կ'ըսուի։

178· Հ· Խօսք մը քանի՞ կերպով կը շարադրուի կամ կը շարուի։

Պ· Խօսք մը կը շարադրուի կամ կը շարուի երկու կերպով· պարզ և յե՞սաւոր։

179· Հ· Պարզ շարադրութիւնը ո՞րն է։

Պ· Պարզ *շարադրութիւն* է ուր բառերը քերականական կերպով շարուած են։

180· Հ· Բառերը քերականական կարգով ինչպէս կը շարուին։

Պ· Բառերը քերականական կարգով կը շարուին,

Նախ դնելով *տեր բայն* իւր մասերով, այսինքն՝ ածականներով և յատկացուցչով։

Երկրորդ՝ *բայը*·

Երրորդ՝ *մակբայը*, եթէ մակբայ կայ·

Չորրորդ՝ *հայցական անուն խնդիրն* իւր մասերով, եթէ բայը ներգործական է և հայցական հոլով սեռի խնդիր ունի։

Հինգերորդ՝ *միւս խնդիրները*, այսինքն՝ տրական, բացառական, գործիական և նախադրութեամբ խնդիրներն իրենց մասերով· զոր օրինակ·

Նմանեցաւ արքայութիւն երկնից առն թագաւորի որ արար հարսանիս որդւոյ իւրում, և առաքեաց զծառայս իւր կոչել զհրաւիրեալսն ի հարսանիսն, և ոչ կամեցան գալ։ Դարձեալ առաքեաց այլ ծառայս և ասէ. Ասացէք հրաւիրելոցն. Ահաւասիկ զճաշ իմ պատրաստեցի, զուարակք իմ պարարակք զենեալ են, և ամենայն ինչ պատրաստ է, եկայք ի հարսանիս. Եւ նոքա յուլացեալ գնացին, ոմն՝ յագարակ իւր, և ոմն՝ ի վաճառս իւր։ Եւ այլք կալան զծառայս նորա, թշնամանեցին և սպանին։ Իսկ թագաւորն իբրեւ լուաւ, բարկացաւ, և առաքեաց զզօրս իւր և սատակեաց զսպանողսն զայնոսիկ, և զքաղաքս նոցա այրեաց։ Յայնժամ ասէ զծառայս իւր. Հարսանիքս պատրաստ են. և հրաւիրեալքն չէին արժանի. արդ՝ երթայք յանցս ճանապարհաց, և զոր դիւանիցէք՝ կոչեցէք ի հարսանիս։ Եւ ելեալ ծառայքն ի ճանապարհս՝ ժողովեցին զամենեսեան զորս և գտին, զչարս և զբարիս, և լցան հարսանիքն բազմականօք։ Եւ մտեալ թագաւորն հայել բազմականօքն՝ ետես անդ այր մի որ ոչ էր զգեցեալ հանդերձ հարսանեաց. և ասէ ցնա (թագաւորն). Ընկեր, զիարդ մտեր այսր, զի ոչ ունէիր հանդերձ հարսանեաց. և նա պապանձեցաւ։ Յայնժամ ասէ թագաւորն ցսպասաւորսն. Կապեցէք զոտս և զձեռս, և հանէք զդա ի խաւարն արտաքին, անդ եղիցի լալ և կրճել ատամանց։

Այս հատուածին մէջ շարադրութեան կարգը քերականական է, բայց ի նօտր գրով նշանակուած մասերէն որոց կարգը ձեւաւոր է։

181. Հ. Ձեւաւոր կարգը քանի է։

Պ. Ձեւաւոր կարգը երեք է. Նախ, արտաքոյ, այսինքն, երբ բառերը քերականական կարգէն տարբեր կերպով շարուած են. զոր օրինակ, երբ

տէր բային փոխանակ բայէն առաջ դրուելու բայէն ետքը դրուած է, կամ խնդիր մը փոխանակ խնդրառուէն ետքը դրուելու անկէ առաջ դրուած է, զոր օրինակ. յատկացուցիչը յատկացեալէն առաջ։ Վերի հատուածին մէջ՝ Նմանեցաւ արքայութիւն երկնից խօսքը՝ արտաքոյ է, քանզի հոն տէր բային բայէն ետքը դրուած է։ Զճաշ իմ պատրաստեցի խօսքն արտաքոյ է, քանզի հոս հայցական խնդիրը նոյնպէս խնդրառուէն, այսինքն՝ պատրաստեցի բայէն առաջ դրուած է։ Կապեցէք զոտս և զձեռս խօսքն արտաքոյ, քանզի հոս զոտս յատկացուցիչը յատկացեալէն առաջ դրուած է։ Այս ձեւը արտաքոյութիւն կը կոչուի։

Երկրորդ՝ ձեւաւոր է կարգը, երբ խօսքին մէջ բառ մը զեղչեալ է, այսինքն՝ լռելեայն կ'իմացուի. զոր օրինակ. վերի հատուածին մէջ՝ Ոմն յագարակ իւր և ոմն ի վաճառ իւր խօսքը զեղչեալ է, քանզի գնաց բայը զօրութեամբ կ'իմացուի, ուստի պիտի ըլլար՝ Ոմն գնաց յագարակ իւր և ոմն գնաց ի վաճառ իւր։ Այս ձեւը զեղչում կ'ըսուի։

Երրորդ՝ ձեւաւոր է շարադրութեան կարգը, երբ խօսքին մէջ բառ մը, զոր օրինակ, տէր բային կամ խնդիր մը, առեալ է, զոր օրինակ.

Կինս զոր ետուր ընդ իս՝ նա ետ ինձ 'ի ծառոյ անտի և կերայ. Կինը զոր ինծի տուիր ան տուաւ ինձ ծառէն և կերայ։

Հոս նա աւելորդ է։

Ցիսուս զոր դուք սպանէք՝ զնա յարոյց Աստուած։

Հոս զնա աւելի դրուած է։ Այս ձեւն առեղադրութիւն կը կոչուի։

ԿԷՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

1· Հ· Կէտադրութիւն ինչ է։

Պ· Կէտադրութիւն է խօսքին մէջ բառեր և իմաստներ կէտ կոչուած նշաններով իրարմէ զատել։

2· Հ· Կէտադրութեան գլխաւոր նշանները որո՞նք են։

Պ· Կէտադրութեան գլխաւոր նշաններն են Բութ (՝), ստորակէտ (,), դէզակէտ (·), և վերջակէտ (։)։

3· Հ· Այս նշանք ինչու համար կը գործածուին։

Պ· Այս նշանները կը գործածուին նախադասութեան մը և կամ պարբերութեան մը մասերն իրարմէ զատելու համար։

4· Հ· Նախադասութիւն ինչ է։

Պ· Նախադասութիւն է այլ և այլ մասերէ բաղկացեալ իմաստ մը որուն մէջ գիմաւոր բայ մը կայ, և նախադասութեան մասերն են՝ սեր բային խնդիրները, մակբայը, ածականները և այլն։

5· Հ· Պարբերութիւն ինչ է։

Պ· Պարբերութիւն կ'ըսուի երկայն խօսք մը որ բաղկանայ երկու գլխաւոր նախադասութենէ որոնք պարբերութեան անդամները կը կոչուին։

6· Հ· Պարբերութեան անդամներն ինչ են։

Պ· Պարբերութեան անդամներն են այնպիսի նախադասութիւններ՝ որ իրարմէ կախում ունին, կամ իրարու հակադրեալ են, և կամ որոց մին միւսին պատճառն է, զոր օրինակ.

Եթէ մեզի մեր տկարութեան վրայ գաղափար տուող բան մը կայ, մեր վիճակն է մեր ծննդենէն անմիջապէս ետքը։

Երջանկութեան հասնելու համար բոլոր մարդիկ հաստատութիւն կը փնտռեն. բայց և այնպէս երջանիկ հրուսաներ շատ քիչ կը գտնուին։

Մեր թագաւորը բարեսիրտ և մարդասէր է. ապա նոր գթութեանը կրնանք դիմել։

Այս պարբերութեանց առաջնոյն անդամները ախում կը ցուցնեն. երկրորդին անդամները իրարու հակադրեալ են. իսկ երրորդին անդամներն մին միւսին պատճառն է։

7· Հ· Ո՞ր խօսքերը պարբերութիւն չեն։

Պ· Պարբերութիւն չեն երկայն խօսքեր՝ որոց մէջ իրարմէ կախում ունեցող կամ իրարու հակադրեալ և կամ մին միւսին պատճառ անդամներ չեն, զոր օրինակ.

Առողջութիւնը լոկ անուն է. կեանքը սոսկ երազ է. փառքը միայն երեւոյթ է. զուարճութիւններն և հեշտութիւններ ուրիշ բան չեն եթէ ոչ վտանգաւոր հոսանք։

8· Հ· Ո՞ր պարբերութիւնը պարզ է։

Պ· Պարբերութիւն մը պարզ կը կոչուի, երբ անդամներուն երկուքը եւս մի մի նախադասութիւն են. այսպէս են վերի երեք պարբերութիւնները։

9· Հ· Ո՞ր պարբերութիւնը բաղադրեալ է։

Պ· Պարբերութիւն մը բաղադրեալ կը կոչուի, երբ անդամներէն մին կամ երկուքը եւս երկու կամ աւելի նախադասութիւններէ կը բաղկանան. զոր օրինակ.

Եթէ մարդիկ արդարութեան վրայ աւելի յաւ-
ունենային՝ և ճշմարտութեան մեծ զօրութեան վրայ
համոզուած ըլլային, ոչ միայն ընկերութիւնն իւր նպա-
տակին աւելի մօտեցած կ'ըլլար՝ այլ և առանձնական-
շահերն աւելի ապահով երաշխաւորութիւն կ'ունենային։

10· Հ· Կէտադրութեան կանոններն որոնք են։

Պ· Կէտադրութեան կանոններն հետեւեալ-
ներն են·

1· Երբ նախադասութիւն մը քանի մը տեր բայ
կամ խնդիր, կամ երբ դոյական մը քանի մը ածա-
կան ունի, ասոնք իրարմէ ստորակէտով կը բաժնուին
զոր օրինակ·

Աշխարհիս վրայ ՝ը, ՝ոնաս, ՝ներ, ՝ո՞ւր, ՝ուշ
փոքրիկ բաներ խառն կը գտնուին։

Նենգութիւնը, քանութիւնը, ստերդծութիւնը, դաժերը
պարերազմներն այն երկրին մէջ իրենց ձայնը լսել չեն
տար։

Այս փիլիսոփան ուրախութեամբ կը խոստովանէր
թէ հոգին կ'ըմբռնէ, կը խորհի, կը պարկոսի, կը հաս-
պոյ, կ'ինքնասիրի, կը ծանչնայ, կը կամի, կը փասպարանի։

Ոմանք այս դէպքերուն մէջ ստորակէտի տեղ
բութ կը գործածեն։

2· Խօսքի մը որ պարբերութիւն չէ՝ նախադա-
սութիւնները սովորաբար միջակէտով կը զատուին
ինչպէս վերը (թիւ 7) տեսնուեցաւ։

3· Պարզ պարբերութեան մը իրարմէ կախու-
ցուցնող անդամներն ստորակէտով կը զատուին
(Տես վերը թիւ 6 առաջին օրինակը։)

4· Պարզ պարբերութեան մը անդամները ոչ
իրարու հակադրեալ են, կամ մին միւսին պատ-
ճառն է, միջակէտով կը զատուին։ (Տես վերը
թիւ 6, երկրորդ և երրորդ օրինակները։)

5· Բաղադրեալ պարբերութեան անդամները
որ կախում կը ցուցնեն՝ նոյնպէս ստորակէտով կը
զատուին· իսկ իւրաքանչիւր անդամը կազմող մա-
սերը բութով կը զատուին։ (Տես վերը 9 թիւ օ-
րինակը։)

6· Բաղադրեալ պարբերութեան անդամները
որ իրարու հակադրեալ են, կամ մին միւսին պատ-
ճառն է, վերջակէտով կը զատուին· իսկ իւրաքան-
չիւր անդամը կազմող մասերը միջակէտով կը զա-
տուին, զոր օրինակ·

Մարդ իրեն համամիտ և համակարծիք եղողներուն
հետ երկայն ատեն դժտեալ չկրնար մնալ· վերջապէս
կը հաշտուի։ Բայց իւր զգացմանց եւ կարծեաց հակա-
ռակ զգացում ունեցողներուն հետ սիրով եւ միաբա-
նութեամբ ապրելու վայրապար կ'աշխատի· այսպիսիք
կանուխ կամ անագան կը բաժնուին իրարմէ։

7· Կոչականը նախադրութեան միւս մասէն ստո-
րակէտով կը բաժնուի։ Նոյնպէս՝ ասէ, ասեն, և ու-
րիշ ասոնց նման բառ մը որ ուրիշի մը խօսքը յա-
ռաջ կը բերէ, և այն նախադասութեան մէջ է,
ստորակէտով կը բաժնուի· զոր օրինակ·

Ով արժանաւոր որդիդ իսաատնոյն Ոդիսեայ, հօրդ
գօնութիւնը քու վրադ կը տեսնեմ։

Ով է, ըսաւ դիցուհին, հայրդ զոր կը փնտռես։

Հայրս, ըսաւ Տելեմաք, Ոդիսեւս կը կոչուի։

Ա՜ե, ասեն եւայլն բայերէն եռքը միջակէտ կը դրուի, և յաջորդ խօսքը որ ուրիշինն է՝ գլխագրով կը սկսի, եթէ յիշեալ բայերը յաջորդ խօսքէն առաջ են. զոր օրինակ.

Դիցուհին ըսաւ. Ով է հայրդ զոր կը փնտռես. Տելեմաք պատասխան տուաւ. Հայրս Ոդիսեւս կը կոչուի, եւայլն։

11. Հ. Ի՞նչ բառեր կէտանշանով չեն բաժնուիր։
Պ. Ամենեւին կէտանշանով չեն բաժնուիր.

1. Երկու նոյնատեսակ բառեր, զոր օրինակ երկու ածական, երկու տէր բայի, երկու բայ, որ մի և նոյն գոյականի, բայի և տէր բայիի կը վերաբերին, և նա՜, ա՜, կամ, բայց և ուրիշ ասոնց նման շաղկապներով կապուած են, և յարակից մասեր չունին. զոր օրինակ.

Պատիժն և մոլութիւնն անբաժին են. Քու մարդոցդ կորուստը կամ փրկութիւնը քու կորստենէդ կամ փրկութենէդ կախում ունի։ Մարդուս կիրքերն անոր ճնասակար բայց սիրելի թշնամիներն են։

2. Կրկնուած շաղկապներով կամ մակբայներով կապուած բառեր. զոր օրինակ.

Ամէն տեղ ծաղկած կը տեսնենք ՝ի Պոմոնայի պըտուղները ՝ի Փլորայի ընծաները։ Մի թողուր ՝զ ագահութեան ՝զ հպարտութեան որ քարշ ածեն զքեզ։

3. Ոչ, ՝ի շաղկապներով կապուած նախադասութիւն մը որ նախընթաց բային խնդիր է. զոր օրինակ.

Զենք ուզեր ՝զ մէկը մեզ յանդիմանէ, քանզի ուղղուիլ չենք ուզեր։ Շողոքորթութենէ կը խաբուինք, քանզի կը կարծենք ՝ի ուրիշներն այնչափ կոյր են, որ մեր մոլութիւնները չեն տեսներ։

12. Հ. Պարոցկ ի՞նչ է։
Պ. Պարոցկն (°) հարցական նշան է, և հարցական բառին վրայ կը դրուի։

13. Հ. Երկար ի՞նչ է։
Պ. Երկարը (´) զարմացական նշան է, և հոգւոյ կիրք նշանակող բառերու վրայ կը դրուի։

14. Հ. Կախում ի՞նչ է։
Պ. Կախումը՝ որ երեք կէտ է (...), կը գործածուի ցուցնելու համար թէ խօսքը պակաս կամ կիսկատար մնացած է։

15. Հ. Գիծ ի՞նչ է։
Պ. Գիծը (—) կը գործածուի նախ՝ ի մէջ հարցման և պատասխանւոյ. առանց գործածելու ՝ը՜ռ, ը՜սա, պատասխան տուաւ, ելնեց։ Երկրորդ՝ փոխանակ փակագծի։

16. Հ. Զակերտ ի՞նչ է։
Պ. Զակերտը (») կը դրուի խօսքի մը սկիզբը և վերջը, եթէ այն խօսքը վկայութիւն կամ կոչում է հեղինակէ մը, կամ ուրիշի խօսքն է։

17. Հ. Փակագիծ ի՞նչ է։
Պ. Փակագիծը որ սա ( ) նշանն է, խօսքին մարմնէն դուրս, բայց անոր յաւելուած մաս մը կը զատէ բուն խօսքէն։

ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
ՀԱՅԿ ՍՍՀ
ՎԵՐՋ

2530

2015

ՑԱՆԿ ԳՐՈՑ

Ի ԳՐՈՏՈՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՐԱՏ Ի ՎԵՑԵՐ ԹԻՒ 20

(Արտ. մեծիտաղ 20 դրամ հաշուելով)

	ԳՐՇ.	ՓՐ.
Աշխարհագրութիւն Բնական, պատկերօք, Գրգշ.	4	
» Ուսումն. սկզբն » »	4	
» Քաղաքական » »	5	
» Քաղ. Բնակ. » »	8	
» Քաղ. Բնկն. Ուսում. »	10	
Գեղագրութիւն հայկական Հայ. Գաղղ. . . .	3	
Գրագիտութիւն առձեռն. Ե. Մուրատեան . . .	6	
[illegible]տրը. Հերոնիմոս Բարսեղեանի	8	
[illegible]ատրական նոր մեթոտ Գաղղ. լեզուի Էմիլ Օղդոյի. Ընթացք Ա. եւ Բ.	16	
Ընթերցարան կամ Արմենակ պատկերազարդ . .	2	
Թուաբանութիւն [illegible]ոծակ Տիգր. Պօղոսեան .	15	
» [illegible] » »	4	
Ժողովրդական Մատենադարան Ա. Բ. Գ. մաս	5	
Հատընտիր քաղուածք ի նախնեաց, Գարագաշ.	10	
Հաւաքածոյ ընտիր հայկական ասացուածոց . .	2	
Մանկատածութիւն Ս. Վիէնի 1—2	20	
Դամականի Ա. Մ. Գարագաշեան	8	
Նոր ընթացք գրաբար լեզուի Մուրատեան . . .	2	
Պատմութիւն Հայոց, Ա. Մ. Գարագաշեան . .	3	1/2
Պատմութիւն Երրագան, Ն. Ա. Գարագաշեան	4	
Սկզբունք Դատեղագիտական	15	

ԸՆԴ ՄԱՄԼՈՎ

ԸՆԹԱՑՔ ԻՐԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ

Գիրք Աշակերտին

Գիրք Ուսուցչին

ՁԵՌԱՏԱՏԻՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱՀԻՐԵԱՆ Գ. ՄՈՂԵԱՆԻ

Գին 3 ղուրուշ արծաթի